

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ÇAĞDAŞ RUS-ÇİN İLİŞKİLERİNDE ASKERİ-TEKNİK
İŞBİRLİĞİNİN SİYASİ ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fahrettin İSMAYILOV

**Enstitü Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı: Uluslararası İlişkiler**

Tez Danışmanı: Yard. Doç.Dr. Tuba DAĞCI

EYLÜL – 2013

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇAĞDAŞ RUS-ÇİN İLİŞKİLERİNDE ASKERİ-TEKNİK
İŞBİRLİĞİNİN SİYASİ ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fahrettin İSMAYILOV (117207021)

Enstitü Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı: Uluslararası İlişkiler

Bu tez 23/09/2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Kenan DAGCI Yrd. Doç. Dr. Tuba DAGCI Yrd. Doç. Dr. Mustafa ES

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Fahrettin İSMAYILOV

23.09.2013

ÖNSÖZ

Bu yüksek lisans tezi yaklaşık 4 aylık bir çalışmanın ürünüdür. Tez konumu belirleme aşamasında beni yönlendirerek ilgi alanım olan bir konuda araştırma yapmamı sağlayan ve hem araştırma hem de tezi hazırlama sürecinde benden fikir, yorum ve desteğini esirgemeyen değerli tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Tuba DAĞCI'ya teşekkürü bir borç bilirim. Literatür taraması yaparken bana kaynak temin eden, konuya ilişkin sohbetiyle beni aydınlatan değerli Hocam Öğr. Gör. Kaan DİYARBAKIRLIOĞLU'na beni çalışkan hırslı ve sabırlı bir birey olarak yetiştirdiği için Prof. Dr. Kenan DAĞCI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Fahrettin İSMAYILOV

23.09.2013

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: RUSYA ve ÇİN İLİŞKİLERİNDEKİ ASKERİ-TEKNİK İŞBİRLİĞİNİN SİYASİ, YASAL ve KURUMSAL TEMELİ.....	3
1.1.Rusya ve Çin'in Stratejik İlişkileri	4
1.2.Rus-Çin İlişkilerinde Siyasi Yasal ve Kurumsal Temeli.....	19
1.3. Rusya'da ki Siyasi Karar Alma Kurumları, Silah ve Askeri Teknolojinin Satışı.....	24
BÖLÜM 2: RUS-ÇİN ASKERİ-TEKNİK İŞBİRLİĞİNİN İÇERİKLERİ ve ÖZELLİKLERİ....	38
2.1. Çin ve Rusya Askeri-Teknik İşbirliğinin Başlıca Yönleri.....	38
2.2. Rusya ve Çin İlişkilerindeki Askeri-Teknik İşbirliğinin Sorunları	46
2.3. Rusya ve Çin'in Askeri-Teknik İşbirliğinden Beklentileri.....	48
BÖLÜM 3: RUSYA ve ÇİN ARASINDAKİ ASKERİ-TEKNİK İŞBİRLİĞİNİN SİYASİ SONUÇLARI	52
3.1. Rusya'dan Çin'e Askeri Malzeme Gönderilmesinin İki Ülke Üzerindeki Etkisi	52
3.2. Rusya ve Çin Arasındaki Askeri-Teknik İşbirliğinin Asya-Pasifik Bölgesine Etkisi.....	57
3.3. Küresel Güçlerin Çin'e Karşı Uyguladığı Silah Ambargosu ve Beraberinde Getirdiği Sorunlar	69
SONUÇ VE ÖNERİLER	75
KAYNAKLAR.....	78
ÖZGEÇMİŞ	83

KISALTMALAR

ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AB:	Avrupa Birliği
ASEAN:	Association of Southeast Asian Nations
ATİ:	Askeri-teknik işbirliği
ŞİÖ:	Şangay İşbirliği Örgütü
ÇHKO:	Çin Halk Kurtuluş Ordusu
ÇHC:	Çin Halk Cumhuriyeti
RF:	Rusya Federasyonu
WTO:	Dünya Ticaret Örgütü

Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Çağdaş Rus-Çin ilişkilerinde askeri-teknik işbirliğinin siyasi rolü	
Tezin Yazarı: Fahrettin İSMAYILOV Danışman: Yrd. Doç. Dr. Tuba DAĞCI	
Kabul Tarihi:	Sayfa Sayısı: VI (ön kısım) + 83
Anabilimdalı: Uluslararası ilişkiler	Bilimdalı: Uluslararası ilişkiler
<p>Rusya Federasyonu ile Çin Halk Cumhuriyetinin ilişkileri, gerek uluslararası politikaya etkileri gerekse iki ülkenin Soğuk Savaş sonrasında tek süper güç olarak kalan ABD'ye bölgesel ve uluslararası alanda rakip olabilecek bir potansiyele sahip olmaları nedeniyle önemli ve araştırılması gereken bir konudur. Bu tez bu gerekliliği naçizane giderme niyetindedir. Uluslararası ortamda siyasi ve ekonomik krizlerin, istikrarsızlıkların söz konusu olduğu dönemde, iki ülkenin çok yakın geçmişini ve günümüzdeki ilişkilerini içeren bu çalışma, uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde bir siyasi tarih çalışmasıdır.</p>	
Anahtar kelimeler: Rusya Federasyonu, Çin Halk Cumhuriyeti, Uluslararası İlişkiler, Politika	

Yalova University, Institute of Social Sciences Master Thesis Summary

Thesis Title: Contemporary Russian-Chinese Relations, the political role of the military technical cooperation
Thesis Author: Fakhraddin ISMAYILOV Advisor: Yrd. Doç. Dr. Tuba DAĞCI
Date of Acceptance: Total Number of Pages: VI (pre text) + 83 (text)
Department: International Relations Field of Study: International Relations
<p>Relations between Russian Federation and Public Republic of China is a required research field in terms of both its influence on the international politics and their possession of the potential of becoming rivals to the USA, which has remained as the one and only super power since after the Cold War, in regional and international arenas. Bearing the two countries' recent past and present relations in a period in which political and economical crisis and instabilities are the main points in international environment, this study is a political history study in the discipline of international realitions.</p>
Keywords: Russian Federation, Public Republic of China, International Relations, Political

GİRİŞ

Rusya ve Çin'in bulunduğu jeopolitik konum çok önemli bir noktadadır. Yüzyıllardır medeniyetlere ev sahipliği yapmış bu topraklar günümüzde de stratejisini korumaktadır. Bu coğrafyanın şüphesiz iki büyük ülkesi Çin ve Rusya'dır. Bundan dolayı iki ülke gerek ekonomik gerekse siyasi ilişkilerini geliştirmek istemektedir. Geçmiş dönemlerde araların kimi zaman savaş kimi zaman ise ileri derecede ittifak yapmış bu iki ülke ticari anlamda birbirini tamamlar konumdadır. Globalleşen dünyada ülkelerin yalnızlık politikası izlemesi mümkün görünmemektedir. Bundan dolaydır ki gün geçtikçe ülkelerin birbirine bağımlılığı artmaktadır. Bu anlamda Çin - Rusya ile askeri teknoloji alanında büyük projelere imza atmış ve ihtiyacının büyük bölümünü Rusya'dan karşılamaktadır. Çin, Rus silahına gerek duymaktadır ve bunun sonucunda Rusya gelecekteki askeri politikasını geliştirmek için Çin ile arasındaki askeri-teknik işbirliği için dikkate almaktadır. Özellikle de Soğuk Savaş döneminden sonra ilişkilerin grafiği sürekli artış göstermiştir. İki ülke devlet başkanları da Soğuk Savaş'tan sonra sık sık ikili görüşmeler ve anlaşmalar yapmışlardır.

Bu çalışmanın konusunu Rusya ve Çin arasındaki askeri-teknik işbirliğinin siyasi rolü oluşturmaktadır. Rusya ve Çin arasındaki askeri-teknik işbirliğinin siyasi rolünün anlaşılması: Rusya ve Çin'in askeri-teknik işbirliğinin hangi stratejik çıkarları etkileyebileceğinin incelenmesini; Çin ve Rusya arasındaki askeri-teknik işbirliğinin yasal ve kurumsal çerçevenin analiz edilmesini; Rusya Federasyonu (RF) karar alma mekanizmasının temel unsurları ve özellikleri ile silah ve diğer askeri teknolojinin kaynağının belirlenmesini; Rusya ve Çin arasında ki askeri-teknik işbirliğinin temel sorunlarının ve potansiyelinin tespit edilmesini gerektirir. Bu nedenle, çalışmada ilk olarak, Rus-Çin ilişkilerinde önemli rol oynayan askeri-teknik işbirliği çerçevesinin siyasi, yasal ve kurumsal temeli incelenmiştir. Çin Rusya'nın en büyük silah alıcısıdır. Aynı zamanda, bölgesel ve küresel siyasette Çin'in etkisi gittikçe artmaktadır. Bu da Rusya ve Çin arasında askeri-teknik işbirliğinin niteliğini olumlu olarak etkilemektedir.

İkinci olarak, Rus-Çin askeri-teknik işbirliğinin içerikleri ve özellikleri analiz edilmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, Rusya ve Çin arasındaki ilişkilerin

geliştirilmesi ortak çıkarların varlığı ile açıklanmıştır. Rusya ve Çin arasındaki mevcut ilişkiler büyük ölçüde stratejik bir ortaklık olarak inşa edilmiştir. Ancak, Rusya ve Çin arasındaki askeri-teknik işbirliğinin daha da geliştirilmesi için bir takım siyasi, ekonomik ve askeri özelliklerin incelenmesi gerekir. Bu nedenle, ikinci bölümde ikili ilişkilerin askeri-teknik işbirliğine yönelik temel özellikleri incelenmiştir.

Üçüncü olarak, Rusya ve Çin arasındaki askeri-teknik işbirliğinin siyasi sonuçları üzerinde durulmuştur. Rus-Çin askeri-teknik işbirliği, Çin silahlı kuvvetlerinin modernizasyonu için bir üs haline gelmiştir. Doğrudan Çin silahlı kuvvetlerinin toplam güç artışı ile bağlantılıdır. Bu süreç Asya-Pasifik Bölgesi'nde bölgesel güç dengesini değiştirmektedir. Bu Çin ile askeri-teknik işbirliği ikili ilişkiler için değil sadece, aynı zamanda daha geniş bir perspektif içinde bakılması gerektir.

BÖLÜM 1: RUSYA ve ÇİN İLİŞKİLERİNDEKİ ASKERİ-TEKNİK İŞBİRLİĞİNİN SİYASİ, YASAL ve KURUMSAL TEMELİ

Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistem çok büyük değişimlere uğramıştır. Rusya Federasyonu ile Sovyetler Birliği karşılaştığımızda stratejik potansiyeli çok daha düşük olmuştur. Bu da önemli ölçüde uluslararası arenada güç dengesini değiştirdi. XXI yüzyılın başında büyük ölçüde etkisi, ya da ABD'nin doğrudan kontrolü altında olan uluslararası ilişkiler, en yeni bağlamında kendisini göstermiştir.

Soğuk Savaş sonrası dönemi tek süper güç olma potansiyeline, yalnızca ABD ye mahsus olmuştur. Ekonomik potansiyeli açısından dünyanın önde gelen ülkelerden biri – Japonya halen Amerika güvenlik garantisi ile yararlanmaktadır. Avrupa Birliği yeni yüzyılın başına kadar savunma politikasının birleşik bir kavramını gelişmemiştir. Rusya Avrupa sisteminin tam bir parçası haline değil, ama aynı zamanda bir Batı karşıtı koalisyonun parçası haline gelmeye de çalışmamıştır. Rus yazar Voskresenskiy A.D. söylediği gibi:

"Rusya'nın büyük bir toprağa ve nükleer silaha sahip olmasını dikkate almasak güçlü bir devletin bölgesel bir güce dönüştüğünü göre bilirsiniz. Aynı zamanda, Çin Halk Cumhuriyeti'nin bir bölgesel güçten dünyanın süper gücüne dönüşmeye başladığı görülmektedir" (Voskresenskiy, 2009;9).

21. yüzyılın başında uluslararası sahnede Çin karşısında yeni siyasi, ekonomik ve askeri gücü büyütme potansiyeli yakalamıştır. Birçok tahminlere göre, Çin ekonomik kalkınma hızını böyle devam ettirebilirse, 15-20 yıl sonra ABD karşısında küresel güç gibi çıkış yapabilir.

Dünyada değişim başlamıştır ve analizlerin birçoğu çok kutuplu bir dünyaya geçiş ile karakterize edilebilir mevcut durumun uluslararası ilişkiler alanında şimdi inanmak için bir neden verir. Amerikan bilim adamı Henry Kissinger "Diplomasi" adlı kitabında, uzun süren Soğuk Savaş sonrası dünyada yeni bir sistem oluşacağına vurgu yaparak ve bunları söylemiştir:

"Her şeyden önce, herhangi bir dönemde kaçınılmaz olarak dünya sistemi kontrol etmek için yeterli güce sahip bir ülke görünür. İkinci olarak, XXI yüzyılın dünya sistemi içinde, bir yandan, güç merkezleri giderek sayısı artacak ve diğer yandan, daha fazla küreselleşecektir. Güç, ABD, Avrupa, Rusya, Japonya ve Çin arasında yeniden dağıtılacaktır. Üçüncü olarak, ABD Avrasya kıtasında baskın bir süper güç ortaya çıkmasını önlemek için her türlü çabayı göstermelidir. Dördüncü, Rusya her zaman dünya düzeninde özel bir yeri olmuştur. Buna ek olarak, Rusya yayılcılığa doğru hassastır ve kendi misyonuna inanır ve hatta mağlup olursa da tekrar kazanmak için hareket eder" (Kissinger,1994;3-17).

Kissingere göre, "*Rusya dünya için potansiyel bir tehdit oluşturmaktadır*". Aynı zamanda, ABD'li analistin görüşleri Çin'in Asya bölgesin de liderliğini gösterdiğini de vurgulamıştır. Bir taraftan da ABD Rusya'nın eski gücünü yeniden yapılandırma girişimlerinden çekinmektedir (Kissinger, 1994;3-17).

1.1. Rusya ve Çin'in Stratejik İlişkileri

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Rusya'nın jeopolitik durumu kötüye gitmiştir. Özellikle bu durum Rusya ve ABD ilişkileri de Rusya'nın uluslararası sistemdeki konumunu tanımlıyordu. Modern devletlerin çoğunluğu temel politikaya kuramın da Rusya ile ilişkilerini Amerika Birleşik Devletleri'nin bakış açısından bakmaktadır. NATO'yu genişletmek için karar alınmasına rağmen Clinton yönetimi Rusya ile bir uzlaşma aradıysa da, George W. Bush yönetiminin füze savunma sistemini kurarak NATO'nun Doğu'ya genişlemesine ısrar ederek, Rusya'ya yönelik sert bir strateji izlemiştir. Aynı zamanda balistik füze savunma anlaşmasından çıkış yolu izlenmekte iken Rusya'nın süper güç statüsünü ve uluslararası ilişkilerde ki güvenlik çıkarlarını görmezden gelmişler" (Fituni, 2002;73). 11 Eylül 2001'de yaşanan terörist saldırı sonrasında Rusya Federasyonu terörle mücadele de ABD ile ortak bir zemin bulmak için fırsat peşinde olmuştur. Ancak, Ortadoğu'da Irak savaşı ve "Arap baharı" ABD'nin bu bölgede konumunu ciddi bir şekilde güçlendirmiş ve Rusya için stratejik önem taşıyan alanlarda dahil olmak üzere bir çok yerde, konumunu genişletilmiştir (Luzyanin, 2007;324-326). Araştırmacılar Rusya ve ABD arasındaki gerilimlerin yeniden büyümeye başladığını vurgulamaktaydılar (Galenovich ve Lozanskiy, 2006-2007).

Çin, genel eğilimin tersine, Rusya ile ilgili kendi stratejisini yapılandırmaktadır. Rusya, diğer komşuları ile karşılaştırıldığında, Çin'in jeopolitik durumu açısından en önemli yere sahiptir. Sovyetler Birliği'nin dağılması Rusya ve Çin arasındaki ilişkileri geliştirmiş ve 1990'lar sonrası bu sürece ciddi bir dizi analitik çalışmasıyla damgasını vurmuştur (Kuzyk ve Titarenko, 2009;48-53).

Ancak, Çin ve Rusya arasındaki askeri-teknik işbirliğinin analizine geçmeden önce, bu devletlerin stratejisinin özelliklerine bakmak gerekir.

Rusya'nın Stratejik Özellikleri:

Rusya Federasyonu dış politika stratejisine göre, öncelikle uluslararası toplumla işbirliğin de aşağıdaki sırayla gelişmektedir:

İlk olarak karşılıklı olarak Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri ile işbirliği yapılmaktadır. Öncelikle ulusal güvenlik, işbirliği ve uyum ile ilgilidir.

İkinci sırada, Avrupa Birliği ülkeleri geliyor. Avrupa'da Rus dış politikasının temel amacı Avrupa güvenlik ve işbirliği istikrarlı ve demokratik sistemin oluşturulmasıdır.

Rus dış politikasında iki Avrupa eğilimi vurgulanmaktadır:

- Avrupa Birliği ile ilgili olarak, "RF Avrupa Birliği'ni en önemli ortaklarından biri olarak görmekte ve siyasi, ekonomik işbirliği geliştirmeye çalışacaktır."
- Gerçekçi rol değerlendirilmesinde Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) " Rusya ile işbirliğinin önemini vurgulamaktadır ve kıtada ki güvenlik ve istikrarı korumak ve yapıcı açıklığı için önem arz etmektedir." Özellikle bu Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin onayı olmadan Washington antlaşması dışında askeri operasyonların yürütülmesi hareketinin "NATO'nun yeni stratejik konsepti" diye hükümlerine de geçirmektedir. Rusya NATO'nun genişlemesine olumsuz tavır sergilemektedir.

Dış politika stratejisinde üçüncü öncelik ise ABD ile ilişkilidir. "Rusya Federasyonu Rusya-Amerikan işbirliğinin altyapısını, yaklaşık 10 yılda oluşumunu koruyarak, ABD ile son zamanlarda büyük zorlukların üstesinden gelmek için hazırlanmıştır". Her şeyden önce, bu silahsızlanma, silahların kontrolü ve kitle imha, yanı sıra en tehlikeli bölgesel çatışmaların önlenmesi ve çözümü silahlarının yayılmasının önlenmesi sorunları ile ilgilidir. Sadece, sınırlama ve stratejik nükleer silahların azaltılması ile başa çıkmak için ABD ile aktif diyaloga başvurulmuştur (Başbakanlık Kararnamesi, 12.07.2008.).

Dördüncü sırada Asya gelmektedir. Bu sırada sözü edilen bölge ülkeleri Çin, Güney Kore, Japonya, Hindistan, Vietnam, Malezya ve Singapur. "Asya, Rusya Federasyonu'nun dış politikasında önemli yere sahiptir". Rusya'nın, Sibiryaya ve Uzak Doğu bölgesinin ekonomik büyüme ihtiyacını gidere bilmek için Asya ile iyi ilişkiler kurmaktadır.

Asya eksenin de Rusya Asya-Pasifik ülkeleri ile iyi geçinmeye çalışmaktadır, buna misal ise ASEAN ile olan işbirliğinde görmek mümkündür. Şanghay İşbirliği Örgütü ile Asya-Pasifik bölgesinde ki kuruluşların ortaklığa teşviki için Rusya elinden geleni yapmaktadır.

Rusya'nın ve Çin'in çıkarlarını karşılaştırmak için, Rusya'nın Uzak Doğu'da olan çıkarlarını açıklamak gerekir: Bu aşamada Rusya için en önemlisi Uzak Doğu'da ki çıkarlarını sağlamak için dört temel bakış açısı mevcuttur: Bölgesel, sosyo-demografik, ekonomik ve askeri. Bu sorunların karmaşıklığı ve önemi Rus ekonomisinin mevcut istikrarsız durumu, Uzak Doğu'nun ekonomik uzaklığı ve modern dünyada güçlü devletlerin ABD, Çin ve Japonya ile çıkarlarının üst üste düşmesidir.

Rusya'nın askeri alanda ulusal çıkarlarının Uzak Doğuda böyle bir sıralama takip etmektedir:

- Bölgede askeri çatışmaların önlenmesi;
- Ortak bir bölgesel güvenlik oluşturulması;

- Rusya'nın askeri-stratejik çıkarlarının güçlendirilmesi (Hegay, 2004;49).

Çin için aynı zamanda aktif bir bölge de "Orta Asya" olmaktadır. Burada Rus politikasının altında yatan birçok önemli ilkeleri gözden geçirilmektedir. Her şeyden önce, bu bölgede askeri yeteneklerini güçlendirmek için hareket etmektedir. Geçtiğimiz birkaç yıl içinde, Rus hükümeti Orta Asya'da ki savunma gücü (eski Sovyet Cumhuriyetleri) artmıştır. Sovyetler Birliği'nin çöküşünden bu yana ilk kez - Ekim 2003 yılında, Rusya Kant (Kırgızistan) şehrin de yeni bir askeri üssü açmıştır. Sonuç olarak, Kırgızistan kendi topraklarında Rus ve ABD askeri üsleri olan tek ülkedir. Yaklaşık 20 askeri uçak ve 500 personel ile Amerikan üssünden sadece 30 km uzaklıkta yerleşmiştir, Manas'ta ki birlikleri, Amerikan askeri müttefikleri Afganistan'daki askeri operasyonlar için kullanılmaktadırlar. Rus askeri üssü Kırgızistan ve diğer ülkelerin Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü üyesi olduğu için yabancı terörist saldırısı da dahil olmak üzere dış müdahalelere karşı koruma amaçlı kurulmuştur (Simonov, 2006;264).

Orta Asya'da enerji temel faktörlerden biridir. Orta Asya'da Rus ekonomik hedefleri bunu arz etmektedir. Bölgedeki enerji kaynaklarının üretiminde Rus şirketlerinin katılımını sağlamaktır (Simonov, 2006;254-259). Buna ek olarak, Orta Asya petrol ve doğal gaz ihracatçıları Rus boru hatlarından sağlanmaktadır. Şu anda Orta Asya'da Rus şirketleri petrol, gaz ve elektrik sistemlerinin çoğunu kontrolü altında tutmaktadır.

Son olarak, Orta Asya için Rusya pazarları işçi göçmenlerin çalıştığı bir yerdir. Bu bağlantı da Çin siyaset bilimcisinin bakış açısına göre:

"Moskova istemektedir ki bölgede Rus etnik gruplarının yaşamını kolaylaştırsın, amma bu bağlamda Orta Asya'dan gelen göçlere de karşı önlem almaktadır. Rusya'da yüksek yaşam hızla geliştiğinden Orta Asya'dan milyonlarca göçmenleri çekmektedir, özellikle hızla gelişen inşaat sanayisi, Rus piyasasını işgücüne talebin yüksek olmasıdır" (Cronin; 2009;255-256).

Böylece, Rusya öncelikli olarak dış politikada Birleşik Devletler Topluluğu yönünü düşünmektedir. Rusya'nın ekonomi ve güvenlik için önemli ve aynı zamanda ABD,

Avrupa, Japonya ve Hindistan ile ilişkilerin geliştirilmesi üzerinde önemli bir etkisi vardır. Ancak, Ukrayna ve Gürcistan'da "renkli devrimler" 2003'ten sonra meydana gelmesi, Rusya'nın ulusal güvenlik konularında, jeopolitik bir krize neden olmuştur" (Blank Stepen, 2007)

Çin'in Stratejik Özellikleri:

Soğuk Savaşın sona ermesiyle ABD'nin Çin'e karşı dış politika izlenimi ve Çin'in komşu ülkelerle işbirliği gibi faktörlerden etkilenmektedir. Bu Çin'in ekonomik siyasi ağırlığının hızlı artması ABD yönetimi için bazı endişelere neden olmuştur (Paul vd, 2005).

Bu aşamada Çin'in politika analizinde dikkat etmesi gereken hususlardan biri Kuzey ve Güney Doğu Asya ile Güney ve Orta Asya ülkeleri önde gelmektedir. Rus bilim adamı Konishev V.N. göre, ABD tarafından, Çin'in askeri güç potansiyeli Asya'da ciddi olarak hissedilmektedir. Konishev Çin'in askeri modernizasyonu bu nedenle birçok yakın bölgedeki komşularının bir tepkisini almadığı için, Çin'e karşı dengeleyici bir politika uygulamamaktadırlar. Çin ve diğer bölgesel devletler arasında çatışma Asya-Pasifik bölgesinde etkisini güçlendirmek için ABD dış politikasının hedeflerine ulaşılmasını kolaylaştıracaktır (Konishev, 2009;42).

Soğuk Savaş sonrasında Çin Asya bölgesinde önde gelen ülkelerinden biri haline gelmiştir. Buna sebep olarak jeopolitik durumu gösterilebilir. Çin'in doğu kesiminde Pasifik Okyanusu söz konusu olduğundan, etkili bir deniz gücü olmak için bir fırsattır. Çin'in batısı Avrasya kıtasının merkezinde bulunması, karada güçlü bir potansiyel sağlar. Çin'in kuzeyinde ise Rusya ile sınır komşusudur. Çin'in güneyi ise Güney-Doğu Asya bölgesinde bulunmaktadır, bu nedenle Avrasya'nın kontrol merkezi ve çevresinde deniz yolları olan potansiyele sahiptir.

Çin'in stratejisine genel olarak bakılırsa devletin aşağıdaki öncelikleri belirlemektedir:

1. Kısa vadede, bazı araştırmacılara göre, Çin Asya-Pasifik bölgesinde hakimiyet kurmayı amaçlayan. Bunun için de Çin'e "başarılı ekonomik büyüme için gerekli olan jeopolitik uyum ve komşu ülkelerle istikrarlı ilişkileri korumak gereklidir. Buna ek olarak, "Çin, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve Rusya Asya bölgesinde uyumlu bir jeopolitik ortamının oluşması için arasındaki çatışma çözümü ile de ilgilenmektedir" (Berger, 2006;3-12).

2. Çin'in Doğu Asya bölgesinde potansiyelini güçlendirmek için, daha önce mevcut olan ABD ve Batı sisteminden farklı bir küresel sistem kurması gerekmektedir.

3. Çin bölgesel ve küresel düzeyde ekonomi ve güvenlik konusunda ülkenin konumunu güçlendirmek yardımcı olabilir bölgesel kurumların oluşturmaya ve geliştirmeye başlamıştır. Buna ek olarak, Çin BM Güvenlik Konseyi'nde oy kullanma hakkına sahiptir.

4. Çin çevrede güvenlik sağlamak için bir mekanizma oluşturmak çabasıdadır. Çin Kuzeyinde Rusya ve Moğolistan ile olan sınırlarında güvenliği sağlamalı. Kuzey-Doğu Asya da Güney Kore ile ilişkilerini yapılandırmak ve bunu Japonya ya karşı kullanmak. Güney-Doğu Asya da Güney denizinde güvenliği sağlamak; Güney Asya da Pakistan ile ilişkiler kurmak Hindistan ile ilişkileri düzeltmek, Orta Asya da -İslam ve panturkizmin yayılmasının önünü almaktır" (Seryojkin, 2007;12-23).

5. Ulusal güvenliği için Çin'in bugünkü resmi hedefleri Tayvan, Doğu Türkistan, Tibet ve Güney Çin Denizi kıyısında istikrarı normalleştirip elinde tutmaktır. Bunu yapmak için, Çin hem karada hem denizde devletin gücünü eşitliğine dikkat etmelidir. Denizde Çin'in güçlü konumunu dış ekonomik ilişkiler ve enerji taşımacılığının geliştirilmesi için ülke ek koşullar sağlayacaktır.

6. Çin çok kutuplu bir dünyanın kurulmasını savunmaktadır. Etkisini güçlendirme sürecinde Çin, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya ile dostça ilişkiler kurmaya ve çatışmaları önlemek ilişkileri geliştirmek ve Rusya ile stratejik bir ortaklık geliştirmek için bir yol çizmektedir. Bu, ABD ya da Japonya ile Çin'in çatışması korkunç bir sonuç vermez, örneğin Çin Rusya ile çatışması daha korkunç bir sonuç

verebilir. Sebep Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya su tampon bölgesiyle ayrılmaktadır (Berger, 2009;7-13).

7. Çin Orta Asya'da bir ekonomik amacı vardır. Pekin, ülkenin nispeten yoksul kuzeybatı bölgelerinde ve Asya komşuları arasında ticareti artırmak niyetindedir. Bu, her şeyden önce, bir Sincan yetkilileri için "huzursuz" anlamına gelmektedir ve buda 2013 yılına kadar Çin tarafından tüketilen petrolün % 20'den fazlasını karşılaya bilirdi. Enerji alanında Orta Asya gelecekte Çin için önemli bir enerji kaynağı haline gelebilir.

Çin'de enerji kaynaklarına büyük ilgi son yıllarda bölgede Kazakistan Çin'in başlıca ticaret ortağı haline gelmiştir. 2007 yılının ilk 6 ayı boyunca, Çin ve Kazakistan arasındaki ikili ticaret fazlalık göstererek 5.97 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır, önceki yılın ilk yarısında ise (2006) ile aynı parametreleri aşarak % 60 artmış göstermiştir (Yu Bin, 2007;71). Ulusal petrol ve gaz devi Kazakistan - 2005 yılının Aralık ayında, Çin Ulusal Petrol Şirketi CNCP ve Kazakistan petrol ve gaz şirketi KazMunaiGaz eşit hisse ile çalışmaya başlayarak Bu ortak çizgi ile Kazakistan'dan Çin'e yani Doğu Asya'ya petrol akımı projesi başlamıştır.

Buna ek olarak, Çin, Özbekistan ve Türkmenistan ile de enerji bağlarını geliştirmeye başlamıştır. Temmuz 2005'te, Çin Petrol Şirketi Sinopec Özbekistan'da, Özbekistan'ın enerji şirketi "Uzbekneftegaz" ile işbirliği mutabakat anlaşması imzalanmıştır. Bu petrol sektöründe Çin yatırım akımına (önümüzdeki 5 yıl içinde 100 milyon dolara ulaşacağını vurgulanmaktaydı) yol açmıştır. Haziran 2006'da, "Çin Ulusal Petrol ve Gaz Şirketi" Özbekistan'da arama işlemleri gerçekleştirmek için 210 milyon dolar harcama niyetini açıklamıştır. Böylece, bu bölgenin Çin'in ticaret ve ekonomik ve enerji değeri için daha fazla olmaktadır. Son olarak, Aralık 2009'da Çin Türkmenistan, Özbekistan ve Kazakistan tarafından gaz tedarik edecek boru hattının inşasını bitirmiştir.

Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi yaygın olarak Rusya'nın güç düşüşü göstergesi olarak görülmüş. Rusya Sovyetler Birliği'nin mirasçısı olmasına rağmen, 90'lı yıllarda bir süper güç teşkil etmediği zaten - ABD gibi bir

rakibi için bu rol uygun değildi. Çin politikasının Rus yönünde oluşumu üzerinde etkisi aynı düzeyde oldu. Aynı zamanda, Çin, kendi lehine politikaların geliştirilmesi, kendi güvenliğine bir tehdit olarak görmeye değil, Rusya'ya karşı yaklaşımları değişmiştir.

Ayrıca, 7.300 km Sovyet-Çin sınırının boyu ilk önceler dört ülke topraklarında geçmekteydi: Rusya Federasyonu (RF), Tacikistan, Kazakistan ve Kırgızistan. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile Rus-Çin sınırının uzunluğu önemli bir ölçüde düşürülmüş ve birçok sınır sorununun problemleri de ortadan kalkmış bulunuyordu (Zevelev ve Troiskiy, 2007;34-49). Böylece, iki ülke arasındaki güç dengesi önemli ölçüde değişmiştir.

Geçen yüzyılın 1980-1990 yılları arasında, iki ülke arasındaki ilişkilerde bir dizi olumlu gelişmeler olmuştur. Rusya ve Çin modern stratejik çıkarları analizinde hatlar oluşturulmaktaydı. Yapıcı bir diyalog ve müzakere tartışmadan dramatik bir dönüş varken gerçekten de, bu işbirliği ve ortaklık için uluslararası arenada rekabet, çatışmadan uzak iyi komşuluk ilişkileri oluşturulmaktaydı. Bu yönde önemli bir adım, Mayıs 1989'da Çin'e Sovyet Başkanı Mihail Gorbaçov ziyareti ile ikili ilişkilerin normalleşerek Çin-Sovyet tebliğinin imzalanmasıdır. Ortak belgede kaydedilen yeni aşama ile SSCB ve Çin "stratejik bir ittifak 50 yıllara dönmek niyetinde olmadığını, ancak 60'lar ve 70'lerde olan bir sıra çatışmalarında yaşanmamasına izin vurgulanmıştır" (Voskresenskiy, 2004;272). Ancak niteliksel bir değişim oluştu. ABD'den sürekli baskısı nedeniyle, Çin uluslararası bağlantıların geliştirilmesi yoluyla ABD'ye bir jeopolitik denge aramak zorunda kaldı. Bu bağlamda, Çin için en umut verici ortak Rusya kaldı ve az derecede – AB, İran, Brezilya ve diğer ülkeler kalmaktaydı (Voskresenskiy, 2004;472).

Bu son on yılda, Çin uluslararası küresel sistemdeki yerini belirleme çabasını göstermektedir ve güçlü bir ülke haline gelmeyi başarmıştır. Bu eğilim - stratejik ve uzun vadeli olarak Çin ve WTO, AB ve G-8 ile diyaloguna girmesinden ve bu yönden ilk adımlar atılmıştır. Doğal olarak, Çin Rusya'yı küçük görmeyecek ve kendine ortak bile sayacaktır (Livishin, 2006;1-13).

Bölgesel düzeyde, Rusya ve Çin'in ikili stratejik ortaklığının temel öncelikleri şunlardır:

1. Asya'da işbirliğine teşvik;
2. Kuzey Kore'nin nükleer programı kapsamında altılı görüşmelerin oluşturulması;
3. Bir füze savunma sisteminin kurulmasına karşı Doğu Asya'da ABD'nin çıkarlarına karşı çıkmak (Altılı görüş, 2003).

Bölgesel düzeyde, Rusya ve Çin arasında ki ilişkiler bazında, Amerikan faktörüne karşı bir denge oluşturmak ve bölgede güvenliği sağlamak için bir sistem kurulmasına adımlar atılmaktadır. Rusya da Soğuk Savaş sonrası dönemde Çin ile ortaklık kura bilmek için bir takım adımlar atılmıştır. Aralarında ki ortaklığı güçlendirilmesi için Rusya bir takım objektif adımlar atmıştır.

Rusya ve Çin arasındaki işbirliğin siyasi alanındaki temel amacı şunlardır:

1. İyi komşuluk ilişkileri ve yasal temeli unsuru arasındaki ilişkilerin normalleşmesine yönelik adımlar;
2. Rusya ve Çin'in diğer ülkelere karşı askeri-siyasi ittifaklar kurulmamasına;
3. Rus-Çin sınırının arasında silahlı kuvvetlerin azaltılmasına;
4. Yerli ayrılıkçılığa karşı mücadelede işbirliği. Çin Rusya'yı Çeçenistan konusunda desteklemeye ve Rusya da karşılıklı olarak Tibet ve Tayvan konusunda Çin'i desteklemektedir (Lee Sang-Yun, 2004;110).

Rusya ile Çin arasındaki ortaklık stratejilerini uygulamaya bir sıra sorunlar teşvik etmektedir. ABD ve Japonya arasındaki sıcak ilişki, NATO'nun Doğuya genişlemesi, Rusya ve Çin arasındaki güvenlik açığı misal gösterilmektedir. Rusya ve Çin'in güvenliğini sarsa bilecek bu ortak sorunlarını ABD dünya ya zorla kabul

ettirmeye çalışmaktadır (Klimenko, 2005;6-21). Nitekim 1999 yılı Mart ayında ABD Kongresi gündemine balistik füze savunma sisteminin oluşturulmasıyla ilgili görevlendirilse de daha sonra ABD bu anlaşmadan geri çekilerek gelecek yıllar için küresel istikrarı sağlamak için adımlar attı. Aynı zamanda ABD füze savunma sistemine Japonya, Güney Kore'yi ve Tayvan'ı da katmak istemesi Rusya ve Çin için bir olumsuz bir yan etkisi olduğunu açıkça göstermiştir (Tsan İn, 2007;367).

11 Eylül 2001 ve Afganistan'daki ABD anti-terör operasyon olaylarından sonra, Orta Asya'da ki ABD güçlerinin varlığının kalmak için bir umudu vardı. Rusya ve Çin sınırlarına yakın ABD askeri varlığı, tabii ki, her iki ülkenin ulusal güvenliği için potansiyel bir tehdittir. Ayrıca, Mart 2003 yılında ABD tarafından başlatılan Irak savaşı, Körfez enerji kaynaklarını kontrol etmek ve uluslararası politikada egemenlik fikri doğrultusunda ilerlemekteydi.

Rusya ve Çin'in Amerika hegemonyasına karşı durmak arzusu,2005 yılının 8-25 Ağustos ayında "Barış Misyonu 2005" adlı bir ortak askeri tatbikat geçirdi. Rusya da Çin de bir açıklamada bulundu, bu bir askeri ittifak kurulması değildir. Ancak Rusya ve Çin açıkça, Amerikan baskısını hissetmiş ve karşı bir politika oluşturmaya çalışmıştır (Konishev; 2006;33).

Bu bağlamda, Rusya "uluslararası politikada eski gücünü yeniden etkin hale getirmeye çalışmasıdır". Çin ise bölgede güvenlik sağlamaya adımlar atmaktadır (Luzyanin, 2007).

Bu aşamada Rusya ve Çin'in eşleşen stratejik çıkarlarının analizini görerek, Orta Asya bölgesinde devam eden süreçlerin faktörlerini ele alınmaması mümkün değildir. Rusya ve Çin'in en umut verici ve öncelikli mekanizmalardan biri Şanghay İşbirliği Örgütü olduğunu da vurgulamak gerekir. Bu örgüt Rusya ile Çin arasında siyasi, ekonomik ve güvenlik alanını etkilemek için 5 Haziran 2001 senesinde kurulmuştur (Livishin, 2006;14-16).

Rusya ve Çin için SCO değeri, bizim görüşümüze göre, aşağıdaki gibidir. Örgüt BDT belirgin etkisizliği arasında Orta Asya bölgesinde siyasi istikrarını korunmasına

katkıda bulunur. Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Asya yönden NATO'nun genişlemesine bir denge sağlamaktadır. Bölgede petrol ve gaz rezervleri Rusya ve Çin'in enerji politikası üzerinde önemli bir etkisi de olmuştur.

Ayrıca Rusya ve Çin tarafından çıkar çatışması problemini göz önünde bulundurmalıyız.

Birinci sorun Rusya ve Çin'in çıkarlarının Uzak Doğu'ya sapmasıdır Rusya'da Çin nüfusunun artması ileri gelmektedir. Rusya'nın Çin ile sınırlarında, Çin tarafında 15-30 kat daha fazla nüfus olduğu tespit edilmiştir. Örneğin, Primorski eyaletinde nüfus yoğunluğu 13,5 milyon bulunduğu ve buna Çin'in bitişik kuzeydoğusunda 135 milyon kişinin bulunduğu vurgulanmıştır. Rusya'nın güneydoğusunda 5 milyon kişi yaşarken Çin'in kuzeydoğu sınırlarında 109 milyon kişinin yaşadığı ve bunların 7,8 milyon kişi işsiz olduğu tahmin edilmektedir. Buda Rusya'ya Çin göçmenlerinin akımını çoğaltmaktadır. Çin'in işsizliği azaltmak ve fazla nüfus için iş sağlamak için acil bu soruna çözüm aramaktadır. Öte yandan, Rusya göç politikasını devlet kontrolü seviyesine yükselterek yürütmekte ve bu durumunda Çin ile sıkı temas da bulunmaktadır (Portyakov, 2006;10-21).

İkinci sorun ise Rusya Çin'in hammaddesi haline dönüşmesidir (Çin Uzak Doğu da, 2002). Bilindiği gibi alternatif Nahodka boru hattının çekilmesini Japonya tarafından desteklenmesi Rus-Çin ilişkilerinde “bazı farklılıklar” ortaya atmıştır. Çin Sibiryta boru hatlarının yönergeye girmesiyle Basra Körfezi ve Orta Doğuya petrol giderlerini azaltmak isteği için bağlanmak istemektedir. Çin Kuzeydoğu bölgesini geliştirme amaçlı ek olarak doğal gaz ve petrol getirmeyi düşünmektedir. Dansin petrol boru hattı bu planların uygulanmasında bir unsur ve faktör olarak kabul edilir. Burada sözü edilen konu ise Rusya ve Çin arasındaki petrol boru hatları kurularak Angarsk'tan Dansinge çekilmektedir.

Rusya'nın Dansin projesinden korkma nedeni kendi ham petrol ihracatında ki fiyat politikasına karlı olmadığından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, bu sorun ile ilgili boru hattının sismik bölgede yerleşmesi gösterilmektedir. Bu nedenle, Rus hükümeti Çin'e iki farklı fiyatlandırma ve tarife koşulları ileri sürmektedir (Ershov, 2006;12).

Rusya'nın jeopolitik açıdan çok büyük önem verdiği sorunlardan biride Uzakdoğu olmaktadır. Bu durum Uzakdoğu da ve Asya-Pasifik bölgesinde jeopolitik açıdan çözülmemiş olan gizli çatışmalar ve toprak iddiaları öne sürülmektedir. Rusya'nın konumu çok savunmasız kalmaktadır. V.K. Hegai'ye göre:

"Gerçekte, modern Rusya'nın jeopolitik potansiyeli ABD hegemonyası karşısında zayıf düşmektedir". Böyle bir olanağında demek isterdik ki Rusya gelecekte bir bölgesel güce dönüşerek çıkarları sınırlı kalacaktır (Hegai, 2004;24-25).

Bölgenin kuvvetler dengesi yeniden Rusya'nın lehine dönüşmeye başlamıştır. Askeri açıdan, Rusya uzmanlarının araştırmalarına göre Pasifik okyanusundan denizaltı sayıca eşit olsa da Japonya ile deniz üstü kuvvetlerinin üç kat zayıf olduğunu vurgulamaktadır. Daha da endişelendiren husus Pasifik bölgesinde Japonya ve ABD'nin savaşa hazır olmasıdır (Hegai, 2004;24-25).

Bu belirli koşullar altında Çin'in siyasi liderliği "dış politika hedefleri uygulamak ve devletin hayati menfaatlerinin sağlamak için askeri güç kullanılması vazgeçilmezdir." Yani, Çin'in dış politikasının Rusya'nın ekonomik, siyasi, demografik ve askeri için bir kaç tehdit olabilir.

Çin'in askeri tehditleri ekonomik ve sosyo-politik potansiyeli açısından vazgeçilmezdir. Meydana gelen bazı olumsuz şeyler Çin'in Asya-Pasifik bölgesinde istikrarlı güvenlik için mücadele etmektedir ve bunları uygulamaktadır:

a) Çin sınırına yakın bölgelerde ABD askeri varlığını artırmamak;

b) Doğu Asya'da füze savunma sistemlerini oluşturulmaması;

c) Askeri yeteneklerinin güçlendirilmesi;

d) ABD ve müttefiklerinin sayısını artırarak ortak askeri tatbikatlar gerçekleştirmek. Aynı zamanda Çin için Japonya ve ABD ile ilişkilerindeki farklılıklar Rusya ile ilişkilerinden daha da ciddidir.

Rus Çin ilişkilerindeki farklılık ise Orta Asya gösterilmektedir. İki ülke genellikle enerji kaynakları ve ticari olanakları mücadelesinde burada rekabete olsa da, Orta Asya'nın yeni bağımsız devletlerinin Moskova ve Pekin arasında güvenlik alanında ortak çıkarları gelişmesi için bir tehdit yok denilmektedir. Daha sonra Çin-Rusya ilişkilerinde bir bağlam gibi kullanılmaktadır.

Ancak, Orta Asya halen Rus etkisi altında olması Pekin'in nispeten düşük olması gerçeğinden de kaynaklanmaktadır. Çin'in Orta Asya petrol ve doğal gaz için isteklerinden dolayı Pekin bu bölgeyle ilgili politikasını yeniden gözden geçirmeye zorlaya bilir (Weitz, 2008;66-70).

Bu bölgede Rusya ve Çin ilişkileri için bir güvenlik unsuru bulunduğu iki tarafta bölgede denge korumaktadır. Bu konuda Çin'in endişesi ise tarafının ne gibi bir ilgi odağı ola bilir ki? NATO'nun genişlemesi ve Ukrayna ile Beyaz Rusya'ya ulaşabilir ise Rusya çokta büyük seçeneğinin kalmayacağını ve Batı'ya kayacağını düşünmesidir. Öte yandan, bazı Çinli analistler Rusya'nın Batı ile ticaret için Çin'i kullandığını sanmakta ve Çin'e yönelik mevcut olan politikasının zorunlu yaptığını düşünmektedir (Baranov, 2009;57-59).

Çin hala Rusya'nın Hindistan'la stratejik bir ittifak manevrasından endişe duymaktadır. Bununla birlikte Çin'in en çok endişelendiren durum. Bazı Rus analistlerinin Rusya ve Hindistan arasındaki ortaklığın Çin ile ortaklıktan daha önemli" demesi ve Hindistan'ın nükleer denemelerine Rusya'nın karşı çıkmaması olanağıdır. Çin'in bir endişesi de Rusya'nın Hindistan'a daha modern silahların satılması, hangisi ki Çin'e güvenlik esaslandırılarak satılmıyor. "Rusya'da siyasi çevrelerde hala Çin Rusya için dost veya düşman olup olmadığını tartışıyor olduğu tartışılmaz bir gerçektir, Hindistan şüphesiz ki Rusya'nın arkadaşıdır" (Weitz, 2008;66-70).

Rus tarafı gelince, en önemlisi Rusya Çin'in ezici demografik avantajı ve büyüyen askeri gücü ile ilgili olarak ve Çin'in bazı medya da ortaya toprak iddialarının atılması söz konusudur. Buna ek olarak iki ülkenin de Orta Asya bölgesindeki çıkar farklılıkları öne sürülmektedir. Rusya eski Sovyet cumhuriyetleri halklarının

kendi halklarıyla makul tarihsel bağlantılarını dikkate almaktadır. Ekonomik, askeri, insani ve diğer ilişkiler durumu sadece bu düşünceyi desteklemektedir. Çin buna anlayış göstermektedir. Ancak, Pekin'de bölgenin kalkınma ve büyümeye daha fazla yatırım yapan biri için uygun haklara olduğuna inanmaktadır. Buna rağmen, Rus analistler anlıyor ki, Çin ile dostane ilişkiler bölgede güven sağlamak için vazgeçilmezdir.

Weitz R. açıkladığı gibi Rusya hükümeti kendi güvenlik sorunları açısından Washington'un Orta Asya'da ki etkisini azaltmak isteği vardır. "Bölgede ABD varlığı Rusya'yı sakinleştirmektedir buna sebepte olarak bölgede Çin'in ekonomik ve askeri bakımdan büyümesi gösterilmektedir." 2006 yılında güvenlik bakanının yardımcısı N. Spasskiy Asya da büyük oluşumu dile getirerek "on yıl içinde Rusya için en önemli sorunlardan biri ulusal güvenlik ola bilir". Ancak Spasskiy vurguladı "bu sorun bir tehdit olacak, eğer Rusya bölgedeki değişikliklere yeterince gereksiz sayarak cevaplayamazsa". Rusya'nın Şanghay işbirliği örgütüne üyeliği "görünüşe göre Moskova Avrasya güvenlik sorunlarına katılmakta, ancak ABD varlığı ek bir garanti olarak görmektedir" (Weitz, 2008;66-70).

Bir fikir oluşmaktadır, Rusya Orta Asya bölgesinde Çin ile bir denge varlığını korumak istiyor düşünülmektedir. Çin Orta Asya da daimi bir üssünün bulunmadığını vurgulayarak bölgede her hangi bir tehdide karşı savunma garantisi verememekte ve buna ilişkin ABD'yi karşılaştırmaktadır. Çin silahlı kuvvetleri sık ikili ve çok taraflı bölgesel askeri tatbikatlara katılmaktadır, ama Çin askeri her zaman askeri tatbikatın tamamlanmasından sonra geri dönmektedir. Bununla birlikte "Çin'in olduğu kadar sırasıyla genel askeri modernizasyon uygulanması komşu Orta Asya'da yürürlü proje için yeteneğini göstermektedir" (Weitz, 2008;66-70).

"Bölgede Çin askeri varlığına karşı kontrol uygulaması" Rus hükümetinin bazı adımlar atığına dair bir takım kanıtlar vardır. Örneğin, Kırgızistan'da artan gerginlikler açısından Mayıs 2005 sonunda Çin Dışişleri Bakanlığı yetkilisi Dzhinchao Liyu söyledi; " Çin güney Kırgızistan'ın "terörizm, bölücülük ve ekstrimizme" karşı bölgede asker yerleştirmeyi düşünmekte ve ciddi bir kararı olduğunu ve bunu gerekirse de ŞİÖ himayesinde yapacağını düşündüğünü vurgular".

Ancak, bazı kaynaklara göre, Rus tarafı ve yerel muhalefet bölge ülkelerinin birinde asker için Çin girişimini engelledi.

2005 Temmuz ayı sonlarında, yeni Kırgız hükümetinin Başbakan Yardımcısı şunları söyledi: "Kırgız topraklarında Çin askeri üssünün yerleştirilmesi çok yüksek düzeyde tartışıldı, ama Bişkek kendi ulusal topraklarını askeri ve siyasi eğitim alanına dönüştürülmesine karşıdır. Bizim Kırgızistan egemenliğini korumak için yeterli gücümüz ve imkanımız vardır". Daha sonra Kırgızistan Çin'in endişesini yumuşatma maksadıyla, terörizme bölücülüğe ve ayrıkçılığa karşı çıkacağını vurguladı. Çin ve Rusya arasındaki farklılıklar ŞİÖ görevi ve faaliyetleri ile ilgilidir. Bazı analistler tarafından Rusya ile Çin'in arasındaki karşı durmanın "Çin hükümeti bölgedeki Çin hegemonyasını kurmak için bir araç olarak ŞİÖ kullanması" öngörülmektedir (Moskova, 1997). Büyük çelişkilerden biri de ŞİÖ kurulma maksadıdır. Bu bir sır değil ki ŞİÖ Çin'in inisiyatifi üzerine kurulmuş bir örgüttür. Buda gösteriyor ki örgüte dahil ülkelerin durumu istikrara kavuşturmak için ŞİÖ kavramının önemli bir bileşeni çok kutuplu bir dünya düzeninin gelişmesinde hegemonya ve güç politikası ve işbirliği mücadele olduğu gerçeği görülebilir. Bazı siyasi analistlere göre, Çin bizzat kendi Asya bölgesinde Amerikan etkisi için güçlü bir karşı ağırlık oluşumu arıyor ve buda diğer örgüt üyeleri ve özellikle Rusya'nın çıkarları ile örtüşmemektedir.

Rusya BDT, AET ve KGAÖ gibi kurumların başında gelmektedir. Bu durumda, ŞİÖ sadece bölgede etkisini destekleye bilme amacı taşımaktadır. Rusya ŞİÖ AET ve KGAÖ tamamlayıcı gibi görmektedir. Ancak, Çin için ŞİÖ Orta Asya bölgesinde kendi etkisini artırmak için kullandığı da gerçeklerden biridir. ŞİÖ Rusya'dansa daha çok Çin için önem arz ettiğini vurgulamak olur.

Çelişki bununla da sınırlı kalmayarak yenedünya düzeni kurma amaçlı işbirliğinin deneyim eksikliği de gösterilebilir. Çin aktif olarak ŞİÖ gelişmesini istemektedir. Ama Çin'in Orta Asya ülkeleriyle BDT de bütünleşme süreci başarılı olamamış ve buna sebep Rusya'nın bu bölgedeki etkisidir (Safranov, 2007;64-65). Gerçekte iki ülke için çok taraflı işbirliğin geliştirilmesi basit bir iş değildir.

Sonra ki çelişkiyse oda gelecekte ŞİÖ güvenlik alanında gelişmesinden kaynaklanmaktadır. Rusya'da, Çin'de dahil olmak üzere diğer ŞİÖ üyelerinin silahlı kuvvetleri üzerinde etkilerini artırmak için bir takım planlarını olduğu görülmektedir. Rusya'nın Çin'e karşı ŞİÖ ve KGAÖ kapsamında askeri bağların kurulmasını öngörse de, Çin temsilcileri Rusya'nın görünümünün hakim olmasını görerek buna karşı çıkmışlardır (Safranova, 2007;64-65).

Rusya ve Çin arasındaki fark noktalarından biride ŞİÖ yeni üye girişidir. Burada Pakistan'ın üyelik statüsü fikir ayrımına yol açmaktadır. Özbekistan'da Mart 2007'de Pakistan Başbakanı Şevket Aziz örgütün bir "tam teşekküllü" üyesi olmak için ülkesinin arzusunu dile getirmiştir. Ancak geçmişte örgüt üyelerinin "Pakistan'ın komşu Afganistan'da ki Taliban'ın isyancı temsilcileri ile ilişkisini göz önüne getirerek buna karşı çıkmışlardır". Sadece Çin ŞİÖ içinde Pakistan'ın olmasını destekler. Ancak, Pekin ve Moskova Şanghay İşbirliği Örgütünün bir sonraki üyesi kim olmalıdır konusunda bir sonuca varılmamıştır, tartışılan konu ise Rusya'nın destek verdiği Hindistan ve Çin'in desteklediği Pakistan. Çin Hindistan konusunda Orta Asya da bir tehdit gibi algılamaktadır (Safranova, 2007;64-65).

Böylece, Rus ve Çin analistlerin çoğunluğu iki ülkenin birlikte olmasını düşünmektedirler. Rus analistlerinin bakış açısından kendi istikrarı ve ekonomik politik tarafını göze alarak ve doğuda Çin ile iyi geçinmesini vurgulamaktadır. Çin bakış açısından ise 1960'lara geri dönmek istemediğini ve o zamanlar iki süper güce karşı durmuş olması, Çin'i Rusya ile vazgeçilmez hayati bir ilişki kurmaya teşvik etmektedir. Yinede bölgede istikrar yüksek düzeyde değildir ve gelecekte çatışma kaçınılmaz olabilir.

1.2. Rus-Çin İlişkilerinde Siyasi Yasal ve Kurumsal Temeli

Sovyetler Birliği'nin çöküşü sonrası yeni iyi ve düzenekli bir Rus-Çin ilişkisi görülmektedir. SSCB'nin son lideri olan Mihail Gorbaçov bu sözlerle dikkat çekti " SSCB de sosyalizmin uzun süreli çatışma kalesinden ayrılması doğru bir adımdır. Ve bunlara ek Gorbaçov ve yandaşlarının Çin'in ekonomik reformlarını inceleyerek bunun SSCB'nin kalkınmasında rol oynaya bileceğini düşünmüştürler" (Min Ji,

2003;718). Gorbaçov'un Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkilerinin yapılandırılmasında hiçbir mahsur görmeyerek ve kendi iç siyasetini bozmayacağı düşüncesinde ileri gitmekten sakınmamıştır. Gorbaçov'un Batı taraftarı bir politika izlese de, birçoğunun bakış açısında " tek taraflı tavizler vererek kendi pozisyonunu verme çabaları" gibi görmekteyse de, Çin ile iyi ilişkiler için çoğunluk desteklemekteydi. 1980'lerin ilk yarısından başlayan ikili ilişkiler 1990'lara gelindiğinde tamamen bitmiş sayılırdı. İlişkilerin normalleşmesi resmen iki liderinde karşılıklı ziyaret ile anlaşılmıştır. Mayıs 1989'da SSCB başbakanının Pekin'i ziyaret etmesi ve bunun ardından ertesi yıl ÇHC Danıştay Kurulu başkanı Li Peng'in ziyareti takip etmiştir.

1991-2005 dönemi arasında Rus-Çin askeri-teknik işbirliği üç ana safha bölünmektedir.

Birinci etap 1991-1994 yılları arasında Rusya ve Çin arasında resmi ilişki kurulmuştur. Çin resmi olarak Rusya Federasyonu'nu 24 Aralık 1991 yılında eski Sovyetler Birliği uluslararası hak ve yükümlülüklerinin halefi olarak tanıdı. 1992 yılında, RF Başbakanı Boris Yeltsin ÇHC ziyaret ederek Rusya Federasyonu ile Çin arasında ki ilişkilerinin esaslarını tanımlayacak bir Ortak Deklarasyon imzaladı (Klimin, 2007;17-21). Bu Deklarasyonda dikkat edilmesi gereken şart " tarafların BM Şartı uyarınca ilişkilerin geliştirilmesi herhangi bir devlete karşı askeri-siyasi ittifak kurmayacağına, bir birini dost görmektedirler. Ortak çıkarları aralığı diğer belgelerde belirtildiği gibi edildi "Mutabakat Muhtırası karşılıklı anlaşma gereği sınır bölgelerinde askeri güvence ve silahların azaltılması gözden geçirilmekte" ve " Mutabakat Muhtırası askeri-teknik işbirliği" (Mutabakat zaptı, 1992). Rusya ve Çin hükümetleri arasında Temmuz 1994 yılında savaş tehlikesini önlemek üzere anlaşma imzalanmıştır (Anlaşma, 1994;110-111).

Belgelerde belirtildiği gibi Soğuk Savaş sonrası Rusya ve Çin arasındaki ilişkilerin karşılıklı güvenlik sorunlarının halli ve yakınlaşma görülmektedir.

İkinci aşama ise yapıcı ortaklık denir Eylül 1994-996 yılları arasında. Rusya ve Çin yeni bir Eylül 1994 yılı Moskova'da bir araya gelip yeni yapıcı ortaklık bildirisine imza atmıştır (Bildiri, 1994;122-126). Deklarasyonun IV maddesi gereğince Rusya

ve Çin siyasi ilişkiler, ticaret, ekonomik, bilimsel ve teknik bağları ve uluslararası ilişkilerde askeri politika alanında çok yönlü adımlar attı.

Üçüncü aşama,1996-2005 yılı iki ülke arasındaki stratejik ortaklığı kapsamaktadır. 1996 yılında, Rusya ve Çin XXI yüzyılın başlangıcında stratejik ortaklığın ve işbirliğinin dengeli ve güvenli tutulmasını öngörmüşler (Rus-Çin beyanı, 1996;153-159). Bu bir anlamda bölgesel ve küresel güçlerin çok kutuplu bir denge içinde daha anlamlı bir rol oynamak için tarafların ortak niyet uygulama haline gelmiştir. Nisan 1997'de Rusya ve Çin arasında "çok kutuplu bir dünya ve yeni bir uluslararası düzen oluşturma Bildirgesi" imzalanmıştır (Bildiri, 13.04.1997.).

Üçüncü aşamada ise Rusya ve Çin'in stratejik ortaklığı alanında "hegemonyaya karşı hedef ve uluslararası ilişkilerde tek kutuplu sistem kurma" çabası görülmektedir.

1999 yılında Kosova krizi NATO'nun Doğuya daha da genişlemesine yol açtı. Rusya ve Çin'in bu adıma reaksiyon olarak 2000 yılında ikili stratejik işbirliğinin güçlendirilmesi için bir takım anlaşmalara imza atıldı. Bunlardan ilki "RF ve ÇHC, Pekin Deklarasyonu", ve ikinci -" RF Başbakanı ve ÇHC Cumhurbaşkanı'nın füze savunmasının ortak açılımı" (Deklarasyon, 17.06.2000.). 16 Temmuz 2001 yılında Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin lideri Jiang Zemin "İyi komşuluk, dostluk ve iki ülke arasında işbirliği anlaşması" imzalanmıştır. Bu anlaşma 1992'den 2000'lere kadar imzalanan bütün belgelerin durumunu özetledi. Rus-Çin ilişkilerinin genel karakteristiğini ortaya koyan bu anlaşmada 10 Madde'de gösterilmiştir - "güven ve stratejik işbirliği eşit ortaklık" (Anlaşma, 16.07.2001.).

Mayıs 2005'te, Cumhurbaşkanı Hu Jintao Moskova'yı ziyaret ederek Büyük Vatan Savaşı'nın 60 yıldönümü kutlamalarında yer aldı. Aynı yılın Temmuz ayında Rusya'ya resmi bir ziyarette bulunan ve Devlet Başkanı Vladimir Putin ile "XXI yüzyılda uluslararası düzen üzerinde Çin ve Rusya'nın Ortak Bildirisi" imzalamıştır. Bu anlaşma iki ülkenin uluslararası ve bölgesel konularda bir tutumunu ortaya koymaktadır. Büyük uluslararası konularda Rusya ve Çin'in pozisyonlarını eski Yugoslavya ve Irak etrafında kriz durumlarında geliştirilmesi sırasında test edilmiştir

BM reformu üzerinde tartişmalar esnasında. Bu gün Rusya ve Çin dışışleri bakanlığı bölümlerinde uluslararası konularda tartişma ve istifaşeler yürütülmektedir.

Rusya ve Çin'in uluslararası arenada olumlu bir strateji yürütmekte ve bunu daha da etkin yapan, Kuzey Kore'de nükleer programının Őİ altılı görüşmeleri, Őİ altılı görüşmelerinde İnan'n nükleer programıyla ilgili çok taraflı diyalog mekanizması içinde olması ve l Rusya-Çin-Hindistan diyalogunun sürdürülmesi.

evre koruma, g, sivil havacılık ve uzay alanında işbirliği, 1996 yılından bu yana, Hükümet Başkanları yıllık toplantısında iki ülke ticaret işbirliği, ekonomik ve insani alanlarda, belirli alanlarda çalışma grupları üzerine alt komisyon "genişletilmiş" olarak düzenlenmektedir.

Nihayet sözleşme-yasal düzeyde, Rusya ve Çin arasında sınır sorusu üzerine karar vermek için izin ikili ilişkilerin olumlu bir atmosfer oluşturulmuştur.

Birbirinden geleneksel ve modern kültürleri ile iki ülkenin uzun vadeli kalma ve derinleşmesine hız kazandıran 2007 yılında Rusya'da Çin yılının ve 2006 yılında Çin'de Rusya'nın Yılın - stratejik ortaklık toplumsal taban güçlenmesinde önemli bir rol karşılıklı tutma "Milli Yılı" oynadı.

Kapsamlı istikrarı teşvik etmek amacıyla, güvenlik ve Orta Asya'da güven sağlamak için Moskova ve Pekin bölge ülkeleri arasındaki işbirliğinin yeni bir sistem geliştirilmiş ve uygulanmıştır. "Sınır bölgesinde askeri alanda güven arttırıcı anlaşma 26 Nisan 1996" imzalanmasından sonra "Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve daha sonra Çin'in de katılımı ile aralarında sınır bölgesinde silahlı kuvvetlerin karşılıklı azaltılması (24 Nisan 1997) " anlaşmalarından sonra "şanghay Beşlisi" kavramı ortaya çıkmıştır.

Bu "şanghay süreci" temel başarılarından biri Çin ile sınır boyunca gerilimlerin yaşanmaması ve karşılıklı askeri denetimler gerçekleştirilmekte olması ve 100 km derinliği her iki tarafında bölgelerinin askeri denetimleri yapılmaktadır. Sovyetler Birliği ve Çin arasındaki sınır sorunlarının daha 1960'ların ortasından başlayıp

devam eden çözüm temelini 1996 yılında bir noktaya varıldığını vurgulamaktadır. 1990'lar sonrası Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra ortaya Çin için ortaya çıkan dört egemen sınır; Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan, bu ilkelerin bölgede işbirliği ve iyi komşuluk ilişkilerinin kurulmasında önemli bir rol oynamıştır.

2001 yılında Şangay'da (Çin) bir araya gelen altı devlet başkanları - Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Çin - Tacikistan ve Özbekistan (14 - 15.06.2001) - bu yeni bir bölgesel örgütün kuruluşu olmuş ve imside- Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) adlandırılmıştır. Temel bildiriminde "Şanghay İşbirliği Örgütü bölgesel güvenliğe öncelik verir ve sağlamak için gerekli tüm adımları atacaktır" dedi. Buna ek olarak, "silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, yasadışı göç ve diğer suç faaliyetlerinde yasadışı ticareti ile mücadele konusunda işbirliği ilgili çok taraflı anlaşmalar geliştirilecektir" (ŞİÖ, 15.06.2001.).

Şartın Madde I göre Haziran 2002 yılında St. Petersburg derneğinin altı liderleri tarafından imzalanan ŞİÖ Şartı, belirtilen temel hükümler, amaç ve hedefleri, ŞİÖ temel amaç ve hedefleri şunlardır:

- Teni, demokratik, adil ve rasyonel uluslararası siyasi ve ekonomik düzen inşa katkıda bölgede barış, güvenlik ve istikrarın korunması ve güçlendirilmesi çok disiplinli işbirliği;
- Tüm terörizm, bölücülük ve separetizme karşı mücadele için ortak çaba, uyuşturucu, silah ve uluslararası suç ve yasadışı göç diğer formları yasadışı ticaretiyle mücadele.

Bu terörizm, bölücülük ve separetizme karşı mücadele için ŞİÖ Şartı'nın 10. maddesi uyarınca ŞİÖ düzenlenen ortak tatbikatlar kalıcı bir güç oldu ve "Bölgesel Terörle Mücadele Yapısı" (RATS), yaratılmış olduğunu belirtmek gerekir. Şu anda, bir temas grubu "ŞİÖ-Afganistan" kurulmuş olup "Barış İçin Ortaklık" ŞİÖ ve ODKB ve NATO programı ile etkileşimi güçlendirmek için bir eğilim vardır.

1.3. Rusya'daki Siyasi Karar Alma Kurumları, Silah ve Askeri Teknolojinin Satışı

Yabancı ülkelerle askeri-teknik işbirliği - askeri ürünlerin teslim veya satın alma yanı sıra askeri ürünlerin geliştirilmesi, üretim, modernizasyon ve bertaraf ile ilişkili bir faaliyettir. Bu belirtiden sonra vurgulamak gerekir ki, ülkelerin dış politika anlayışı çerçevesinde, askeri-teknik işbirliği amaç olarak bu devletler kendi askeri savunması ve askeri güvenliğini sağlamak amaçlıdır. İlk olarak, Rusya'nın yabancı ülkelerle arasındaki askeri-teknik işbirliği mekanizması inceleyip ve daha sonra askeri-teknik işbirliğinin geliştirilmesi ile ilgili mevcut aşama gözden geçirilmelidir.

Modern silah ihracatı bizzat Rusya Federasyonu Başkanı tarafından kontrol edilir ve üç ana bileşenleri içerir:

- Askeri ihracat için yasal destek;
- Uygulayıcı birimler ve yapısı;
- Aracı devletler ve yabancı ülkelere silah satışını gerçekleştirmek.

Askeri Malzemenin Yasal Ulaşımı:

Sovyet sonrası Rusya'da ihracat devlet kontrolü uygulanmasına geçmesi vazgeçilmez oldu. Açıktır ki Rusya'nın askeri endüstriyel potansiyeli açısından işletimlerin lisans kontrolü kaybı durumunda son derece tehlikeli kaosa neden olabilir, sadece Rusya da değil tüm dünyada tehlike arz etmektedir. Bu anlayışa dayanarak, Rusya Federasyonu Yüksek Kurulu yurtdışına askeri malzemenin satışını bizzat kontrolü altına almaya başladı. Askeri-ihracat politikasının oluşum mekanizması temeli hemen devlet kamu kontrolü gerektirmektedir. Bu kontrolün biçimlerinden biri olarak en yüksek kurula verilmesini arz etmekteyiz (Frolov ve Kislov, 2008;370).

1997 yılında Devlet Duması tarafından kabul edilen ilk önemli belge ATİ sorununa bir çözüm noktası oldu "Yabancı ülkelere silah ve askeri teçhizat arzında mevzuatına

uymak için önlemler" (Meclis Duması,11.04.1997.). Aslında hükümetin askeri-ihracat politikası kararı eleştirilere sebebiyet vermiştir.

Aynı yıl onaylanan sonraki belge, "Yabancı devletlerle askeri-teknik işbirliği geliştirmek için önlemler" kararı kabul edildi (Meclis Duması,11.04.1997.). Bu karar "silah ihracatı alanında federal yetkililerin kötü performansı" dikkat çekti ve askeri işletmelerin ödemesi geciktirilmesin diye. Ve federal bütçenin bizzat Hesap Odasının kontrolüne geçmesi istenilmektedir (Frolov ve Kislov, 2008;372).

1998 yılında Duma askeri malzemenin ihracat politikasına karşı eleştirileri daha da güçlendirmiştir. Bu durumda, milletvekilleri Askeri Sanayi Kompleksini savunmaya çalışmışlardır. Mayıs 1998'de kabul edilen, Devlet Duması kararı. "Küresel silah piyasasında Rusya'nın askeri-endüstriyel kompleks askeri ürünlerin tanıtımında federal hükümetin rolü" (Meclis Duması, 22.05.1998) Devlet Duma kararnamesine yeniden hükümetin dikkatini çekti "yürütme gücünün ilgili federal organlarının etkili ve sıralı olmayan çalışma eksikliği". Milletvekilleri cumhurbaşkanı ve hükümet talepleri bunlardır "bu kuruların çalışmalarını kontrol edin ve askeri malzeme satışından elde edilen geliri doğru bir biçimde yönetmek ve düzgün bir şekilde müşteri ihtiyaçlarını karşılayın".

Bu şartlar altında, öncelik milletvekilleriyle çalışmak için devlet aracı tutmak zorunda kaldı. Aralık 2001'de "Rosoboronoeksport" temelinde askeri-teknik işbirliği alanında mevzuatın iyileştirilmesi sorunları üzere, savunma ile ilgili Duma Komitesi bir toplantı düzenledi. Bu toplantıda federal yasa değişikliği "Rusya Federasyonu'nun yabancı ülkeler ile Askeri-Teknik İşbirliği" gümrük ve döviz yasası tartışıldı.

Askeri-teknik işbirliği ile ilgili Duma Komitesi savunma ekolü toplantısı yalnızca Aralık 2005 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda Duma Komitesi haricinde bir takım kişi ve komiteler iştirak etmiştir: Milli Savunma Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Dış İstihbarat Servisi, "Rosoboronoeksport", Başbakan ve RF Hükümeti.

Toplantıda konuşan, "Rosoboronoeksport" Genel Müdür Yardımcısı A. Aleşin Rusya'nın yabancı ülkeleri ile askeri-teknik işbirliği hacmi yaklaşık 5-6 milyar dolara ulaşmış ve "tavan" yapmıştır "ATİ geliştirmek için yeni yollar bulmamız gerekmektedir ve bunun içinde yasal destek hattı karşılamalıdır. "Rosoboronoeksport" temsilcisi daha sonra, askeri teknik işbirliğinin mevcut durumunu devletin arabulucularına yasalaştırma ve yerini hukuksal yapılmasını teklifte bulundu. Optimal örgütsel biçimi olarak "Onların devlet-arabuluculuk" Rosoboronoeksport "etkin bir şekilde uygulanması için" Aleşin böyle bir yapının gerçekleştirilmesini öngördü "kamu kuruluşu". Bu fikirler genellikle Rusya Federasyonu Federal Meclisi Federasyon Konseyi tarafından desteklenmiştir.

A.Aleshin'e göre, 1998 yılında askeri-teknik işbirliği Federal yasının kabulü göstermiştir ki "Yabancı devletlerle askeri-teknik işbirliği geliştirmek için önlemler" yeniden gözden geçirilmeli ve yeni "yabancı devletlerle askeri-teknik işbirliği hususunda resmi uygulamaların verimliliğini artırmak amacıyla düzenleme gerekmektedir". Aleşin özellikle altını çizerek vurguladı ki kiralama yetkisine izin verilmesi gerekmektedir, çünkü işbirliği formu gereğince bir takım Asya ve Afrika ülkeleri bu koşullardan yararlanmak istemektedir. Bu özellikle yeni silah satın almak için yeterli mali kaynağa sahip olmayan devletler için geçerlidir.

1998 yılında "Rusya Federasyonu'nun yabancı ülkelerle Askeri-Teknik İşbirliği" Federal yasalarına göre, Rusya ve yabancı ülkeler arasındaki askeri-teknik işbirliğinin ana hedefleri şunlardır:

- Dünyanın çeşitli bölgelerinde Rusya'nın askeri ve siyasi konumunu güçlendirmek;
- Konvansiyonel silah ve askeri teçhizat alanında Rusya Federasyonu ihracat potansiyeli gerekli düzeyde tutmak;
- Bilimsel, teknolojik ve deneysel temel savunma sanayi, araştırma, kurum ve kuruluşların geliştirilmesi;

- Devlet ihtiyaçları için döviz, askeri üretimin geliştirilmesi, dönüşüm, silah ve askeri teçhizat ve savunma sanayi işletmelerinin yeniden yapılandırılması yok (geri dönüşüm) elde edilmesi;
- Askeri ve özel donanım ve mal üreten işçi örgütlerinin sosyal koruma sağlanması (Federal Kanun, 19.07.1998).

Rusya'nın askeri teknik işbirliği devlet politikasının yabancı ülkelere karşı temel ilkeleri:

- Rusya Federasyonu askeri-teknik işbirliği sürdürdüğü her hangi bir ülke ile savunmasına güvenliğine zarar vermeyeceğini ve çıkarları ön planda olması (yani Rusya Federasyonu, siyasi, ekonomik ve askeri çıkarlarının korunması);
- Devletin gözetimi altında askeri-teknik işbirliği yürütülmesi;
- Askeri ürünlerin ihracat kontrol alanında Rusya Federasyonu uluslararası yükümlülüklerine uygun mal ve çift kullanımlı teknolojiler;
- Geliştirme, üretim ve askeri malların satış ile ilgili hak ve tüzel kişilerin meşru çıkarlarının devlet koruması;
- Rusya için kabul edilebilir şartlarda yabancı ülkelerle askeri-teknik işbirliği alanında askeri, siyasi ve ekonomik çıkarları için karşılıklı saygı (Federal Kanun, 19.07.1998.).

Askeri-teknik işbirliği Rusya'nın yabancı hükümetlerin alanında yukarıda bulunan politika ilkeleri, Rusya ve işbirliği ülkeler için önemlidir. Açıkçası, yabancı ülkelerle askeri-teknik işbirliği alanında Rusya'nın politikasının temel amacı olduğu ulusal çıkar sağlamaktır. Çin araştırmacısı Tsan İn'e göre "bu politik verileri ister istemez Rus-Çin askeri-teknik işbirliğinde önemli rol oynamaktadır".

Askeri Teknik İşbirliğine Yönetici Makamların Katılımı:

Rusya'da, yabancı ülkelere askeri-teknik işbirliği politikasının uygulanmasında başkanın rolü vazgeçilmez bir unsurdur. Öncelikle diğer ülkelerle ATİ kurmak veya kurmamak Başbakanın emrinde bulunmaktadır, ulusal ve uluslararası güvenlik, dış politika öncelikleri nedeni ile.

Sonuçta Başkan, bir devlet yapısı oluşturur ve yabancı ülkelere askeri malzemenin ulaştırılmasından sorumlu ve yetkili çalışanları pozisyonlarına atar, yani aslında tüm askeri malzeme mekanizmasını oluşturur. Ve son olarak, yaklaşık on beş senedir ki askeri ihracatı Federal Toplantılar değil de bizzat Başbakanın emriyle gerçekleştirilmektedir.

"Rusya Federasyonu ve yabancı ülkelerle askeri-teknik işbirliği" askeri ihracat için bir mekanizma 12 Mayıs 1992 yılında Başkanın Kararnamesi ile onaylanmış oldu. Ancak, geçiş döneminde alınan bu açıklamalar ve eklemeler gerekli da dahil olmak üzere hükümet yetkilileri değişiklikleri ile ilişkili. Üç yıl sonra 1995 yılı 5 Ekim'de 1008 sayılı Başkanın Kararnamesi çıktı ve bu baskıda ki her şeyi formüle edilmiştir. Bu belge halen de yürürlükte kalmaktadır. RF Başbakanının sorumluluk faaliyetlerini içerir ve askeri-ihracatın mekanizmasını düzenler. Bu, özellikle, gösterir ki "askeri-teknik işbirliğinin kurulması askıya alınması ve ya temelini değiştirilmesi yalnızca RF Başbakanının kararlarıyla değiştirilebilir, bu da Rusya hükümetinin önerisi üzerine kabul edilmektedir". Alanında Rusya Federasyonu Başkanının diğer fonksiyonları "dış politika arenasında taşıyan devlet başkanı olarak görevlerini gerçekleştiren, politikaları" yer almaktadır (Presidential Decree, 1953).

Bu yüzden, Rusya Federasyonu ve yabancı ülkeler ile olan askeri-teknik işbirliğinin başında Rusya'nın Başkanı gelmektedir. "O ihracat alanında da dahil olmak üzere, askeri-teknik işbirliği ile ilgili tüm konularda kararlar, bu alanda siyasi yönünü belirlemek için hakkı sahibi, kira (finansal kiralama), geçici ithalat ve ihracat askeri ürünlerin ve devletin tanımı için bu etkinliğine sahiptir".

Bunların tümü dış politika alanına dahil olmaktadır. Bununla birlikte "iç piyasada ki askeri malzeme satışının mekanizmasını oluşturur ve bununla beraber bütün ihracat ve ithalatla ilgili devlet görevlilerini tahin eder ve bütün sorumlulukları üstlendiren

Rusya Devlet Başkanı doğrudan fonksiyonel bir biçimde askeri-teknik işbirliği faaliyetlerini yönlendirir".

Askeri-teknik işbirliğinin temel yönelimlerini belirleyen bir Komisyon organı yaratılmış ve bu organ Rusya Başbakanına bizzat bağlı faaliyet göstermektedir. Başlıca özellikleri şunlardır:

- Askeri-teknik işbirliği alanında durum analizi ve tahmin için Rusya Federasyonu, siyasi, ekonomik ve askeri çıkarları sağlamak;
- Askeri-teknik işbirliği ile ilgili federal programlarına çözüm noktasının belirlenmesi;
- ATİ için öneri ve kontrol koordinasyon forumlarının hazırlanması ve yönetici organlarla federeler arasındaki farklılıkları ortadan kalkması için tavsiyelerde bulunmak (Kislov ve Frolov;379-382).

Komisyonun dış politika çelişkisi bizzat Rusya Başkanlık Dairesine aittir.

Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi benzer işlevleri yönlendirmektedir, yani: "ATİ sorunlarını inceler, askeri işbirliği Rusya Federasyonu Başkanlık kararlarını hazırlar, bu konu ile ilgili hukuki projeleri inceler, askeri işbirliği üzerinde bir taslak başkanlık kararnamesi hazırlanmasını yapar, askeri-teknik işbirliği federal yürütme organlarının stratejisinin uygulanmasını izler".

Askeri-teknik işbirliğinin diğer bir işlevini yerine getiren kurumda Rusya Federasyonu Federal Meclisi olmaktadır. Bu kurumunda askeri-teknik işbirliğinin niteliği üzerinde çalışmasının önemli bir etkisi vardır.

Askeri teknik işbirliği ile ilgili birçok kurumlar ve bakanlıklar ilgilenmektedir amma bunların başında gelen ve önemli rol oynamakta olan Savunma Bakanlığıdır, bizzat silah üretiminde rolü olmasa da. Savunma Bakanlığının önerileri her zaman önemli olmuştur, ancak "bakanlığın belli bir sınırları mevcut olmaktadır". Gerçekten de,

"Savunma Bakanlığı ulusal güvenlik ya da Rusya'nın güvenlik vizyonuna tehdit görüş ve anlayışları formülasyonunda rolü verilen, askeri malzeme konularında en önemli veto gücüne sahiptir". ATİ anlaşmaları imza hakkı üzerinde önemli bir yetkiye sahip olanda Savunma Bakanlığıdır.

ATİ uygulanması federal yürütme yetkilileri, geliştiriciler, üreticileri ve silah askeri teçhizat ihracatçıları askeri-teknik işbirliği ile ilgili tüm çabaları yakın işbirliği ve koordinasyon olmadan mümkün değildir. Özellikle bu yurtdışında çalışmak için geçerlidir. Rusya Federasyonu Başkanı tarafından onaylanmış olan bir hususta askeri sanayi kompleksinin uluslararası camiada satışına izin verilmesi ve eskiden satılmış olan askeri malzemelerin yedek parçalarını ihraç etmesine izin vermesidir.

03.09.2004 Rusya Federasyonu Başkanı, №314 sayılı kararnamesine göre: "federal organlarının yürütme sistemi ve yapısı hakkında" yabancı ülkelerle asker-teknik işbirliği yürütme komitesini adı kararnameye göre dönüştürülmüş ve yeni adı ile "Askeri-Teknik İşbirliği Federal Servisi" (ATİFS) adı verilmiştir.

ATİFS – ihraç eden organizasyon olmamakla beraber Rusya'nın askeri sanayi kompleksine de girmemektedir. ATİFS başlıca Rusya'nın yabancı ülkeler ile askeri teknik işbirliğini alanında kontrolü ve denetiminden sorumlu yürütme yetkisine sahip bir federal organdır. ATİFS'in temel hedefleri şunlardır:

- Askeri-teknik işbirliği alanında Rusya Federasyonu denetim yasalarına uygun olarak kontrolü ve uygulanmasını gerçekleştirmek;
- Faaliyet bu alanda devlet politikası yürütme gücünün diğer federal kuruluşları ile işbirliğinin geliştirilmesi katılmak ve önerileri Rusya Devlet Başkanı, Rus hükümeti ve Savunma Bakanlığı kurulu düzene teslim;
- Başkan tarafından belirlenen askeri-teknik işbirliği, alanında devlet politikasının ana yönleri yürütme gücünün diğer federal kurumlar ile işbirliği sağlanması;

- Askeri-teknik işbirliği alanında devlet düzenlemesi için kendi yetki alanında yürütmek.

"Askeri ürünlerin tedarik, sözleşmelerin pratik uygulanması için izin lisanslarının verilmesi için yabancı müşterilerden ilgili istekleri tarafından kendilerine verilen de dahil olmak üzere kontrol ve devlet arabulucu ve ATİ, düzenlenmesi ile askeri-teknik işbirliği alanında ortak bir devlet politikası geliştirilmesi, katılım sayesinde, ATİFS üretim ve ihracat politikası üzerinde yetki sahibidir.

Bu taslak kararlar herhangi konu ATİ kararlaştırılan belirli ürünlerin temini için sözleşme yerine getirilmesinden görevli, Federal yürütme organları. Rus Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay dahil olmak üzere Rusya Dışişleri Bakanlığı, Rusya Savunma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı (Federal teslimatları için bütçe), Rusya Sanayi Odası, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı, Ekonomik Kalkınma ve Ticaret Bakanlığı. Hizmet; Dış İstihbarat Servisi (SVR) ve Rus Federal Güvenlik Servisi (FSB) Devlet tarafından arz durumunda, Teknik Devlet Rusya Federasyonu Başkanı altında Komisyonu ve Rus Adalet Bakanlığı (kaynağı durumunda askeri önemi).

Tüm bu bakanlık ve bölümlerin temsilcileri askeri-teknik işbirliği alanında geliştirme ve karar verme üzerinde koordine konseyleri toplantılarına katılması istenildi.

Şu anda Rusya Federasyonu, Rusya Federasyonu Federal Meclisi, Hükümet, bakanlıklar ve bölümler, belirli yasalar, hem de devlet arabulucu Başkanı tarafından verilen yetkileri uygun olarak PTS uygulanması süreci - FDUİ "Rosoboronoeksport" ve organizasyon (kurumsal) "Kendi tasarımı (imalat) askeri ürünler tedarik için bir lisansa sahiptirler".

Devlet Arabulucuları ve Asker-Teknik İşbirliğinin Uygulanması:

Bir "Rosoboronexport" başkanlığındaki hükümetin modern bir yapısı hemen oluşturmuştur. Bu bağlamda, Rusya ve yabancı ülke arasındaki askeri-teknik işbirliğinin modern modeli değişmiştir. Gelişiminde aşamaları vardır.

İlk aşama - askeri-teknik işbirliğinin bir sisteminin oluşturulması. 1980 sonunda SSCB'nin Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığında askeri-teknik işbirliği ile ilgili üç uzman yönetim oluşuyordu:

a) Baş Mühendislik Yönetimi - objektif askeri ürünlerin ihracatı ile ilgilenmekteydi, bizzat Savunma Bakanlığına bağlı;

b) Baş teknik yönetim - yurt dışında tesislerin oluşturulması, hem de lisanslı üretim sağlar;

c) İşbirliği ve İşbirliği Genel Müdürlüğü - askeri ürünlerin ortak üretimi için bu alanında sosyalist ülkelerle işbirliği kurmak.

İkinci aşama - serbest ticaretten devlet tekeline geçiş devri. 1990'lı yılların başında İİGM tasfiye edildi, BTY ismini değiştirerek Dış ticaret birliği "Oboronoeksport" BMY- ise devlete ait şirkete dönüştürülmüştür "Specvneshteknika" olmuştur. Bu kuruluşlar, kurulan tüzük uyarınca hareket ederek, uluslararası pazarda birbirleriyle rekabet başlamıştır. Ve daha sonra bu rekabete MAPO'nun da (Moskova Uçak Üretim Birliği) girmesi daha da şiddetlenmiştir. Daha sonra, askeri malların ihracatı düzenlemek için Devlete kontrolü uygulanmaya başlamış ve sonuçta Kontrol Komitesi yaratılmıştır.

"Genel olarak, Sovyet sonrası dönemde, - A.A. Sergunin ve S.V. Subbotin yazmış olduğu - Rusya yabancı ülkelerle askeri-teknik işbirliği alanında karar verme bir mekanizması kurmaya başarmıştır. Ayrıca güvenilir bir uluslararası ortak olarak Rusya'nın itibarını güçlendirdi. Ancak, istikrarlı ve net yasal çerçeve, çok sayıda skandallar ve sık düzenlemeler eksikliği sisteminin etkin çalışması için izin vermez" (Alexsandr vd, 1999;69).

1993 yılında, yeni bir Devlet şirketi kuruldu "Rosvoorujenie" ("Oboronoeksport" ve "Specvneshteknika" yerini aldı). Böylece devlet askeri ürünleri ihracatı için bir tekel kurdu.

Daha sonra, Rusya'da savunma-sanayi kompleksi için sertifikasyonu alma çabası "küçük" sözleşmeleri ile dış pazarlara erişimlerini kararlaştırdı. Yedek parça tedariki sağlamak ve yurtdışında savunma ürünleri üreten on sekiz şirketin, Rusya Federasyonu Hükümeti tarafından karar alınıp küçük sözleşme gerçekleştirilmeden 1996 yılında bağımsız dış pazara girmek için izin verildi.

Ancak, bu kararın olumlu ve olumsuz sonuçları ortaya çıktı. Olumlu sonuçlar odur ki para geliri yurtdışına tedarik eden firmalara gelmekteydi, olumsuz olan ise dünyanın silah teslimatı olmama gerekçesi açısından ve Rusya Federasyonu'nun yükümlüklerini yerine getirilmesine zıt olan kısmi teslimat olmuştur.

Sonuç olarak, 1993-1996 yılları arasında askeri teknik işbirliği içinde savunma sanayisi şirketleri yeni bir sistem kurdu. Geliştirilen sistem üç düzeyde karar alma mekanizması oluşturdu: Rusya Devlet Başkanı, Rus Hükümeti ve federal yürütme organları yetkilileri yer aldı ve hangisi ki arasında en önemli yeri Askeri-Teknik Politikası Devlet Komitesi yer almaktaydı. Rusya Devlet Başkanı Askeri-Teknik Politikası Devlet Komitesi'ne askeri-teknik işbirliği çerçevesinde özel statü ve katılanların koordine faaliyetlerine izin verdi. Tek devlet aracı olarak "Rosvooruzhenie" sabit kılarak dış pazarlarda askeri-teknik işbirliğinin rekabeti ortadan kaldırdı ve ihracat için askeri ürünlerin tanıtımı üzerindeki kaynaklara odaklanmak ve Rusya devlet şirketlerini dış pazarlara odaklandırmış bulundu.

Askeri-teknik işbirliği reformu bir sonraki aşamada gerçekleştirilen 1997 yılında Dış ekonomik ve Ticaret Bakanlığının yaratılmasıyla. Bütün askeri malzeme satışı fonksiyonları ona devir edildi hangisi ki eskiden "Rosvooruzhenie" ve Rusya Savunma Bakanlığına ait idi.

XXI yüzyılın başında Başbakan Vladimir Putin gelişi ile askeri-teknik işbirliğinde yapısal değişiklikler baş vermiştir. Başbakanın 21 Mart 2001 tarihinde Kremlin'de ki toplantısında askeri-teknik işbirliği perspektifleri ve durumu hakkında son durum özeti bu olmuştur "devlet kurumları endişe içindedirler ve bunda da haklıdır".

SIPRI analitik yayınlarında belirtildiği gibi, dış pazarlamada rekabetin başlaması ve Rusya içinde de rekabet oluşumu askeri-teknik işbirliği alanında gözle görülür şekilde şiddetlenmiştir. O kadar ağırlaşmıştır ki Rusya bütçesi için önemli kur kayıplarına getirmiş ve Rusya'nın güvenilir ve istikrarlı bir ortaklık pozisyonuna zarar vermiştir (SIPRI Yearbook, 2006;415-420).

Askeri-teknik işbirliği reformu bir sonraki adımı Kasım 2000'de "Rosvoorujenie", "Rosoboronoeksport" ve "Promeksport" birleşmesiyle baş vermiştir (Rusya Federasyonu'nun Başbakanının Kararnamesi ile 04.11.2000). Yeni sistemde askeri-teknik işbirliği çerçevesinde askeri malzemenin ithalatı ve ihracatı yalnızca "Rosoboronoeksport" devlet arabulucusu kimi gözükmetedir.

Bugünkü aşamada askeri ürünlerin dış ticareti bizzat "Rosoboronoeksport" devlet arabulucusu tarafından yönetilmekte ve kısmi silah geliştiricileri ve üreticilerine bağlı yürütmektedir. Birlikte, pazarlama yapan, dış pazarlara Rus askeri ürünlerin tanıtımı, sözleşme hazırlamak, daha fazla ürün desteği için yabancı ortakları ile yakınlık konuları (onarım, modernizasyon, bakım eğitim organizasyonu için yükümlülüklerini almak onların şartlarını müzakere personel, ofset koşulları, vb.) (Rosoboronoeksport, 4.11.2000.).

Askeri-Teknik İşbirliği Sisteminde Yeni Modern Karar Alma Mekanizması:

Yabancı ülkelerle askeri-teknik işbirliği alanında yasama girişimine sahip olan tekçe Rusya Federasyonu Hükümeti ve Başbakanı vardır. Ancak, eğitim ve normatif hukuki işlemler incelenmesi iyi tanımlanmış sistemi vardır. Görülüyor ki bu sistem kusursuz ve yoluna koyulmuş gibidir, ama bu faaliyeti yakından incelemek gerekmektedir.

Askeri-teknik işbirliği alanında ilişkileri düzenleyen yasal çerçevenin iyileştirilmesi için önerileri "Rosoboronexport" ve askeri-teknik işbirliğinin diğer üyeleri yapabilir. Bu öneriler askeri teknik işbirliği federal servisine geçirilir ve bakanlıklar arası komisyon uzmanlar oluşturarak konseyleri ve grupları koordine ederek bir hukuki

proje hazırlarlar. Daha sonra bu proje RF Hükümetine iletilir ve orda ek düzenlemeler yapılarak düzgünlüğünü tasdik ederek geçerli sayılır.

Daha sonra proje askeri-teknik işbirliği komitesi tarafından hukuki çerçevesi açısından incelenerek Rusya Federasyonu Başkanına sunulur. Anayasaya ve askeri-teknik işbirliği çerçevesinde Rus politikasına zıt çıkmayacak hususta proje yasalara uygun olarak kabul edilmek için hazırlanır. Bu kararname ise o zaman Rusya Federasyonu Başkanı tarafından imzalanır ve yürürlüğe girer. Bir federal yasa ise, bir daha görüşülmek üzere Rusya Federasyonu Federal Meclisine sevk edilmektedir. "RF Devlet Duması, RF Federasyon Konseyi ve Rusya Federasyonu Başkanı tarafından imzalandıktan sonra proje yürürlüğe girmeye hak kazanır, girdiği andan itibaren belge on gün sonra uygulanmaya hazır bulunur veya projede belirlendiği tarihten itibaren".

Bu gibi prosedürün ek olarak, askeri-teknik işbirliği alanında düzenlemeler kabul ve bir yasa tasarısının kabulü söz konusunda normal hallerde mevcuttur, yanı sıra Rusya Federasyonu Devlet Duması'na hukuki inisiyatife sahip özne tarafından da gönderilebilir.

Örgütlerin askeri malzemeyi yurtdışına satışı içinde RF hükümeti karar vermektedir. Kuruluşlar – ihracat ve üretici fonksiyona sahip olmakla beraber kendi askeri teçhizatını üretebilmekte olsa bile izini RF Savunma Bakanlığında almak zorundadır. Bu organizasyonlar izin alması için Rusya savunma sanayisi ajanslarının belgelerine sahip olması gerektir. Örgütün belge ve bilgiler konusunda güvenilir biri olmak sorumluluğu taşır ve yanı sıra uyumla ilgili federal yürütme kuruluşlarıyla uygun bir şekilde başkan temsil etmektedir.

Rusya savunma sanayi ajanslarına takdim edilen belge temsilcilerinin belgeleri bir ay içinde gözden geçirilir ve içindeki bilgilerin doğruluğu ve yeterliliği kontrol edilerek incelenmeğe alınır. Bundan sonra, proje askeri-teknik işbirliği federal servisine takdim edilerek gerekli gerekçe üzerine Rusya Hükümetine gönderilip daha sonra incelenerek Başbakanına gönderilir.

Rusya Federasyonu Hükümeti tarafından gönderilen proje tasdik alırsa eğer, daha sonra genellikle bu belge Rusya Federasyonu Başkanına gönderilerek onaylanır ve böylece organizasyon dış ticaret faaliyeti uygulanmasına hak kazanır ve beş yılı aşamaz şekilde bir onay alabilmektedir.

Rusya Federasyonu Başkanı en son olasılık bu organizasyona ya askeri ürünlerinde dış ticaret yapma hakkı verir, ya da böyle bir hakkı tanımaz. En son durumda ise askeri-teknik işbirliği federal servisi bu projenin yürürlüğe girme hakkı kazanmadığını belirterek yanıt verir.

Örgütün hak kazanması takdirinde belgeler on gün içerisinde ATİFS tarafından Rusya Federasyonu Bakanlığına yönlendirilir. Oradan Rusya Federasyonu Mülkiyet İlişkileri Bakanlığı, Vergi ve Harçlar için Rusya Federasyonu Bakanlığı, Rusya Dışişleri Bakanlığı, Savunma Bakanlığı gönderildikten sonra. Kayıt hakkında bilgiler için Maliye Bakanlığına, Ekonomik Kalkınma ve Ticaret Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, aksesuar parçaları ile başvuran kuruluşlar için, Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay ve Merkez Bankası dahil Devlet Gümrük Komitesi, Dış İstihbarat Servisi, Rusya Federasyonu Federal Güvenlik Servisi, Rusya savunma sanayi ajanslarına gönderilir.

Askeri ürünlerinde dış ticarete özel bir Federal Devlet Üniter İşletmesi "Rosoboronoeksport" tarafından yürütülen devlet arabuluculuk dışında, Rus tüzel kişiler ve bireylerin herhangi bir biçimde ajans çalışma izin verilmez (Rosoboronoeksport, 4.11.2000.).

Böylece, aşağıdaki sonuçlara varılabilir:

1. Küresel siyasete Rus-Çin çıkarlarının genel olarak ABD'nin hegemonyasına karşı ve ulusal güvenlik için olası bir tehdidi engellemeye karşı görülebilir. Bölgesel politika alanında – çok kutuplu bir dünyanın yaratılması için BRIC gibi örgütler yaratılması gerekmektedir ve yanı sıra bu örgütlerin terörle mücadelesi yürütülmelidir.

2. Bölgesel düzeyde Rusya ve Çin'in stratejik çıkarları arasındaki uyumsuzluk Uzak Doğu'da görülmektedir, nerede ki Çin'in ekonomik genişleme sorunu vardır. Orta Asya'da, Rus tarafının Çin'in enerji politikası ile ciddi bir sorun yaşamaktadır. Örgütsel düzeyde, ŞİÖ gelişme fonksiyonu ve yönü bakış açısından da Rusya ve Çin'in farklı noktası bulunmaktadır.

3. Rusya ve Çin savaş tehlikesinin önlenmesi konusunda her iki taraf için yararlı sonuçlardan biri Rus-Çin askeri-teknik işbirliğinin geliştirilmesi sürecine bağlı olmaktadır. Şimdilerde hükümetler arası toplantılar daha da sık tertip edilmektedir; sosyo-ekonomik olsun ve ya bir başka yönden çalışmalara devam ettirilmektedir. ŞİÖ kurulması Rusya ve Çin arasındaki stratejik ilişkilerin kurulmasında yeni bir dönemi temsil etmektedir. ŞİÖ bölgesel bir askeri güç olduğuna inanılmaktadır, NATO ve ABD'nin Asya'da ki karşıtı bir güç gibi algılandığı düşünülmektedir.

4. Askeri-teknik işbirliği alanında reformlara rağmen bu Rusya için çok gelir getirirse de, Çin uzmanlarına göre eskiden daha da kolay bir biçimde sipariş verilmekteydi, şimdilerde zor koşullar altında gerçekleştirilmektedir. Buna sebep silah satışındaki yasaların zorlaştırılması gösterilmektedir.

BÖLÜM 2: RUS-ÇİN ASKERİ-TEKNİK İŞBİRLİĞİNİN İÇERİKLERİ ve ÖZELLİKLERİ

Rusya dünyanın askeri teslimatının en büyük ihracatçılarından biridir (kol toplam hacminin% 25) ve Çinin en önemli tedarikçisidir. Çin- dünyanın askeri teslimatının en büyük ithalatçılarından biridir (% 11), ve Rus askeri malzemelerinin en önemli alıcısıdır (% 92) (Bromley ve Holtom, 2009;2-6). Rus-Çin askeri-teknik işbirliği objektif faktörlerden biri olarak hem Rus ekonomisinin ve askeri sanayinin büyümesine teşvik eder, hem de Çin silahlı kuvvetlerinin modernizasyonuna. Rusya ve Çin arasındaki askeri-teknik işbirliğinin bugünkü aşamasında bir sıra jeopolitik ve ticari faktörler karşı karşıya geliyor. Bu faktörler gelecekte Rus-Çin askeri-teknik işbirliğinin değişikliklerine neden olacaktır.

2.1. Çin ve Rusya Askeri-Teknik İşbirliğinin Başlıca Yönleri

Rus-Çin askeri-teknik işbirliği bugünkü günde özgürlüğü tarihsel ve politik faktörlerle bağlı olan bir dinamik olgudur.

Yabancı yazarların bir dizi eserlerin de sonuç yapılmaktadır: “Önümüzdeki on yıl içinde Rusya’nın Avrupa’ya dönmesi mümkün olmayacaktır”, bu da 1990’lı yıllarda ve yeni binyılın başında Avrupa kıtasında siyasi gelişmenin karakteriyle bağlıdır. ABD Askeri ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsünün Amerikalı araştırmacısı Stiven J. Blank’ın fikrine göre, bu aşamada, Rusya’nın kendi durumunu sağlaması ve ulusal çıkarları gerçekleştirmesi gerekir. Sonuçta bu hedeflere ulaşmak için ona önemli stratejik desteği gerekecektir. Bu faktörün anlayışı - birçok analitik düşüncenin özelliğidir (Blank, 1997).

Aynı zamanda, Rusya tarihsel gelişmenin belirli bir dönemini geçmektedir. Modern teknolojinin gelişimi ve ekonomik ilerlemenin dinamiği açısından, Rusya hala "geçici" bir aşamaya uygundur. Savunma sanayisinde Rus işletmelerin önemli bir kısmı kriz aşamasındadır sonuçta (Colts, 10.10.2009;9). İhracat için sunulan silah örnekleri ise, büyük ölçüde geçen yüzyılın 70-80 yıllarının teknolojisinin sonucudur (İnterfaks, 12.11.2009.). Bir yandan, bu silah nispeten düşük fiyatlar, etkinlik ve

hizmet kolaylığı sayesinde dünya pazarında hala rekabetçi, öte yandan kullanılan teknoloji daha fazla kullanılmaz hale gelmektedir. Zaten 2015 yılına kadar onun rekabet gücünün düşüşü beklenmektedir. Gayet açık ki, ihraç edilen askeri ürünlerin teknoloji seviyesinde bir artış olmadan Rusya silah arzında lider konumunu kaybedebilir (Rusya'nın Silahları, 29.06.2009.).

Çin'e gelince ise, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra Çin silahlı kuvvetlerinin kalkınma hızı ekonomik kalkınma hızı kadar yüksek değildi.

Böyle bir görüş bile var olmaktadır; "Çin silahlı kuvvetlerinin düzeyi devletin ulusal stratejik güvenliğini sağlaması mümkün değildir". 1990'ların başından şu anki on yılın ortalarına kadar olan dönemde Çin dünyanın en büyük silah ve askeri teçhizat (SAT) ithalatçılarından biri haline gelmiştir. "Beyaz Kitap"a göre, "Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun gelişmesi silah üretilebilirlik seviyesinin geliştirme prensibine dayanarak gitmesi gerekir". Bu nedenle, yabancı ülkelerle askeri-teknik işbirliğinin yoğunlaştırılması Çin'e "askeri gücün modernleşme ivmesinin etkin bir ölçüsüdür" (Karen, 2009;135).

Burada, 1989 yılında, Tiananmen meydanındaki olaylar sonrası silah teminine Avrupa ambargosu konulduktan sonra, Çin'in çok fazla modern silah ve askeri teçhizat ve askeri teknoloji kaynak seçeneği bulunmamıştır. Bu arada, Çin'in askeri, sanayi ve teknolojik büyümesi "ABD'nin artan karşılığına ve AB ve İsrail'in Çin'le olan askeri-teknik ilişkilerini sınırlamak amacıyla onlar üzerinde olan baskısına" neden olurdu. Bu durumda, Rusya Çin için "modern silah ve askeri teçhizat ve askeri teknolojinin pratik olarak tek adaylı bir kaynak" haline gelmiştir.

Aynı zamanda, Çin analisti, Tsan İng tarafından verilen iddiaya göre Çin'e "Tayvan Sorunu'nun hızlı bir çözümü ve Güney Çin Denizi bölgesinde istikrarın sağlanması için bölgede hava ve deniz kuvvetleri alanında lider bir yer alması gerekiyor. Bu sırada, "Çin'in diğer yabancı ülkelerle askeri-teknik işbirliği geliştirme fırsatı yoktur".

ÇHC'nin resmi belgeleri Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun strateji temelinde, öncelikle hava ve deniz kuvvetlerinin güçlendirme düşüncesinin olduğunu bildirir. Çin ile askeri-teknik işbirliği politikası Rusya tarafından bunları sağlar: "İlk olarak, daha önce Rusya tarafından Çin'e tedarik olunan askeri amaçlı üretimin modernizasyonu projelerin promosyonu, ikincisi, hava ve füze savunma sistemlerinin geliştirilmesi".

Yukarıda denilenlerin arka planına göre geçen yüzyılın 90-dan. günümüze kadar Rus-Çin askeri-teknik işbirliğinin evrim karakterizasyonuna onun aşamalarına ve her birinin zaman çerçevelerinin belirlenmesine geçelim. Bize göre, bu işbirliğinin gelişmesi için üç nitel olarak farklı aşamalar karakterize edilebilir.

İlk aşamada (1992-1999), Çin tarafı hala 70-80'lerin ilk yarısının teknolojik düzeyinde olan ve Sovyet Hava Kuvvetleri ve Deniz Kuvvetlerinden bir dizi satın alınan standart silah sistemlerinin ihracat sürümlerini elde etmektedir. Tüm Sovyet silahının o zamanki ihracat seçenekleri olduğu gibi, bu sistemler "Basitleştirilmiş verilere" sahip idi, bu da o zamanki alıcının talebine uygun olmuştur.

Bu 1970'lerin sonlarında oluşturulmuş planörün aerodinamik düzeni olan Su-27SK önleme uçaklarına ait olmuştur, ancak "silah kontrol sistemi (her şeyden önce, on-board radar istasyonu H001) kendi teknolojik verilerine göre geçen yüzyılın 60. yıllarına aittir. Aynı şey Çin'in 1977 yılında teknik tasarımı kabul edilmiş "Modern" tipli 956E projeli destroyerler satın alması hakkında demek olur.

O zaman Çin Halk Kurtuluş Ordusu bir bütün olarak piyasada mevcut olmuş bireysel, özel projeler üzere, özellikleri ithalatçı ülkenin gereksinimlerine optimize edilmiş silah edinimi uygulamasını göz ardı ederdi (Rıbasa vd, 2008;152).

Silah alımın ilk aşaması için bir sıra özellik karakterize edilmiştir. Öncelikle, bu Çin'in o yılların büyük alımıdır. Onlar modern dünya silah pazarı göstergeleri açısından da büyüktür (Alexsandr, 1999). Çin nispeten düşük teknolojik gereksinimleri sunardı. Stockholm Uluslararası Enstitüsü (SIPRI) araştırmacıları olan S.Wezeman ve M. Bromley'nin fikirlerine göre "son derece riskli teknoloji politikasını" (SIPRI Yearbook, 2005;418-430) yürüten Hindistan'dan farklı olarak,

Çin minimal teknolojik risklerle karşılaşarak silahın test edilmiş örneklerinin büyük partilerini almıştır. Ancak farz edilebilir ki, böyle bir durum o zaman sadece Çin'in kendi politikası değil, hem de Rusya'nın Çin'e modern silah ve teknolojinin iletimi ile yüklenilen kısıtlamaların sonucudur. İlk sahnenin bir başka özelliği de, Rus silah ve askeri teçhizatı ile uyumu olan yabancı bileşenlerin ve alt sistemlerin yokluğu var olmaktadır (Rus silah satışı;153).

Son olarak, Rusya siparişleri hızla yerine getirmiştir. “Uzun Hint havacılık sözleşmeler grafiğinden farklı olarak, Çin sözleşmeleri sürede oldukça kompakttır”. Bir yandan üretimin bu tür yüksek oranı “KnAAPO” gibi Rus havacılık şirketinin iyi yüklemesini sağladı (KnAAPO) ve diğer yandan uzun vadeli finansal ve kurumsal stratejiyi oluşturmak için izin vermezdi (Rus silah satışı;153-154).

İkinci aşama 1999-2004 dönemine tesadüf ediyor. Onun özelliği odur ki, bu zaman Çin bireysel, özellikle ÇHKO için olan projeleri tasarlanmış silah ve askeri teçhizatı satın almağa başladı. Çin tarafından satın alınan SAT'ın teknolojik düzeyi yükseltildi, ancak ilerleme önceki dönemeye göre minör oldu. ÇHKO Hava ve Deniz Kuvvetleri “standart versiyonlar modernleşmenin son derece muhafazakar seçeneklerini” tercih ederdiler. O zaman için en karakteristik tedarikler çok fonksiyonel Su-30MKK savaşçıları ve 956EM modernleştirilmiş proje destroyerleri oldu. Aynı zamanda bu dönemde ÇHC S-300PMU-2 hava savunma sistemlerinin ilk yabancı müşterisi oldu.

İkinci aşamada Rus-Çin sözleşmelerin ticari şartları Rus savunma sanayisi için oldukça elverişlidir. Buna yukarıda belirtilen iki faktörün kombinasyonu katkıda bulundu: büyük miktarda siparişler ve temel seçeneklere göre teknolojinin modernizasyonuna aşırı gereksinimlerin eksikliğidir. Ayrıca, 90'lı yılların ortalarında iki ülke arasında düşük kaliteli malların berter ödeme uygulaması durduruldu. Not edilmelidir ki, tedariklerin çoğu şimdi dövizle ödenirdi veya Rusya devlet borcunun geri ödemesine yapılırdı (Rus silah satışı;159).

Üçüncü aşamanın başlangıcı 2004 yılı isnat edilebilir. Varsaymak için sebep vardır ki, o, “savaş sistemlerin alımlarında belirli duraklamayla” karakterize olunarak

günümüze kadar devam ediyor. Analistler Çin'in Rus silahı tedarikini etkileyen birkaç olası faktörleri belirliyorlar:

- Avrupa ambargosunu iptal etme beklentisi;
- En modern teknolojinin alımı için Çin'in oryantasyonu;
- Çin'in piyasaya ihracatçı olarak geri dönme perspektifi (Rus silah satışı;152-153).

Sözleşmelerin içeriğine göre söylenebilir ki, bu aşamada vurgu “ askeri eylemlerin sağlmasına vesaitlerin (taşıma uçakların ve tankerlerin), hem de Çin ulusal projelerin düzgün bir şekilde uygulanması yararına daha yüksek teknoloji alt sistemlerin, öncelikle motorların, radarların ve çeşitli füzeler için hedef arama başlıklarının satın alınması için yapılıyor” (Nirav Patel, 2009;111). Ayrıca, Çin havacılık vesaitlerin temini, hem de asker-yük taşıyan helikopter siparişlerini devam ettirmekteydi. Genel olarak, Rus-Çin askeri-teknik işbirliğinin üçüncü aşamasında yeni sözleşmelerin maliyeti keskin azaldı, bu da 2006-2007 yıllarına ait verilerle kanıtlanır (Rus silah satışı;153).

Vurgulamak gerektir ki, Çin o zaman ancak Rus silah ve askeri teçhizatın başlıca ithalatçısı olan Hindistan'a değil, aynı zamanda Rus savunma sanayisinin yeni büyük müşterilerleri olan Cezayir ve Venezüella'ya yerini kaptırmıştır silah alımında. Bununla birlikte, mevcut sözleşmelerin yürütülmesi pahasına Çin'e yapılan tedariklerin maliyeti birkaç yıl yüksek bir düzeyde kaldı, bununla da Çin için 2004-2005 yıllarında liderliği sağladı. Kabul edilmektedir ki, Rus silah tedarikleri hızla gelişen Çin için modern silah ve askeri teçhizatın ve savunma amaçlı teknolojilerin esas kaynakları oldu.

Kısaca burada şunu inceleyelim ki, farklı kesimlerin hangi silah sistemleri ve çift amaçlı teknoloji örneklerini (yani, arz ve lisans veya ortak yapım) Çin 1992-2008 yıllar döneminde Rusya'dan aldı. Burada sadece en önemli tedariklerden

bahsedilmiştir Rusya'nın o yıllarda Çin'e tedarikleri konusunda detaylı bilgiyse 3 sayılı Uygulamada yerleştirilmiştir.

Vurgulamak gerekir ki, 1990'ların başlangıcına, yani 50'in sonunda kesilmiş Rus-Çin askeri-teknik işbirliğinin yenilenmesi zamanına, ÇHKO'nun Hava Kuvvetleri kendi yapısında temel olarak Sovyet tasarımı silah ve ekipmanına sahip olmuştur, bunlardan birinci ve ikinci savaş sonrası nesillere aittir. Bunlar Çin tarafından üretilen J-5 savaşçıları (Sovyet MiG-17 benzerleri) ve J-6'ler olmuştur. J-7 savaşçıları ayna gibi ikinci nesil Sovyet makineleri olan MiG-21'e uygundu. Genel olarak bunu söylemek olur ki, Çin Hava Kuvvetleri (ÇHKO gibi) 90'ların başında önemsiz potansiyel ve düşük savaş hazırlığına sahipti (Transfersi of Majors, 2009).

Rus uzman Konstantin Makienko'nun vurguladığı gibi 1992-2002 yıllar döneminde Rus-Çin askeri-teknik işbirliğinin gelişmesinde, "1990'ların sonunda Çin kendi hava gücünün hızlandırılmış artırılmasına geçidi ve bu ivme hem kalitatif, hem de kantitatif parametrelere göre değerli oldu". Ayrıca, Makienko batılı uzmanların notuna cevap olarak: "ÇHKO Hava Kuvvetleri'nin uçuş ve taktik eğitim alanında yapılmış ciddi ilerleme" (Makienko, 2002;13-15).

ÇHKO Hava Kuvvetleri için Rus silah ve ekipmanın alınması çok önemliydi. Bu Su-27 ve Su-30 alımı için özellikle geçerlidir. Su-27'den bahsetmişken, burada vurgu yapılması gereken bir husus var olmaktadır: ilk olarak, bu uçak genellikle birkaç on yıllar içinde, 1960-dan 1980-90'a kadar Çin Hava Kuvvetleri'nin askeri teknolojinin düzeyini önemli ölçüde yükseltmiştir. İkinci olarak, Çin Hava Kuvvetleri "görsel aralık ötesinde" düşman uçaklarının yolunu kesme yeteneğini kavradılar, bunun içinde "hava-hava" roketlerini kullandılar. Üçüncü olarak, Çin Hava Kuvvetleri için uçağın etkinlik yarıçapı ve mücadele yükü, gereken savaş silahların uzun mesafelere teslimini garanti etmesi çok değerli oldu (Makienko, 2002;13-15).

Rus Su-30MKK ve Su-30 MK2'ler ÇHKO için önemli potansiyel sağladı. Su-30MKK gemisinde "hava-yüzey" füzelerine sahip ola bilirdi (SIPRI Yearbook, 2009). Su-30MK2 anti kablo füzeyle silahlana bilirdi, hem de "ateş açtın unut" (fire and forget) prensibiyle kullanılan, aktif yurda dönen başlığıyla olan "hava-hava"

füzelerini kullanabiliyordu. Uçakların silahlamasında hem de diğer füzeler var oluyordu (Transfers of major;N3).

Rus-Çin işbirliğinin önemli bir bileşeni bu dönemde silah örneklerinin ortak üretimi ve uygun teknolojilerin aktarılması olmuştur.

Bu durumda, Çin sadece silah partisi değil, hem de onları üretmek için lisansı satın aldı. Böylece, bazı bilgilere göre, 1997 yılında Çin antiship füzesi olan (ASM) X-31A (Çince adı YJ-91) üretimi için lisans aldı. Dikkat çekicidir ki, "X-31A teknolojinin satın alınması zamanı Çin onun uygulaması için havacılık sistemlerine sahip değildi, Rusya'nın kendinde ise bu roketin başlangıcı tam anlamıyla birimlerle sayılırdı" (Rus silah satışı;259-264).

Bu alanda Rusya ve Çin'in yakın temasının başka bir örneği "hava-hava" PL-12 (SD-10) tipli havacılık roketinin oluşturulma projesinde idi, bunun çerçevesinde ise Rus şirketleri Çin ortakları için bir seri uçak tesislerinin oluşmasında yardımcı oldular. Bu projenin uygulanması için "Rusya tarafından orta mesafeli yurda dönen aktif radar başlıkları oluşturulmuştur". Bundan başka, Çin yatırımcı rolünde hareket etmekteydi, üretim sürecini Rus tarafı tahmin etmekte ve ortak proje ise Çin'e teknolojinin transferini sağlıyordu (Rus silah satışı;259).

İki ülke arasındaki işbirliğinin önemli bir sahası Soğuk Savaş sonrası işbirliğinin tüm dönemin donanma silahları olmuştur. Burada sadece ÇHKO Deniz Kuvvetleri için önemli siparişlerinden bahsedilmesi gerekmektedir. Bu savaş gemilerinin ve denizaltıların satışıdır. Özellikle, Çin'e 636 projeli dizel-elektrik denizaltılarını ve 956 E, 956 EM projeli destroyerlerin tedarikleri ve başka bir önemli bileşen ise Çin'in gemi bazlı füze komplekslerinin satın alınması görülmekteydi (Transfers of major, 28.09.2009.).

Genel olarak, Rusya'nın 1990'larda Çin'e askeri-deniz silahların tedariki ÇHKO Deniz Kuvvetlerine aşağıdaki stratejik hedefleri gerçekleştirmeğine izin vermiştir: "ilk olarak, en azından Tayvan filosu için ciddi tehdit gösteren yeterli güçlü ve

modern anti-gemi füzelerini almak ve ikincisi gemi hava deniz savunması artışında ciddi ilerlemeye ulaşmak” (China Navy).

Rus-Çin askeri-teknik işbirliğinin önemli bir yönü silah örneklerin ortak üretiminin kurulmasıdır ki, Rusya'nın kendi teknolojisinin parçasını iletimi oldu. Bu sürede, Çin'e "Rif-M" ve "Sakin 1" gemi zenit füze sistemlerinin teslimatları yapıldı, bunlarda Rus ortakların katılımıyla geliştirilen Çin inşası (proje 051S ve 052V) destroyerlere kurulurdu. Aynı zamanda, Çin filo destroyerlerin (proje 052S ve 054 serili fırkateyn) üretimine başladı (Andrey, 2009;28).

İlk olarak, kendi üretimi olan gemilerin azlığından Çin'in endişelenmesi ve üretimin yavaş temposuyla (proje 051C) anlatılırdı. İkinci olarak, 052B projesinin inşası 956E projeli gemilerin yetersiz sayısını tazmin ederdi, bu da Çin'in doğu kıyısını korunması için gerekli idi.

Askeri-teknik işbirliğinin başka bir yönü Hava Savunma sistemine dokunuyor. Çin bu sektörde Rus tedariklerin yeterli hacmini aldı. Yabancı analistler ÇHKO emrinde olan 3PK C-300'in askeri-stratejik önemini söylüyorlar. Bu “bölgesel hava savunmanın güçlendirilmesini mümkün yaptı”, yani belli bir mesafede (S-300 PMU) nesnelere yakalanmasına fırsat verdi, 100 km fazla dahil olmak üzere (S-300PMU1), hatta 200 km (G-300PMU2). Bu paraları Çin başkentini savunma bölgesinde, Güney Çin Denizi kıyısı boyunca ve Tayvan boğazında yerleştirdi. Ayrıca, yeni kompleksler hava savunmasının teknik düzeyini yaklaşık olarak 20 yıl yükseltti (Transfers of Majors, 28.09.2009.).

Silah ve teknolojinin nispeten küçük miktarları Çin ordusu çıkarları için satın alınırdı, tanksavar güdümlü füzeler, “Krasnopol” güdümlü füzeleri, Mi-8 ve Mi-17 helikopterleri. Genel olarak, Çin rehberliği varsayıyordu ki, “ÇHKO ordusu önünde duran dövüş görevlerin çözümü için hizmetinde yeterli paraya sahiptir”. Bununla birlikte, Çin yetkilileri mevcut olan silah parkını güncelleştirme niyetinde idi, bunun için özellikle kendi yeteneklerini kullanmakla yapmak ki, bu da “yabancı askeri teçhizatın ithalatını hariç tutmuyor” (Rus silah satışı;319). Çin Ordusu için sadece silah sistemleri partisini değil, hem de onların üretim lisansını satın alıyor. Alım

hacmini karakterize eden birkaç rakam verilmiştir (Transfers of Majors, 28.09.2009.).

2.2. Rusya ve Çin İlişkilerindeki Askeri-Teknik İşbirliğinin Sorunları

1990'larda Rus-Çin askeri-teknik işbirliğinin yıllık hacmi 1 milyar dolar olmuş, 2000 yılından sonra yılda 2 milyar dolara kadar artış görülmüştür. Toplam 15 yıl içinde Çin teslimatları Rus ASK ve diğer yapılar için \$27 milyar verdi, yani yabancı askeri tedariklerden gelirin yarısı söz konusu. Şimdi bu hacim, V.K. Makienko'nun ifadesiyle "sindiriliyor" (Makienko, 02.02.2007.).

Askeri-teknik alanda Rus-Çin işbirliği, son yıllarda önemli ilerlemelere rağmen, büyüyen sorunlarla yüzleşmektedir. Son zamanlarda iki ülke arası ATİ bir duraklama oldu. "Rusya Çin'le olan büyük ölçekli savunma sözleşmelerin iptal olacağıyla yüz yüze kalma riski var oldu, birkaç yıl önce Rusya'ya Çin'e silah ve askeri teknolojiyi satmakla kazanmak imkanı veriyordu",- Rus bilim adamı V.V.Mihejev hesap ediyor. En son trendlerin daha belirginini Rusya ile yeni sözleşmelerin hacminin keskin düşüşü oldu (Mihejev, 2009;48).

İnceleyelim, hangi faktörler Rus-Çin askeri-teknik işbirliğine etki gösterebilir. Bunlara son on yılda Çin'e tedarik olunan Rus silahlarının fiyat artışını dahil etmek lazımdır. Basında gösterildiği gibi, "Rus silahlarının fiyat artışı emeğin artan maliyet ve piyasa ekonomisinin kusurları nedeniyle oluşuyor" (İnterfaks, 02.02.2007.).

Bir diğer faktör bundan ibarettir ki, Çin ithal edilen silaha özel gereksinimler öne koyuyor, bunlarda Çin'in önünde duran amaçlarla, geçici ve jeopolitik faktörlerle bağlıdır. Böylece, 2004 yılından bu yana Çin silah alımlarında açıkça yeni trendler gösterilmeğe başladı, bu da ÇHC askeri-teknik politikasının niteliksel olarak yeni aşamanın başlangıcı olan konuşmayı sağlar. Bunlar, aşağıdakileri içerir:

- Aksanın platformların alımından ana alt sistemlerin ithalatına transferi (motorların, mahvetme havacılık ve deniz kaynaklarının);
- Tercihen üretim değil, teknoloji ithalatına geçiş; ayrıca, Çin'e silah satışına olan Avrupa ambargosunun kaldırılmasına umudu vardır;
- Zemin ortaya çıktı ki, Çin piyasaya, Rusya ile perspektifin de rekabetçi olarak, silah ve askeri teknolojinin ihracatçısı olarak çıksın, özellikle “üçüncü dünya ülkelerinde”.

Son on yıl içinde Çin kendi savunma sanayisini ve bilimsel ve teknik altyapısını yoğun olarak genişletmektedir. “Çin askeri teknoloji alanında Rusya'ya olan bağımlılığını önlemek istiyor ve kendi savunma sanayisini kendine yeterliliğine ulaştırmaktadır” (Rus silah satışı;164). Aslında, ana tezi açıklama oldu ki, “silahlı kuvvetlerin modernizasyonu Rus üretim ve ithalatından kesinlikle asılı olmamalıdır”.

Ayrıca, Rusya ve Çin arasındaki askeri-teknik işbirliği kurma sürecinde bir sıra zorluklar ortaya çıkıyor, bu da güvenlik faktörü oluşacağına konuşmaya izin veriyor. Rusya hala gelişmiş silahların ve askeri teçhizatın arzını sınırlıyor. Tipik olarak, Çin'e 1990'ların seviyesine uygun silah örnekleri sevk ediliyor. Ancak, XXI yüzyılda herhangi bir ülkenin savunmasının askeri teçhizatının teknolojik düzeyinden bağımlılığı kaçınılmaz oluyor. Çin'e silah satışı yaparken Rusya öncelikle kendi ulusal güvenliği hakkında bakım yapmalıdır. Böylece, Çin için Su-37 savaşçıların ve C-400 hava savunma sistemlerin tedarikinde reddedildi (SIPRI Yearbook, 2005;310).

Ciddi sorunlardan biri de Rusya'da fikri mülkiyet korumamasıdır. Pek çok uzmana göre, Çin'in Rus silahlarını kopya yapmaktadır. En büyük skandal ise Su-27 uçakları üzerinde yaranmıştır. 1995 yılında, Rusya ve Çin bir anlaşma imzaladı, bu anlaşmada Rusya Çin'e Su-27SK uçağını Shenyang fabrikasında J-11 adı altında üretim lisansı verdi. 1998-2004 yılları arasında Çin yaklaşık yüz adet parça aldı, amma diğer kalan parçaları reddetti. O zaman J-11 uçaklarını Çin özellikle kendi ürettiği parçalardan üretmeye başlamıştır. Çin medyasında yankı bulan bir haberdeyse: "Çin kendi J-11B radarlarının üretimine kendi yapacaktır" diye bildirildi (Yu Bin, 2000;9294).

Başka bir sorun ise İl-76MD ve İl-78 sözleşmesi üzerinde ki zorluklarının sorunu oldu. Söz konusu Çin'in Rusya'dan havacılık platformunun alması ileri gelmekteydi (İl-76MD 34 askeri-taşıma ve 4 tanker İl-78MK alımı için 2005 yılında sözleşme). Ancak, bir yıl sonra, Taşkent Havacılık Sanayisi yerine getiremez olduğu ortaya çıktı "nedeniyle doların düşüşü". Sözleşmenin uygulanması aslında bir uçak fabrikası anlaşılan fiyata Çin ile Komisyon "Rosoboronexport" ile sözleşme imzalamayı reddetti Mart 2006 yılından bu yana dondurulmuş olmaktadır.

Son olarak, Hint pazarında Rusya ciddi bir rekabet ile karşı karşıya kalmaktadır. Çin'in aksine, Hindistan askeri malzemesini tüm ülkelerden alma potansiyeline sahiptir (örneğin, ABD ve AB'den), daha fazla gelişmiş ve modern silah alma kapasitesine sahiptir.

Rusya ve Çin'in önde gelen sorunlarından biri ATİ alanında karar verme mekanizmasıdır. Rus yasalarına göre, yabancı ülkelerle askeri-teknik işbirliği Rusya Federasyonu hükümetinin bir önceliktir, bu tür faaliyetlerin doğrudan Cumhurbaşkanı ve Savunma Bakanlığı'nın hakları ile ilgilidir. Bölüm I de görüldüğü gibi, Rus askeri-teknik işbirliği karar verme ve uygulama sürecinin kontrolü için sıkı bir mekanizması vardır. Bu, tüm sorunları için geçerlidir: tedarik, satış ve servis için sözleşmelerin yabancı ülkelerle askeri teknik işbirliği garanti eder. Yukarıda gösterildiği gibi bu konular, sadece "Rosoboronexport" ile çözülebilir. Ancak, evrak aşamalarının yavaş yürümesinden dolayı alıcı tarafı rahatsız etmektedir. Karşı taraf bir çok evrakın devletin ana birimlerinden geçmesini beklemektedir, bunun da uzun sürmesi rahatsızlığa nedendir (Medvedev, 13.05.2010) .

2.3. Rusya ve Çin'in Askeri-Teknik İşbirliğinden Beklentileri

Rusya ve Çin arasındaki askeri-teknik işbirliğinin beklentileri büyük ölçüde Avrupa Birliği'ne silah satışı üzerindeki ambargonun kaldırılmasına bağlıdır. Rus uzmanlarına göre bu ambargonun kaldırılması Rus-Çin askeri-teknik işbirliğini azaltsa da işbirliği bu alanda devam edecektir (Surkov, 08.08.2011). Buna en azından iki faktör gösterilebilir.

İlk olarak, Tiananmen Meydanı'nda olaylardan bu yana Batılı ülkeler ile işbirliği durum kötü olmaktadır. Ambargonun kaldırılması söz konusu olursa bile Rusya gibi modern silah satışı fazlalık teşkil etmezdi Çin için.

İkinci olarak, Çin tarafının modernizasyona yapılan çabalarına rağmen, "ÇHKO halen askeri donanmasını güçlü yapa bilmiş değildir". Yani, örneğin, Çin'in 2500 askeri uçağına sahip olmasına rağmen, savaş alanında savaşa bilecek uçağı 350 civarındadır (Kamenov, 2012;16-17).

Rusya'dan Çin'in askeri alımı tür ve hacim olarak değişebilmektedir. Özellikle, modernleşme programları hakkında konuşula bilir. Çin 2005-2006 yılları arasında zaten kendi alımı projesini yenilemiş ve teknoloji ithalini daha çok benimseyeceğini vurgulamıştır.

En son 2003 yılında Çin alımı uçak ve deniz donanma teçhizatı daha da başarılı olmuştur. "Çin için teknolojinin alımı önemli olduğundan Rusya tarafından teknoloji üretim lisansı almak istemektedir" (Phillip, 2013;28).

Böylece, iki ülke arasındaki askeri-teknik işbirliğinin beklentileri üç temel ilkeye bölünmektedir:

- Rusya'nın Çin'e silah tedariki;
- Çin'e Rus teknolojisinin tedariki;
- Rusya ve Çin askeri uzmanlarının birlikte araştırma ve üretme faaliyetleri.

Gelecekte Çin'e Rus silahı tedariki açısından esas hava kuvvetleri önde gelmektedir.

Çin hava kuvvetleri için Su-35 ilk teslimatları olduğunu belirtmek gerektir. 2008 yılı Mayıs ayında Pekin de ziyarette bulunan Rusya Devlet Başkanı Dimitri Medvedev'in Rus basınında çıkan haberlere göre, "Rus Su-35 doğrudan tedarik müzakereleri yoğunlaştırma beklenmektedir" (Medvedev, 2008). Su-35 uçakları Çin'in ilgisini

çekmektedir. Uzmanlara göre, Su-35 uçakları beşinci dönem silahlara ait olmakla beraber Çin'in askeri kuvvetlerine büyük katkı sağlayacaktır.

Buna ek olarak, Çin lideri de ÇHKO Deniz Kuvvetleri için talebi "herhangi bir zamanda görevlerin etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak adına askeri eylem kurulması için ayrıntılı bir hazırlık ideolojik ve politik yapı geliştirmek gerekmektedir". Artan askeri savunma donanma o hukuk temelinde sıkı askeri disiplin ve ordu seyri korumak, bilgisayar bilimi, askeri personelin çok yönlü eğitim küresel ilerleme bir parçası olarak kabul edilmektedir (SIPRI Yearbook, 2009).

2008 yılının sonunda ilk kez Çin resmi temsilcileri, Pekin bu tür emellerinin varlığını doğruladı. Çin deniz kuvvetlerinin ihtiyaçlarını karşılayan ülkenin gücünün somut bir örneği ise Aralık 2008 yılında, Savunma Bakanlığı sözcüsü Huang Syuepin vurgu yaparak bunları dile getirdi: "Uçak taşıyan gemiye sahip olmak Çin hükümetinin ciddi bir gelişimini sağlamak için yeniden gemi üretme sanayisine baş vurulacaktır" (Çin, 23.12.2008.)

Çin için kendi uçak gemilerini oluşturmak görüldüğü gibi siyasi ve askeri önem taşımaktadır. İlk önce Çin'in bölgede deniz gücü olmak istemesiyle bağlıdır. İkinci önemli nokta ise uçak gemisi açık okyanusta rahat manevra yapmak mümkündür. Bilindiği üzere Çin deniz sahasında bir takım sorunlar yaşamaktadır, Japonya, Vietnam, Filipinler, Endonezya, Brunei ve Malezya ile deniz alanları üzerinde toprak anlaşmazlıkları olduğu açıktır. Bu Çin'in çıkarlarının kapsamında kısa bir süre uçak gemileri ve bunların kullanımı pek çok teknik yönlerini olacağı varsayılabilir.

Bu nedenle Çin için Deniz Kuvvetleri, her şeyden önce, Rus denizci-aktif rehabilitasyonu amaçlayan çok amaçlı avcı Su-33 olacaktır. Bu uçak gemileri inşa etmek programında ÇHKO tarafından kullanılabilir katlama kanatlı bir taşıyıcı tabanlı savaşçı uçaklar üretilmektedir.

Tabii ki, şu anda, Çin zaten Rus silah sistemleri kopyalamak için gerekli kapasite ve teknoloji ithalatını yapmış durumdadır.

Anatoly Isaykin'e göre, "Şimdi Çin sanayisi kendi üretme gücüne sahiptir ve Rusya'dan askeri teçhizatı hazır vaziyette değil de daha fazla parça halinde almaya başlamıştır. Vurgulamak gerekirse Rusya da Çin'e çokta askeri teçhizat göndermemektedir, nasıl ki bu 5-6 yıl önce var olmuştur" (Isaykin, 2012).

Böylece, aşağıdaki sonuçları çıkarabiliriz:

1. Son yirmi yıl içinde (1992-2012) Çin'e Rus silah temini için sözleşme imzalanmıştır. Bu askeri malzemeleri Pekin için silahlı kuvvetlerin savaş yeteneklerini geliştirmek için kritik olmuştur. Buna ek olarak, Rus tarafı askeri ürünlerin üretimi için ÇHC lisans verdi. Ortak üretimi de Çin sanayi düzeyinde, hem de askeri alanda araştırma ve geliştirme çalışmaları artmıştır;
2. Rusya ve Çin arasındaki askeri-teknik işbirliğinin son yirmi yıl içinde bir jeopolitik sorunlar ve iş sorunları ile karşı karşıya gelmiştir. Yazar Rus uzman Makiyenko K.V. görüşüne katılıyorum olabilir artık son yirmi yıldır, Çin yeterli sayıda Rusya'dan askeri malzeme satın aldı, çünkü "sindirmek" için tüm bu miktarı gerekli sayıda tamamlamıştır. Çin askeri ithalata bağlı değildir, kendi askeri-endüstriyel kompleks niteliksel büyüme görevi ayarlarlaşmıştır;
3. Gelişmiş askeri teknolojileri ve teknikleri Rus teslimatları Çin'in iç ve dış politika çıkarları ile örtüşmektedir. Ortak yapımı mevcuttur ve Çin'in işbirliği yönü için en uygun seçenek. Çin için, bu askeri alanda araştırma ve geliştirme düzeyini artırmak için gerçek yoludur.

BÖLÜM 3: RUSYA ve ÇİN ARASINDAKİ ASKERİ-TEKNİK İŞBİRLİĞİNİN SİYASİ SONUÇLARI

Rus Çin askeri-teknik işbirliğinin önemli bir biçimde iki devletinde ekonomisine ve siyasetine etkisi yanında bu işbirliği Asya'da güç dengesini sağlar. Aynı zamanda, bugün Çin Asya bölgesinde karşı karşıya kaldığı önemli stratejik zorluklardan korunmak için Rus-Çin Askeri-teknik işbirliğinin önemli bir siyasi rol oynadığına inanmaktadır. Küresel politik güçlerin sürekli değişen dengesi buna etki yapmaktadır. ATİ özellikle iki ülkenin ekonomilerini tetiklediği gibi askeri sanayisini de etkilemektedir.

3.1. Rusya'dan Çin'e Askeri Malzeme Gönderilmesinin İki Ülke Üzerindeki Etkisi

Çin tüm hızıyla 1979 yılının başından bu yana askeri-teknik ve ordu donatım çerçevesinde reformlar yaparak ilerlemektedir. Bu strateji önceliği 1978 yılı sonlarında Çin'in gelişmesi için tespit edilmiş "dört taraflı modernleşme" (güvenlik, teknoloji, ekonomik ve sanayi) esasları dayanarak olmuştur. "Dört taraflı modernizasyon" birkaç değişiklikten sonra, en son "askeri modernizasyon" adlandırılmıştır. Araştırmacı Tsan Tsemin'in yazdığı gibi Çin'in XXI yüzyılın ortalarına kadar savunma ve kalkınma stratejisi üç aşamaya bölünmektedir:

- Birincisi 2000'ci yıllara kadar temel dönüşümün yaratılması;
- İkincisi 2000-2020 yılları arasında Çin Asya'da en güçlü silahlı kuvetlere sahip bir devlet olması;
- Üçüncüsü 2020-2049 yıllarındaysa modernizasyonun tamamlanması beklenmekte ve gelişmiş ülkelerin silahlı kuvvetlerine ulaşma seviyesine gelmesi beklenmektedir (Galenovich, 2013).

Şu anda - İkinci aşamada (2000-2020) Çin silahlı kuvvetlerinin modernizesi devam etmektedir ve Asya bölgesinde kendisini güçlü bir devlet gibi göstermektedir (Kamenov, 2007;10). Ancak, Çin'in askeri endüstriyel sanayisi tam olarak bağımsızlık kazanamamıştır. Çünkü halen bir Rusya bağımlı birkaç askeri

malzemeye ihtiyaç duymaktadır. Bunların arasında, uçak motoru ve elektronik donanım sayılabilir (Bromley, 2009;6). Bu da gösteriyor ki Rusya-Çin askeri-teknik işbirliği son on yılı ve sonrası için Çin'in modernizasyon açısından vazgeçilmez bir hale gelmiştir (Scherbako, 2008;6). Bu işbirliği aynı zamanda dünya pazarına Çin silah ihracatının artışına da katkıda bulunmaktadır. Ancak, Rus bilim adamı P.V. Kamenov'un vurguladığı gibi; "*Çin Halk Kurtuluş Ordusunun (ÇHKO) modernizasyona ilerlemesine rağmen, Çin'in zayıf noktaları bulunmaktadır*".

İlk olarak, ordusunun çok sayıda eski ekipmana sahip olması ve devlet sınırları dışında kendisini gösterememesi modernleşme olumsuz olarak kalmaktadır.

İkinci olarak, önemli ölçüde Batı'dan bilgisayar sistemlerini gözetleme, haberleşmede, birkaç kuşak geride kalması, silahlı kuvvetlerin ortak operasyonlar için organizasyonunda komut yapısının hazırlık kara, deniz, hava ve elektronik ortamda da dahil olmak üzere yüksek yoğunluklu çok boyutlu alanda mücadele operasyonları sırasında silahlı kuvvetlerin eksikliği sayılabilir. Ayrıca elektronik ve bilgi savaşını yönetecek kabiliyeti de sınırlı olmasıdır.

Üçüncü olarak, bugünkü tarihi bakımdan askeri bilimden Çin'in geri kalması görülmektedir. ÇHC Askeri Konseyi Merkezinin eski Başkanı Tsan Tsemin'in de vurguladığı gibi "*Çin eğitimi hala çok yüzeysel ve sistematik değil ve dengeli bir yaklaşımı da farklı değildir, özellikle savaşta ve yüksek teknoloji kullanımında*". (modern savaşta insan ve teknoloji unsurunun önemini ve rolünü vurgulamaktadır).

Dördüncü olarak, ÇHKO modernizasyonu en ciddi sorunlardan biri de modern yüksek teknoloji silah üretimi ve ithal Rus teknolojisine sürekli bağımlılığıdır, özel donanım ve bileşenler için Çin askeri-endüstriyel kompleksinin sınırlı olanaklarıdır (Kamenov, 2012;24).

Rusya:

"Rosoboronoeksport" Genel Müdürü A. İskaykin'in vurguladığı gibi:

"Rusya özellikle uluslararası ilişkilerde askeri gücün değerini abartılı barışa dayatılmış girişimleri ışığında, dış politikanın önemli bir parçası olarak askeri-teknik işbirliği dikkate alır. Silah ihracatı, Rus dış politika ve ekonomisini geliştirmek için dünyanın farklı ülkelerine baskı aracı gibi kullanmaktadır" (SIPRI Yearbook, 2009;304).

Rusya'nın krizden çıkma politikası halen de çözülmemiş olması, Rusya'yı bir çözüm aramaya itmektedir.

Rusya için ekonomik geliri kaynağı açısından Rus-Çin askeri-teknik işbirliği önemli bir unsurdur. Çin dünyanın en büyük ithalatçısıdır, Rusya da Çin'in temel silah kaynağı sayılmaktadır. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü, 2004-2008 yılları ile ilgili raporunda Rusya'nın askeri teçhizat alıcılarının listesini çıkarmış ve bu listenin başında Çin %42 Hindistan'da% 21, Cezayir,% 8 faizini tutmaktadır. 2000 yılından bu yana, Rusya'nın yıllık Çin'in ithalatının % 90'ından fazlasını büyük konvansiyonel silah ve yıllık askeri-teknik işbirliği miktarı Rusya ve Çin arasında değişmez olarak her yıl 2 milyar dolar olmuştur (Bromley, 2009;4-10).

Rus-Çin askeri-teknik işbirliğinin ekonomi etkisi kendisini Rusya'nın iç ekonomisin de uyarıcı bir faktör gibi göstermektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Rusya 1700 den fazla değişik formalarda mülkiyet sahibi olmuştur. Askeri sanayi kompleksinde 3,5 milyondan fazla işçi çalışmaya başlamıştır. Askeri sanayi kompleksin de dönüşüm mekanizmasına etkisi de bulunmaktadır. Askeri sanayi kompleksi üretiminden toplam sivil payı 2000 yılında % 45,7 olmuştur. 1999 yılında kompleksinin işletmeler, yerli üretim mühendisliği yaklaşık 32% üretti ve Rus makine yapım ihracatın payı yaklaşık% 35 olarak gerçekleşti. Şu anda, askeri sanayi kompleksi en yüksek teknoloji ile sivil ürünleri ihracatının önemli bir bölümünü sağlar. Askeri üretimin büyük çoğunluğu ihraç edilmektedir (Panchenko, 2011;77).

Buna ek olarak, Rusya'nın en önemli çıkarı kronik olarak finansal bir yetersizlik yaşadığı için Çin ile askeri-teknik işbirliği askeri-sanayi kompleksini sürdürülmesidir.. Bendikov M.A. Frolov İ.E. ve Lebedev K.K. gibi uzmanlara Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra, Rusya'nın silah ve askeri ihracatı ciddi azalmış ve aynı zamanda AR-Ge'nin (araştırma ve geliştirme) finanslarında da

azalma görülmektedir. Sonuç olarak, birçok yeni teknoloji üretilmemiş ve dayandırılmıştır. Onlar silah satışı gelirlerinin Ar-Ge'ye yönlendirilmesi hususunda gelişmelerin daha da iyi netice verebileceğine inanmaktadırlar (Bendikov, 2007;21).

Bu nedenle, bizim görüşümüze göre, Rus-Çin askeri-teknik işbirliğinin Rusya ekonomisine olumsuzluktan ziyade olumlu bir yön çizdiği görülmektedir. Diğer bir hususta ise Rusya nasıl askeri teknolojiden elde edilen geliri etkili bir şekilde kullanmasıdır.

Ama Rusya-Çin askeri-teknik işbirliğinin olumsuz yönlerini de dikkate almak gerekmektedir. Daha önce belirtildiği gibi de Çin'e Rus askeri teknolojisinin transferi, Çin'in dünya pazarına silah ihracatının artmasına yol açmaktadır. Daha sonra Çin ile askeri-teknik işbirliği Rusya için piyasada rakip bir ülke yaratacaktır (Richard, 2008;291).

Buna ek olarak, Tayvanlı bilim adamı Tsai Min-Uen'e göre Çin ile askeri-teknik işbirliği alanında "Rusya siyasi çıkar izlemektedir". Tayvan, Çin'in Rusya'ya bağımlılığının artmasını ifade etmektedir. Holsti K. bu meseleye "bütünleşmiş kontrol" adı verir. Bunun anlamı silah hususunda ithalci ülkenin ihracatçı ülkeye bağımlılığıdır. Rusya ve Çin arasındaki askeri-teknik işbirliği kademeli olarak, Çin'in Rusya'ya askeri politikasının bağımlılığını oluşturmakta ve Rusya Çin'in askeri ve teknoloji geliştirme ve modernizasyon politikasını etkisi altına almaktadır (Holsti, 1983;229).

Rusya'nın Çin ile askeri-teknik işbirliğinin dış politikası için de stratejik bir ilgisi vardır. Bu da Rusya'nın Asya-Pasifik bölgesinde etkisinin çoğalması demektir. Rusya'nın Çin ile işbirliğini güçlendirilmesi ve dostane ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunursa bölgede bir denge kurmaya sahip ola bilecek ve ABD ile Japonya'ya karşı bir kalkan oluşturulabilecektir. Çin Doğu Asya bölge ülkelerinin en büyük ekonomilerinden birisidir ve bu nedenle Çin ile işbirliği Rusya'ya tam olarak Asya Pasifik bölgesinde siyasi ve ekonomik işbirliğine etkin katılma fırsatı verir (Semniy, 2008;184).

ATI İki Ülke Üzerindeki Etkisi:

Rus-Çin askeri teknik işbirliği iki ülke üzerindeki ticari-ekonomik ilişkiler yapısına denge sağlamaktadır.

Çin ve Rusya arasındaki ticaret hacmi hızla artmaktadır. 2008 yılında, Rusya ile Çin'in ticaret hacmi 56 milyar dolara ulaştı, Rusya Çin için yedinci ekonomi ortağı olduğunda, Rusya için ise Çin üçüncü ekonomi ortağıdır. Ancak, sorun Rus ihracat kalitesine yatmaktadır üçte ikisi enerji ve ahşap olmaktadır. Rusya Çin'den ithalatının % 30 aksine teknoloji bileşeni hakimdir. 2007 yılından bu yana, Rusya'nın dış ticaret açığı problemi ile yüzleşmektedir. Rusya'ya Çin'in ihracatının hızlı büyümesi (yılı için% 80, dahil olmak üzere araçların - 100%, tüketim malları - 280%) bu kez miktarın Çin'in lehine ilk kez ikili ilişkilerde olumlu bir sonuç doğurması ve Çin'in 8,8 milyar dolar kar görmesi ile sonuçlanmıştır. Bununla da, Rusya'nın Çin ile olan askeri-teknik işbirliği Rus çıkarlarına karşı gelmemektedir ve iki ülke üzerindeki etkisi de olumlu sonuç doğurmaktadır (Üçgen Rusya, 2011;47).

Rusya ile Çin arasındaki askeri-teknik işbirliği iki ülke arasında olumlu bir siyaset ve karşılıklı güven sağlamaktadır. Askeri-teknik işbirliği ikili ilişkilerin önemli bir bileşeni olarak Moskova ve Pekin tarafından görülmektedir. Savunma alanında iki ülkenin işbirliği alanında yeni bir uluslararası askeri tatbikat "Barış Misyonu" uygulaması gelmektedir. Tatbikatların amacı, uluslararası terörizme karşı mücadelede ortak eylemler yapılması, savunma ve güvenlik alanında ikili işbirliğini genişletmektir. Şanghay İşbirliği Örgütü Rusya ve Çin arasında karşılıklı güven ve dostluğun artırılması çerçevesinde yapılmıştır.

Askeri eğitim için değişikliklerin heyetler bazında olmasına çalışılmaktadır. Rusya'nın değişik bölgelerinde askeri-eğitim merkezlerinde ÇHKO için askeri uzmanlar eğitilmektedir. Rus-Çin askeri işbirliği içinde bu sektörün gelişimi, her iki ülkenin savunma bakanlıkları tarafından özel kontrol altında tutulmaktadır, üyeler arasında güven oluşturabilmesi için bu çok önem taşımaktadır.

Buna ek olarak, ortak Rus-Çin askeri tatbikatları Asya'daki Amerikan askeri varlığına karşı olduğu faktörü de kabul edilmektedir. İki ülke arasındaki askeri ve siyasi işbirliği NATO'nun genişlemesine karşı, Avrupa'ya füze savunma roketlerinin yerleştirilmesi ve ABD ile Japonya'nın ve Avustralya'nın da katılımı ile "Doğu Asya NATO" kurmasına karşın bir etken unsuru oluşturmaktadır (Vitali, 17.12.2008).

3.2. Rusya ve Çin Arasındaki Askeri-Teknik İşbirliğinin Asya-Pasifik Bölgesine Etkisi

XXI yüzyılın ilk on yılının sonuna doğru dünya siyasetinde değişkenlikler ile ilgili ciddi sorunlar ortaya çıkmıştır. Buna sonuç olarak Güney-Doğu Asya bölgesinin dünya çapında ekonomik yapısı ve küresel finans ve ekonomi krizlerin bir nevi rolüdür. Amerikan Uluslararası Stratejik çalışmaları merkezi CSIS raporlarında "ABD ve Asya-Pasifik bölgesi: Güvenlik Stratejisi ve Obama Yönetimi" çerçevesi açısından son on yılda Asya bölgesindeki sorunları dört değişik temelini analiz etmiştir (Ellen, 2009;9).

İlk değişiklik bu birikme dünya siyasetinde Asya-Pasifik ülkelerinin siyasi ve ekonomik ağırlığı. Bu bölgedeki ülkelerin dünya ihracatının yüzde 30 faizi düşmektedir ve yıllık ABD ile olan ticaret hacmi 1 trilyon doları aşmaktadır. Ayrıca, dünyada ki altın rezervlerinin üçte ikisi Asya-Pasifik ülkelerinin üzerine düşmektedir.

İkinci değişim ise Çin'in gelişmesidir. Bu bütünlük ile bölgenin gelişme yönergesini değiştirebilir. Çin, iç ekonomik ve sosyal dönüşümün gerçekleştirilmesi için dünyada huzurlu bir güvenlik ortamına ihtiyacı olduğunu ilan etmiştir. Aynı zamanda, Çin silahlı kuvvetlerinin artan gücünü ekonomik olarak bağımlı ülkelerin tedirginliğini belli etmektedir. Bu nedenle, Çin'in güvenlik amaçlı askeri politikası, Asya-Pasifik bölgesindeki ülkelerle arasındaki gerilimi pekiştiriyor.

Üçüncü değişiklik - nükleer silaha sahip devletlerin sayısında artış ve askeri güvenlik gerginliğini ortaya çıkmasıdır. Hindistan ve Pakistan zaten savunma sektöründe nükleer silahları yasal olarak vardır. Kuzey Kore'de ise nükleer denemeler

yapılmaktadır. Bu çerçevede, Çin balistik füzelerin tasarımı ve nükleer programı araştırmasını modernize etmeye devam etmektedir. Rusya da silah modernizasyonu çerçevesinde kendisi için stratejik programı almaktadır. Birleşik Devletler Anti-Balistik Füze Sınırlandırılması Antlaşmasından çıkarak, füze savunma sistemleri konuşlandırmaya başlamıştır. Böylece, Asya ülkelerinin bazı endişeleri de ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, ciddi kitle silahlarının askeri araştırma ve geliştirme alanında yüksek teknoloji belirli grupların eline geçmemesine karşı bir adım atılması gerektiği vurgulanmaktadır (2009).

Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü dünya problemleri ekseninde "Asya ve Okyanusa Silah İthalatı" incelemesinde 2004-2008 yılları arasında Asya dünyanın en büyük ithalatçısı haline gelmiştir. Bu bölgeye dünyanın toplam silah tedariki payının % 39 olarak gerçekleşmiştir. Bu raporda aynı zamanda belirtildiği gibi 2008 yılında ilk kez Çin'in askeri harcamaları ABD'den sonra dünyada ikinci sırada yer almaktadır. Raporun yazarı, Simon T. Uezemana göre, askeri harcamalarda büyük bir artış nedeni yüksek ekonomik büyüme, eski sorunların bir şiddetlenmesine yol açtığını Tayvan Boğazı ve diğer suları üzerinde anlaşmazlıklar gibi Pakistan-Hindistan ilişkileri, vb (Simon, 2009;2).

Dördüncü değişiklik ise büyüyen ekonomide Asya ülkelerinin çok taraflı ekonomide işbirliği yapabilmesidir. Amerikalı araştırmacılara göre ASEAN gibi kusurlu bölgesel örgütlerde, üye-ülkelerin siyaset, ekonomi ve güvenlik alanlarında işbirliğine varabilirler (CSIS, 2009;16-27).

Çin'in Hızlanmakta Olan Büyümesi Politika Dengelemesini Aksatmaktadır:

Son on yılda Çin'in bölgesel güvenlik yapısında değişiklikler Asya bölge ülkeleri üzerinde ki etkisinin artma nedeni, şudur ki, şu anda Çin "Asya güvenlik konusunda her alanında en önemli oyuncudur" olarak kabul edilir. Bu koşullar altında, Tayvanlı bilim adamı Lin Chinvey tarafından belirtildiği gibi, "Rusya ve Çin arasında ki askeri-teknik işbirliğinin giderek silah ticaretini aşmış ve daha çok tatbikatlara geçmiştir, buna misalde "Barış Misyonu" denilebilir" (Timofeev, 2009;16).

Açıktır ki, Rusya'nın askeri malzeme satışı ve ŞİÖ çerçevesinde Çin ile siyasi işbirliği, Çin'i güçlendirmektedir ve Çin AP bölgesinde politikası kendine özgü bir politika kurmakta yardımcı olmaktadır. Buna karşılık, yani Çin'in AP bölgesine karşı artan etkisi ABD de tarafından olumsuz bakılmaktadır nedeni ABD de bu bölge üzerinde iddia sahibidir. Bu da ABD ve Çin arasında gerginliğe neden olmaktadır.

ABD'nin Genelkurmay raporunda belirtildiği gibi:

"Çin Asya-Pasifik bölgesinde ABD için en ciddi askeri rakip ülke potansiyeline sahiptir. Çin bu nedenle "İnci ipliği" kurmuştur, bu unsur Çin'in diğer ülkelerin Hindistan ve Doğu Asya bölgelerinde ki petrol boru hatlarında askeri varlığına karşı bir siyasi etkisinin olması yolundadır. Buna ilişkin raporda yine bir konunun altı çizilmektedir, o da Çin'in ABD'nin askeri stratejisini benimseme çabalarıdır. Çin'in askeri gücü göz ardı edilemezdir" (Report, 2008;26).

Kongre'ye "ÇHC silahlı kuvvetleri" yıllık raporunda belirtildiği gibi "donanmasını operasyonel ve taktik yeteneklerini geliştirmek, Çin'in kendi açısından çok daha etkin bir rol oynamasına getirmektedir. Geçen yüzyılın ortasından bu yana ABD ve müttefiklerinin rezerv olmaktan çıkacak, bununla da Çin bu durumda AP bölgesi sularında ABD güçlerine erişim engeli ve denge stratejisi uygulayacaktır" (Annual, 2007;42).

Bugün Çin'in ekonomi büyümesi oranı yüksektir ve bu gelecekte küresel ekonomiye entegre sağlamaya bir sorun olmayacağını gösteriyor. Ekonomik İşbirliği ve küresel ekonominin entegrasyonuna yoğun katılımı ise Çin'in ekonomik gücünü, askeri gücünün temel unsurlarından biri haline getirmiştir.

ABD'nin Ulusal Savunma Enstitüsü yıllığına göre "Global Stratejik değerlendirme 2009" liderlik son on yılda Çin'in lehine olmaktadır. Bu da ABD'nin son on yıldaki siyasi istikrarsızlığı sebep gösterilmektedir. Çin bu şansı elden vermeyerek AP bölgesinde yumuşamayı hissederek kendi politikasını daha da genişlete bilmiştir" (Saunders, 2006;8).

Asya Pasifik Bölgesinde ABD ve Japonya'nın Etkinleşmesi:

Rusya ve Çin arasındaki askeri-teknik işbirliğinin önemli bir siyasi sonucunda Asya Pasifik bölgesinde ABD'nin politikasının daha da yoğunlaşmasına karşı bir eğilim olarak kabul edilmektedir. Çin'in yükseliş sürecine cevap olarak ABD şu anda üç rakip görüş noktasına sahiptir.

Birinci görüşü savunanlar Çin'in demokratik olmayan içyapısı nitekim uluslararası ekonomik, politik, finansal kurumlarda (IMF, WTO, G20, vs) etkileşim düzeyinde Çin'in açık bir şekilde daha yoğun katılımı gerektiğini vurgulamışlardır. İkinci görüşü savunanlar Çin'e karşı çevreleme stratejisinin uygulanması gerektiğini çünkü bu Asya'nın totaliter devine karşı yarattığı tehdidi etkisiz hale getirmek için tek yol olduğunu belirtmişlerdir. Üçüncü görüşü savunanlar ise ilk iki görüşü bir arada yüzleşmesi lehine durmaktadır: Çin'i uluslararası ekonomiye girmesini sağlamak ki her hangi bir sorunda ekonomi tarafından baskı yesin ve çevresini yinede stratejik olarak kendimizi bir güvence altına almak için askeri bir müdahaleye hazır tutmak gerektirmektedir.

"ABD ve Asya-Pasifik bölgesi: güvenlik stratejisi ve obama yönetimi" raporun yazarlarına göre, önceki iki yılda, Amerika Birleşik Devletleri ekonomik işbirliği stratejisine dayalı Çin'i daha aktif küresel ekonomi sürecine bağlanması için bir politika uygulamıştır. Washington AP bölgesinde kendi çıkarlarını koruması için makul bir askeri varlığı mevcuttur. Sonuç olarak Washington mevcut yönetimi Çin ile ilişkilerinde "gerçekçi ve pragmatik Çin politikası" formülüne dayalı bir şekilde yürütmektedir (Global Stategic Assessment, 2009).

1 Nisan 2009 yılında Londra da yapılan G-20 zirvesinde Obama ve Hu Jintao arasındaki ilk kişisel toplantısında sonuç belirtilmiştir. Her iki ülkenin bilim adamları ve araştırmacıları başlıca iki yorumda bulunmuşlardır. İlk olarak, küresel bir biçim şeklinde hazırlanan bir "büyük ABD-Çin anlaşması", ihtimali: "G-2". İkinci olarak, ÇHC liderlik girişimleri ve ABD dolarının dünya para birimi olmaktan kaldırma isteğidir.

Timofeev O.A. notlarında vurguluyor ki Çin AP bölgesine, ABD'nin aktif rolü olmadan büyümesi, güç dengesini önemli derecede hasar görebilir. İkinci olarak,

Çin-Tayvan ilişkileri bakımından Tayvan Başbakanı Ma Yin-jou "bir ülke - iki sistem" kavramına daha eğilimli ve niyetinde de Tayvan Boğazı durumunu korumaktadır (Timofeev, 2011;16).

Rus bilim adamı Areshidze L.G. göre "bugünkü, ABD'nin bölgedeki stratejik varlığı ve iki ülke üzerinde (Çin ile) olasılığı güçlendirmek için eski müttefiklerini aracı gibi kullanmaktadır. Japonya, Güney Kore ve Avustralya, AP bölgesini kontrolü altında tutmaktadır" (Areshidze, 2007;127).

Başkan Obama için hazırlanan bir raporda ABD'nin Doğu Asya bölgesinde istikrarı düzenleye bilecek bir ülkenin yani Japonya'nın siyasi askeri bakımdan güçlendirilmesi gerektiğini vurgulanmıştır. Özellikle, aşağıdaki önlemler önerilmiştir:

- Kongrenin beşinci nesil savaş uçaklarının F-22A Raptor üzerindeki veto ortadan kaldırılması istenilmesi. Aynı zamanda Japonya bu tür silahın ilk alıcısı olmalıdır. Tokyo birkaç kez eski F-4 (1973 beri) uçaklarının değiştirilmesini duyurmaktadır.
- Tokyo'nun füze savunma sistemlerin de yer ala bilmesi için adımların atılması. Japonya, şu anda "Patriot" ve SM-3 füze üretim ve satın almasına katılmaktadır. 1998 yılında, Tokyo da Amerikan füze savunma sisteminin kurulması için bir karar alınmıştı ve bu karar özellikle radar sisteminin kurulması için geçerlidir. Temmuz 2007'de Japonya Savunma Bakanlığı, korunması için kendi füze savunma sisteminin oluşturmak niyetini açıkladı nedeni de Kuzey Kore ve Çin'den olası füze tehditleri gösterilmektedir. Buna ek olarak, Japonya 2005 yılında oluşturulan "Üçlü-hükümet stratejik diyalogu" çerçevesinde ABD ve Avustralya ile Pasifikte bir füze savunma sistemi kurulması konusunda üçlü görüşmeler başlamıştır.
- Askeri-stratejik alanda Tokyo bağımsızlığını artması sonucunda ABD'nin Oki-Nave de askeri varlığının azaltılmasına katkıda bulunacaktır. 2014 yılına kadar olan dönemde, sekiz bin ABD Deniz Piyadeleri Guam adasına aktarılacaktır. Anlaşmaya göre, Japonya'nın askeri savunma güçleri o yeri tutacaktır (2009;41).

Tayvan ile Çin Arasındaki Husumet Güçlenmektedir:

Pekin ve Taipei arasındaki askeri-politik çatışma 1949 yılı sonrası olmuştur, bu da Çin Halk Cumhuriyetinin iç savaşta Gomindanı mağlup ederek Tayvan adasına kaçmaya zorlamıştır. Taraflar açıkça yeterli devlet yapısı konusunda konularını açıklamışlardır. Bu durum bugün de devam etmektedir, amma Çin Tayvan'ı kendi toprakları gibi görmeye devam etmesine rağmen, Taipei kendini egemenliğini ve bağımsızlığını korumaktadır. 90'ların ortalarında Tayvan sorunu yine gündeme gelmiştir, bunun önemli kısmı çözülmüş olsa da halen bir takım sorun tartışılmaktadır (Bolyatko, 2004;47).

Tayvan uzun yıllar garantisi ve güvelliğini ABD ile olan anlaşmalarla sağlamaktaydı. Carter hükümeti tek taraflı anlaşmaları yürürlükten kaldırılmış ve Tayvan kendi savunma sektöründe önemli bir yatırım yapmaya başlamıştır. Herkes Tayvan'ı uluslararası ilişkilerden dışlandığını düşünmüştür. Tayvan kendi savunma stratejisini birkaç ülke ile sınırlandırmıştı bunların arasında İsrail ve Güney Afrika olmuştur. Daha sonra Tayvan uluslararası toplumda kabul haline gelmiş ve devletler Tayvan'a savunma teçhizatı satmak istediğini ifade etmiştir. 1996 yılında, Tayvan en büyük silah alımını Fransa ve ABD'den yapmıştır (Anthony, 1998;17).

1996-2000 yılları arasında Tayvan demokratikleşmeye geçiş ile bağlantılı çok partili siyasi sistemin kurulmasına ilişkin karar almasıyla birçoğu devletler Çin ile birleşmesine sıcak bakmamışlardır. Bu durum işbirlikçi ülkelerin lehine çalışmış ve birçoğu Tayvan üzerinde Çin Cumhuriyeti parlamentosuna girmiş ve parlamenter gruplar ve siyasi partiler kurmak için izin kazanmışlardır (The Evolution of Tayvans, 2003). Aynı zamanda 1996 ve 2000 yılları arasında Tayvan da başkanlık seçimi sırasında ÇHC Tayvan Boğazı'nda askeri tatbikat yaparak Tayvanlı seçmenlere baskı amaçlı füze denemeleri de yapmıştır (Voskresenskiy;67-68).

2008 yılında Tayvan'ın yeni lideri halk cumhuriyetiyle yaklaşım olasılığını açıkladı. Göreve gelmesinden bu yana, Chang Chun-hsiung ÇHC Konseyi'nin işleri başına Demokratik İlerleme Partisi'nden Lay Sinyuan'ı atayarak ve bu sürpriz bir adım olmuştur. Buna ek olarak, Taipei Çin'e çağrıda bulunarak kalan birkaç resmi

diplomatik ortakların üzerinde baskı yapmamamsını isteyerek, Tayvan'ın "yalnızca güvenliği ve refah değil, aynı zamanda haysiyette gerektir" diye vurgulamıştır. Chang Chun-hsiung göreve gelmeden birkaç gün önce gazetecilere verdiği bir haberde Tayvan Çin ile hiçbir zaman bir yere gelmeyecektir "*yönetimde biz olduğumuz zaman bu mümkün değildir*" açıkçası Tayvanlı ekonomi işbirliğini geliştirmek için ÇHC siyasi sistemi kabul edilemezdir.

Chang Chun-hsiung Başbakan seçildikten de sonra bu "üç hayır" politikasını hayat geçirmiştir ("Üç Hayır" politikası). Bu politika çerçevesindeki kasıt: "ÇHC ile birleşmeye hayır", "bağımsızlığa hayır" ve "güç kullanılmasına hayır"dır. Daha sonra, ÇHC Başkanı Hu Jintau'nun Chang Chun-hsiung Çin'e davet etmesi olumsuz cevapla karşılanmış ve halen zamanı değil denilmiştir. Sonra Tayvan Başbakanı Chang Chun-hsiung üzerimize Çin tarafından 1300 balistik füze dayandırıldığında müzakereler olmaz diye söylemiştir. Tayvan lideri daha sonra müzakerelerin "beyaz eldivenler" ile yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Chang Chun-hsiung zamanında Tayvan'ın askeri sektöründe seyir füzesi "Hsiun Fen-2E" üretime devam etmiştir ve bu bir çatışma esnasında Şanghai'a karşı kullanılacağını bildirilmiştir. Ayrıca, bu projeye eski parlamenterinin ayırdığı bütçesi ikiye katlanmıştır. Tayvan'ın kendi savunması için düzenlediği yıllık askeri tatbikatlarında da aynı kalmıştır. Zaten Bölüm 3 ve 2 'de belirtildiği gibi Tayvan durumu hakkında rapor da "toplam yaşam alanı, 2008" aşağıdaki gibidir:

- Tayvan'ın geleceği tahmin edilemez ve resim net değildir. ÇHC ile yeniden birleşme kıtada demokratik ideallerin yayılmasına yol açabilir ve giderek eğitimli nüfus içinde parti gücünü zayıflatabilirdi.
- Çin'in Tayvan'ın bir kıta Çin'in parçası olduğunu vurgulayınca çatışma noktalarını da vurgulamaktadır.
- Tayvan hızlı bir şekilde nükleer silah oluşturma imkanına sahiptir, buna siyasi liderlerin izni olursa (Joint, 2008;28).

Rus uzmanı Kamenov P.B. vurguladığı gibi savunma sanayinin modernizasyonu hemen hedefleri ile ilgili kararlar üzerinde en büyük etkiye sahip Çin'in liderleri için temel sorun olarak Tayvan Boğazı çatışma tehdidi olmasıdır. Ayrıca Pekin niyeti ile Tayvan sorunu çözmek isteğini şu sözlerle belirtmiştir: *"Bir ülkede - iki sistem" ilkesi ABD ve Japonya çıkarları ile çelişmektedir. Tayvan sorunu ile ilgili Rusya'nın resmi olarak belirtilen konumu "- iki sistem bir ülkenin" ilkesine bağlı kalır unutmayın.* Bu nedenle, bu konuda Çin Rusya stratejik bir müttefik olmaya devam etmektedir (Kamenov, 2005).

Çin ve Tayvan arasındaki silahlanma yarışı, bölgede sürekli bir gerginlik yaratmaktadır. Bilindiği gibi, Çin silah temel tedarikçisi Rusya'dır. Ve son yıllarda Rusya ve Çin arasındaki askeri-teknik işbirliğinin eğilim uluslararası politikada önemli bir faktör haline gelmiştir.

Rus-Çin askeri-teknik işbirliği ile verilmekte olan bölgesel güç dengesi, dinamiklerini dikkate almak uygun görünüyor. Çin'de askeri hazırlıkları en çok üç ASEAN ülkeleri için güvenlik tehdidi yaratmaktadır. Bu ülkeler Vietnam, Malezya ve Endonezya'dır. Ancak Rusya ve Çin arasında askeri-teknik işbirliği Tayvan için daha önemli etkileri de vardır (Makienko, 2002;10).

İlk olarak, askeri güç dengesi zaten Çin'in lehine değişmeye başlamıştır. İkinci olarak, 2005 yılında Ulusal Halk Kongresi bir toplantısında "devletin Anti-bölünme Kanunu" kabul edilmiştir. Birçok Çinli uzmanlara göre, kanun metni sorunun barışçı bir çözüm için yeterli olamazdı. Böyle bir çağrıya çözüm olarak "ekonomik yaptırımlar, askeri çevreleme, büyük bir askeri tatbikatlar ve kısmi bir abluka" verilmiştir.

Üçüncü olarak, Rusya ve Çin arasında Shandong yarımadasında ki 2005 yılında "Barış Misyonu" ortak bir tatbikatı düzenlenmiştir. Pekin'in niyeti Tayvan'a karşı askeri güç kullanma isteğinin bir göstergesi olarak pek çok uzman tarafından kabul edilmiştir. 1800 kişi Rus tarafından dahil olmak üzere yaklaşık 10 bin asker, hava kuvvetleri, deniz kuvvetleri, hava indirme birlikleri ve ordu katılmıştır. Bu tatbikatlar

Orta Asya da Asya Pasifik bölgesinde terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve aşırı cılık ile ilgili mücadelede ŞİÖ çerçevesinde gerçekleştirilmiştir (Larin, 2005;8).

ABD'li uzmanlara göre Çin'in askeri harcamalarının artışı Tayvan ile bir çatışmaya yol açabilir (Annual, 2008). Raporda belirtildiği gibi, "küresel etki karşılaştırılmasında: Çin ve Amerikan diplomasisi, ticaret ve yatırım gelişen dünyada" askeri harcamalardaki artış Doğu Asya bölgesinde askeri gücü kullanma amacı oluşturmak için kullanılabilir. Ama ÇHKO kendi planlarını açıklamak istememiştir (CRS, 15.08.2008.).

Çin'in askeri modernizasyon için Rus askeri malzemelerine ihtiyaç duyduğu gibi, Tayvan da ABD ve diğer ülkeler ile askeri işbirliği yapmaya zorlanmaktadır. Tayvan için uzun bir süre boyunca ABD askeri-sanayi kompleksi tedarikçisi konumundadır. Tayvan için ABD desteği, savunma için silah temin ve aynı zamanda temelinde Tayvan sosyal ve ekonomik sistemin güvenliğini tehlikeye düşürecek bir dış kuvvet herhangi bir tezahüre karşı "1979 yılında Tayvan ile ilişkiler Hakkında Kanun" (Zinovyev, 2003;15) ortaya çıkmaktadır. Tayvan'ın ABD ile olan askeri-teknik işbirliğinin temel yönleri aşağıdaki alanlardır.

Tayvan'ın Hava Kuvvetleri:

1992 yılında ABD Tayvan'a 150 tane F-16 A/B savaş uçaklarının satımına karar vermiş, ama daha uzun menzili ve daha iyi olan F-16 C/D, satmayı reddetmiştir. Şimdi, Tayvan Hava Kuvvetlerinde 136 tane F-16 A/B, 89 F-5E/F-5F "Tiger-2", 10 "Mirage 2000 5B" ve 47 "Mirage 2000 5E", bulunmaktadır. Buna ek olarak, Tayvan kendi üretim olan F-CK-1/IDF 130 tane bulunmaktadır (Makiyenko, 2005).

Savaş uçak filosunun yaşlanma sorunu ile karşı karşıya gelen Tayvan yeni F-16 uçaklarını en kısa zamanda elde etmek istiyor (Shakarbekov, 2008;24). Tayvan Hava Kuvvetleri 66 tane savaş uçağı F-16 C/D uçakların alımına olumlu bir karar beklemektedir. Tayvan F-16 uçaklarının alımı kararına onay alırsa (3,3 milyar dolar maliyeti) bu Tayvan ile ABD arasından 2001'den bu yana olan en büyük sözleşme olmuştur.

Hava savunma sistemi. "Askeri-sanayi kurye", gazetesinin 2007 yıl bırakılışında ABD'nin Savunma Bakanlığı ve Güvenlik İşbirliği Ajansı planları çerçevesinde hava sağlığını korumak için. 218 tane "hava-hava" AIM-120C-7 AMRAAM, 48 tane dıştan rampalar LAU-129A, 235 tane "hava-yüzey" AGM-65G2 "Mevrik" tipli roketleri ve eğitimde kullanılabilir her iki sınıfın sözleşme gereği verilmesi planlanmıştır. Sözleşmenin yürürlüğe girme durumunda, 421 milyon dolarlık bir alım olacaktır. Roketler, F-16 A/B "blok-20", "Fayting-Falkon", Tayvan Hava Kuvvetleri için nazarda tutulmaktadır (İnterfaks, 07.04.2007;2).

Tayvan'ın Donanması:

Tayvan kendi deniz kuvvetlerinin modernizasyonuna çok geniş yer ayırmaktadır. Bunlardan önemlisi şunlardır, Amerikan firkateyni "Oluver Perry" gibi bir firkateyn yaratmak Fransa'dan 8 tane "Lafayette" kiralamak ve "Knox" tipli Amerikan (DDG) füze taşıyıcı firkateynin yaratılmasına adımlar atılmıştır. Tayvan Deniz Kuvvetleri ABD'den 8 deniz altı "Kidd", P-3 "Orion" devriye uçağı ve gelecekte 4 (EM DDG) "Orly Burke" tipli destroyer alma fırsatına sahiptir.

Çin, sırayla, Tayvan'ın silahlanmasına sesiz kalmayarak Tayvan boğazında askeri tatbikatlar yürütmektedir. Sonuncusu 2004 yılı Temmuz ayında Dongşan (Fujian eyaletinde) gerçekleşti. Tayvan buna cevap olarak yeni silahlarını "Hanguan" tatbikatında gösteriyordu. Örneğin, "Hanguan-20" tatbikatında Temmuz 2004'te düzenlendiğinde, Tayvan pilotları "Mirage 2000-5" manevra zamanı Taynan kenti yakınlarında, vatandaşların her an askeri saldırıya hazır olmaları için, uçağı otoyol üzerinden uçurup, bununla da Çin'e gözdağı vermek istediklerini açıkça bildirmiştir.

Pek çok uzmanın vurguladığı gibi, 2008 yılında, Çin% 17,6 ile askeri harcamaları arttırmıştır ve 417,8 milyar yuan olmuştur (57,29 milyar dolar), 2007 de ise Çin'in askeri bütçesi 44,90 milyar dolar olar iken (Annual;31). ABD'nin yıllık raporuna göre, 2007 yılı itibariyle Çin Tayvan karşı amaçlayan 990 ile 1070 kısa menzilli balistik füzeler ve yakıt ikmali yapmadan adaya ulaşma kapasitesine sahip 490 savaş uçağı, yönlendirmiş bulunmaktadır (Annual;24). Tayvan ise 2008 yılında kendi askeri modernizasyon bütçesine 11,27 milyar dolar ayırmıştır.

Çin ile Tayvan askeri güçlerinin birkaç özellikleri mevcuttur. İlk olarak Çin'in kara kuvvetleri Tayvan'ın kara kuvvetlerinden daha avantajlıdır, lakin Tayvan adasında operasyonel taktik yürütmesi sınırlıdır. İkinci özelliği Deniz Kuvvetleri ve Çin Hava Kuvvetleri sayıca Tayvan'dan yüksektir, lakin Tayvan'ın Hava Kuvvetleri niteliksel bir üstünlüğü vardır. Savunma sistemlerinde farklılıklar için üçüncü özelliği: Çin'in yakın menzilli silahları Tayvan adasını kapsar şeklindedir, amma Tayvan'ın "Patriot" roketlerinin menzili 100 km varabilir (Kamenov, 2007;14).

"Tayvan dört yıllık savunma politikası: ABD-Tayvan ilişkileri" (The Taiwan Quadrennial Defense review: Implication for USA-Taiwan Relations.) Tayvan 2009 yılında yayınlanan raporunda, ordusunu karşı savaşa geçme yeteneğini yükseltmiş vaziyettedir.

Ama raporu eleştirenlere göre, bu rapor Tayvan'ın temel sorunlarını yani savunma stratejisi sorunlarını ortadan kaldırmaya yardım etmeyecektir. William Murray, Tayvan'ın Deniz Harp Okulu ve "dairesel" savunma stratejisinin yaratıcısı Tayvan'ın güvenliği konusunda uzman, hatta raporun yayımlanmasından önce Tayvan'ın savunma yetenekleri aşırı tahmin hakkında endişelerini dile getirmiştir.

Murray, Tayvan'ın hava ve deniz kuvvetlerine aynı zamanda füze saldırı düzenlenirse Tayvan cevap vermesi mümkün değildir. Murray bir konuya da açıklık getirerek dediği Tayvan yönetimini F-16 C/D alma istekleri bir anlama gelmez, ÇHKO saldırmak isterse. Çünkü Çin yakın menzilli füzeleri ile havaalanları ve deniz üslerini vurma olasılığı yüksektir. "Hatta stratejik ve taktik olarak uyarı olursa" Tayvan havaalanları ve deniz üsleri kısa menzilli balistik füzeleri yok etmek için Çin önlemek için çok zor olacaktır (Famularo;10).

Ancak yüksek yoğunluklu askeri çatışma - olası senaryolardan sadece biridir. Tayvan için hava ve deniz kuvvetlerinin düşük yoğunluklu çatışmaları durumunda yardımcı olabilir. Barış zamanında çeşitli işlemler kullanıldığında bu yetenekleri özellikle değerlidir. Örneğin, deniz devriye gemileri ve denizaltı veri toplama için kullanılabilir. Tayvan da doğal afetler zamanı insani yardım ve yardım sağlamak için hazır gösterilebilir: askeri gemi kaza yerine insan ve yük taşımak için kullanılabilir.

Tayvan hükümeti F-16 C/D savaş uçaklarını neden fazla almak istediğinin birkaç sebebi vardır. İlk olarak, Hava Kuvvetlerinin eski filosunun değiştirilmesi gerekir. Eğitim uçuşları güvensiz bir hale gelmiştir ve bir kez kaza yaşanmıştır uçuş sırasında. İkinci olarak, yeni uçak alımı Tayvan Hava Kuvvetleri tarafından sadece hava sahasını değil tüm güvenliği sağlayabilecek düşünülmektedir. Üçüncü olarak, savaş uçaklarının alımı sembolik olarak ABD-Tayvan ilişkilerinde önemli rol oynayacağına ve iki ülke üzerindeki işbirliği kuvvetlendireceğine inanılmaktadır.

Bazı uzmanlara göre, Tayvan kendi denizaltılarını üretmek isteği vardır ve bu gelecekte ABD'den aslı olmayan bir sektörünün ola bileceği anlama gelmektedir ve bununla da eski denizaltılarını yeniden kendi üretir ve iş yerleri çoğalmak durumu var. Bu yaklaşım, halk arasında askere büyük destek sağlayabilir. Ayrıca "daireysel savunma" stratejisi Çin'in sert strateji ile benzerliği öne sürüldü. Ancak, Tayvan'ın hava ve deniz yönlerinin güçlendirmeye devam etmesi birkaç iyi nedeni olduğunu savunmaktadır.

Böylece, Çin ile Tayvan arasındaki silahlı kuvvetlerin dengesi söz konusunda Çin'in önde olduğu açıktır, son 5 yılda askeri potansiyelin Çin'in lehine olduğu da açık ve net bir şekilde görülmektedir. Şu anda, Çin'in sadece avantajı asker sayısında değil kalite yönünden de birkaç malzeme ilerde olduğu söylenebilir. Tayvan F-16 C/D savaş uçakları alarak kendi güvenliğini önemli bir biçimde sağlamak durumunda değil. Rusya'nın Çin'e satmış olduğu askeri malzeme, Tayvan ile Çin'in arasında büyük bir güç dengesi yükseltmiştir.

Ancak, Rus uzmanı P.B.e Kamenov'a göre, Pekin silahlı kuvvetleri kendi içinde bir tehdit içermektedir. Savaş durumunda Tayvan yönetimine taraf çıkacak yalnızca ABD görülmektedir, ABD de yalnızca Tayvan boğazında barış ve istikrar için hizmet sunacaktır. Ayrıca Japonya, Avustralya, Avrupa Birliği gibi müttefiklerinden Tayvan için destek olacağı düşünülmektedir. Rusya ile Çin arasında olan sıcak ilişkilere rağmen, Rusya da Çin'in kendi bölgesinin birleştirme hususunda barışçıl yollara başvurmasını istemektedir.

3.3. Küresel Güçlerin Çin'e Karşı Uyguladığı Silah Ambargosu ve Beraberinde Getirdiği Sorunlar

Bugünkü aşamada Rusya ve Çin arasındaki askeri-teknik işbirliğinin dinamiklerini şekillendirince, AB ve ABD unutulmamalıdır.

İngiltere'ye resmi bir ziyaret gerçekleştiren Çin Halk Cumhuriyeti Başbakan Yardımcısı Li Keqiang, Avrupa ülkeleri tarafından uygulanan silah ambargosunun gevşetilmesi için Başbakan David Cameron'dan yardım istemiştir.

Çin'e uygulanan silah ambargosunun başını ABD ve İngiltere çekmiştir. Batılı ülkeler, 1989 yılındaki Tiananmen katliamından bu yana Çin'e silah ve teknoloji ambargosu uygulamıştır. Ancak tüm Avrupa ülkeleri ambargonun devam etmesinden yana olmamıştır. Özellikle Fransa ve İspanya ambargonun yumuşatılmasını istemiştir. AB Dış İlişkiler Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton, ambargo politikasının gözden geçirilmesi görüşünü dile getirirken, İngiltere Başbakanı Cameron, Çin'in insan hakları alanındaki düşük notunu gerekçe göstererek ambargonun devamından yana tavır koymuştur. Bu durum aynı zamanda İngiliz hükümeti ile AB Dış İlişkiler Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton arasında yaşanan ilk görüş ayrılığı olmuştur.

Ashton, Çin'e uygulanan silah ambargosunun, Avrupa ile Çin arasında güvenlik alanında yapılması gerekli olan işbirliğine engel oluşturduğu söylemiştir. Ashton, AB'nin bu politikasını gözden geçirerek daha yapıcı ve ileriye dönük kararlar alması gerektiğini dile getirmiştir. Bu arada İngiliz basınına göre özellikle ekonomik krizle boğuşan İspanya ve Yunanistan'ın hazine bonolarını alan Çin, Avrupa siyasetinde de etkili olmaya başlamıştır. Çin'e uygulanan silah ambargosunun gevşetilmesinden yana olan Fransa da yakın zaman önce Çin'e 102 adet Airbus yolcu uçağı satışı konusunda anlaşmaya varmıştır.

Stratejiler ve Teknoloji Analiz Merkezi'nin araştırmacısı Makiyenko K.V. göre "Batı'nın Çin'e karşı silah teslimatını fes etmesiyle, Çin'i Rusya ile askeri-teknik işbirliğine daha da yakınlaştırmıştır. Bugün bu yüzden Rusya'nın askeri-teknik

işbirliği Çin için vazgeçilmez ve temel yapılandırmadır" (Konstantin, erişim tarihi 14.03.2007;26).

Rus – Çin işbirliğinin de AB ve ABD dış politikasına gelince, Pekin Moskova ile görüşmelerin de aktif olarak yaptırımları kaldırma ihtimalini kullanmıştır. Çinli müşteriler Rusya tarafından yüksek askeri teknoloji sistemlerin sıkı temini için bastırılmışlardır. Çin tarafı aksine Avrupa gelecekte askeri malzemelerin temin edeceğine inanmaktadır. Eski Savunma Bakanı iken General-Albay Tsai Gonçuan "AB'nin ambargoyu kaldırması Rus – Çin askeri teknik işbirliğine hiçbir etkisi olmayacak" diye vurgulamıştır.

Çin'e ambargo için AB'nin konumu:

Vurgulamak gerektirir ki, AB 2004 yılında Çin'e silah satma kararını koymuş ve ambargonun kaldırılmasını tartışmaya almıştır.

Lee Tsaylin dahil olmak üzere bazı Tayvanlı uzmanlar, AB Çin'e silah satışına karşı uygulanan ambargonun kaldırılmasını neden istediğini ve buna ilişkin birkaç analizde bulunmuşlardır. İlk olarak, dış ticaret açığı kapatmak için bu adım atılmıştır. AB'nin istatistiklerine göre, Avrupa Birliği'nin en büyük ihracatçısı Çin pazarıdır. Bu durumda, 2007 yılında dış ticaret açığı yaklaşık 170 milyar € ulaşmıştır, Çin'in lehine. Çin'e silah temini Avrupa Birliği ticari olanakları ile çakışmaktadır.

İkinci olarak, Çin'e karşı ambargonun kaldırılması AB'nin Doğu Asya'da ki bölgesel stratejilerine katkı sağlamaktadır. Tayvanlı bilim adamı Chinchon göre: "Doğu Asya'da yeni çok kutuplu dünya düzeni neredeyse oluşturmuştur. Aynı zamanda, AB de bu bölgede Çin ile yeni bir stratejik ortaklık kurmak istemiştir. ABD ve Japonya, AB için bölgede ortak olarak kalmaktadır" (Chinchon, 28.11.2007.). Buna ek olarak, AB'de kendi askeri sanayisini geliştirmeye hareket etmektedir.

Bunu da vurgulamalıyız ki, AB üyeleri ambargonun kaldırılmasına karşı, iki safhaya bölünmüşlerdir. Silah ambargosunun kalkmasına karşı duran taraf Çin ile Tayvan

arasındaki husumetin gerginleşeceğini düşünmüş ve Doğu Asya da Çin büyümesi karşı durulmaz olacaktır diye beyanda bulunmuştur.

Örnek olarak, bazı AB üyesi ülkelerin konuyla ilgili konumunu gösterilebilir. Alman konumu - Almanya Başbakanı Angela Merkel Amerikan bileşenleri içermeyen kendi silah geliştirmek için Avrupalılar çağırıda bulunmuştur (Konstantin, 2007;26).

Fransa geçmişten bu yana bu uygulamanın kalkmasını istemektedir. Fransa'nın geçmiş İçişleri Bakanı Marie-Michelle Elliott (eski savunma bakanı) "Çin'e karşı AB ambargo uygulamasında haklı değildir ve ambargo kaldırılmalıdır" (Mardashev, 2009;7-15).

Büyük Britanya'nın konumu ambargonun kaldırılmamasını istemektedir. "İngiltere, güvence alana kadar Çin'e silah satışı üzerindeki ambargonun herhangi bir şekilde kaldırılmasını istememektedir, istediği AB'nin politikası yurt dışına silah satımı etkin bir şekilde uygulanabilmesidir. Ambargonun herhangi bir kaldırma gibi insan hakları konusunda bir fikir birliği ve bölgesel stratejik dengeyi bozdu olmayacağını, içinde, özellikle ABD ve Japonya, ülkelerin ikna yeteneği, silah satışını kontrol etme konusunda bir anlaşmaya varmak gerektir" (Mardashev, 2009;7-15).

Çin'in ambargo ile bağlı konumu. 2006 yılında, Avrupa Komisyonu Çin'e yönelik AB'nin politikası hakkında bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiride AB Çin üzerindeki ambargonun kaldırılmasına yönelik üç talepte bulunmuştur.

-Çin de insan haklarının sağlanması, Tayvan Boğazı ile ayrılmış iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve Çin'in savunma harcamalarının daha fazla şeffaflık alanında durumu iyileştirmesi (Brussels, 24.10.2006).

ÇHC'nin AB'nin bu isteklerine karşı reaksiyonu, AB'nin ilk şartı 1998 yılında imzalanan Siyasi ve İnsan Hakları Uluslararası Sözleşmesini onaylattırmak ve Pekin'i bu adımı atmaya ikna etmektir. Fakat 18 Mart 2008 Başbakan Wen Jiabao 11. Ulusal Halk Kongresi toplantısında da bu belgeyi onaylayacağız sözü verse de 2008 senesinde belge onay almamıştır.

İkinci isteği AB'nin Tayvan boğazında durum değişikliği, Avrupa Birliği'nin bu bölgede kendi ekonomi istikrarı için adım atmıştır. Tabii ki, Pekin sürekli Taipei ile ilişkilerin gelişmesine taahhüt etmiştir.

Üçüncü koşul ise, bu Çin'in askeri harcamalarının kapalı değil de şeffaf yürütmesini istemektedir. Çin'de düzenli olarak hedefleri, görevleri ve ülkenin silahlı kuvvetlerinin modernizasyonu yönleri hakkında bilgi içeren bir rapor yayınlar. Resmi verilere göre, Çin, 2008 yılında, savunma harcamalarının yaklaşık 417,77 milyar yuan olarak gerçekleştirmiştir. Ancak, ABD savunma raporları ve Stockholm Uluslararası Araştırma Enstitüsü yayınlarında bu rakamların azaltılması görülmektedir (SIPRI Yearbook, 2008).

Öte yandan, Avrupalılar Pasifik ve Doğu Asya'da stratejik durumu ile ilgili sonuçların aydınlatılması için Çin'in savunma bütçesi hatları hakkında daha ayrıntılı bilgi almak istemişlerdir. Ayrıca, daha doğru kendi askeri-sanayi komplekslerini geliştirmek için bir strateji oluşturmak için Çin silah pazarının potansiyelini değerlendirmek eğilimindedirler.

AB'nin Ambargoyu Kaldırma İsteği, ABD ve Japonya'nın Buna Etkisi:

ABD ve Japonya'nın Çin de ki insan hakları durumu atıfta bulunarak ambargonun kaldırılmasına karşı bir tavır uygulamaktadır. Tayvanlı uzman Zhu Shi-hua vurguluyor ki, AB Çin'e karşı uyguladığı silah ambargosunu kaldırması uzun süreceğine inanmaktadır. Ona göre, Avrupa yaptırımların kaldırılması konusunu ağırlıklı olarak ABD'de ye göre hareket etmektedir. "Washington gelecekte ikinci süper güç olarak Çin'i görmektedir, ya da ABD askeri ile rekabet edebilecek dünyada tek devlet olma potansiyeline sahiptir". Ambargonun kaldırılması konusunda Avrupa üzerindeki ABD baskısı açıkça Münih Güvenlik Konferansı'nda, 2006 yılında göstermiştir. ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld bir uyarıda bulunarak "ABD NATO üzerinden Avrupa'ya teçhiz etiği modern silah sistemleri listesini değiştirebileceğini belirtmiştir" (Chu-Hua, 2008;84-91).

ABD ayrıca Çin silah ihracatının kısıtlanması çağrısında bulunmuştur. Özellikle, Afrika kıtasının üzerine çatışmalar yapan silahlı gruplara Çin silah tedarikini durdurulması (örneğin Zimbabve). Batı ülkelerinin 2002 yılında Zimbabve ye karşı bir dizi askeri ambargo uygulamasına rağmen Çin yakın döneme kadar silah tedariki yapmıştır (İnterfaks, 06.05.2008;2).

Japonya'nın ambargo konusun da ki görüş ise Nisan 2007 de Tokyo da düzenlenen bir toplantıda, Japonya Savunma Bakanı Fumio Kyuma AB tarafından ambargonun kaldırılmasına karşı çıktıklarını belirtmiştir. Bakanların görüşlerine göre, "Pekin askeri politikası ve savunma harcamalarındaki büyüme hızı hakkında daha fazla açıklık göstermelidir".

Japon bakanı Çin'e silah ihracatına ambargo kaldırma konusunda AB ye dikkatli olma hususunda çağrıda bulundu. Pekin ziyaretinden sonra Tokyo ya gelen Almanya bakanı böyle bir açıklamada bulundu, ÇHC Savunma Bakanı Gao Gangchuan ile görüşülmüş ve bundan sonra Çin'in askeri alanda daha fazla şeffaflık sağlamak için çağrıda bulunduğunu vurgulamıştır (İnterfaks, 8.05.2007;2).

Nisan 2008'de Strazburg da bir konferansta, Avrupa Parlamento milletvekilleri sürece Çin'e silah satış ambargosu devam ettirmeye karar verdi, buna sebep Pekin'in Afrika ülkelerine silah ihracatını sürdürülmesi gösterildi. Kararda açıkça Çin'in Afrika'da ki silahlı gruplara silah tedariki devam etikçe ambargo kaldırılmayacaktır (Terehov ve Myasnikov, 2008;8).

Rus bilim adamı Mardashev A.A. göre, ambargonun kaldırılması Pekin için yalnızca siyasi önem arz etmektedir. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Liu Jianchao vurguladığı gibi:

"Çin tarafı ambargonun kaldırılması isteği AB'den silah alımı için bir girişimde değildir, aksine Çin-AB ilişkilerinin normal gelişimi için siyasi engelleri kaldırmak için bu adımı atmıştır " (Mardashev. 2009;7-15).

Sonuç olarak:

1. Rus-Çin askeri ve teknik işbirliği bugünkü aşamada Rusya ve Çin için güçlü bir siyasi ve ekonomik önemi sadece, aynı zamanda önemli ölçüde AP bölgesinin güvenliğini etkiler.
2. Çin ekonomisinin ve özellikle askeri gücünün hızlı büyümesi genel olarak Doğu Asya ülkelerini önemli endişe kaplamaktadır, özellikle Tayvan için.
3. Avrupa Birliği tarafından silah ambargosunun kaldırılması Çin'in askeri gücünü daha da, Rusya önünden güçlendirecektir.
4. ABD Çin'e karşı uygulanan silah ambargosunun devam etmesini istemektedir. Washington yaptırımların kaldırılmasına karşı çıkacaktır, çünkü Tayvan kaderi ve bölgedeki güvenlik dengesinin olası ihlali için korkular var olmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Soğuk Savaş sonrasında Rusya ve Çin arasındaki ilişkiler dostluk üzerine kurulmuş ve vurgulandığı gibi stratejik ortaklıkta görülmektedir. Çin ve Rusya'nın ortak stratejik çıkarları çerçevesinde ABD'nin Asya da askeri varlığını, tek kutuplu dünyanın değişimine yönelik bir yol çizmektedir. Bu arada, Çin ve Rusya'nın arasında farklı çıkarları neden olan bölgelerde mevcuttur. Bunların başında Uzak Doğu ve Orta Asya (eski Sovyet cumhuriyetlerinde) gelmektedir.

Çin'in stratejik çıkarları önde gelen askeri modernizasyonu ve askeri teknolojilerin alımına yöneliktir. Çin bölgede liderlik peşinde olsa da ulusal güvenliği için bir takım adımlar atmak zorunda kalmıştır. Bu nedenle, Çin doğrudan ve açık askeri tehdit olasılığı kaldırarak, komşu ülkelerle ilişkileri geliştirmeye kararlıdır. Ayrıca Çin güvenliğini tehdit edecek bölgesel güçlerin olduğuna da inanmaktadır. Pekin'in temel kaygılarından biri ise Çin'e büyük güçlerin ve komşu ülkelerin arasında bir ittifak olasılığıdır. Bu Asya Pasifik bölgesinde ağırlıklı olarak ABD politikası ile ilgilidir. Buna ek olarak, Çin'in toprak ve aynı zamanda bir istikrar bozucu bir faktör komşularıyla deniz alanı bölünmesi hakkında çözülmemiş anlaşmazlıklar vardır.

Bununla da Çin kendi bakış açısından silahlı kuvvetlerin modernizasyonu komşu ülkelerle dostane ilişkilerin geliştirilmesi arasında bir çelişki olmadığını düşünmektedir. Çin'in askeri gücü artırıyorsa bu Asya Pasifik bölgesinde bir silahlanma yarışına girmesi anlamına gelmemelidir.

Rus Çin askeri-teknik işbirliği, belirleyici hedeflerden biri haline gelmiştir ve Çin'in gücünün kapasitesi olarak Rusya ile askeri-teknik işbirliği bugüne kadar sorunları çözmeye yetmiştir. Çin'e AB tarafından askeri ambargo uygulanması Rusya'nın lehine olmuştur ve Rusya bununla tam olarak yirmi yıldır, Çin ile askeri işbirliğini sürdürmüştür.

Rusya ve Çin arasındaki askeri-teknik işbirliği üç temel üzerinde ilerlemektedir: Silah ve teknolojinin temini, Çin'e silah üretmek için verdiği lisans ve bu konumda iki ülkenin birlikte üretme potansiyeli. ATİ Çin için çok yardımcı olmuş ve kendini

geliştirmeye büyük katkı sağlamıştır. Çin'in bu gelişimi gösteriyor ki Pekin kendini Tayvan sorunu ve diğer askeri çatışma olasılığına karşı önlem almaktadır.

Askeri-teknik işbirliği zorlaştıran faktör ise Rus sisteminin askeri alanda karar alma mekanizmasının zayıf olmasıdır. Çin açısından Rusya bu askeri malzeme satışı sistemini değiştirmeli ve kolaylaştırmalıdır. Çin Rusya'nın Hindistan ile olan askeri ticaretine karşı bir tavır uygulamaktadır ve sebebi Rusya'nın Hindistan'a satmış olduğu yeni teknolojilerdir. Rusya'nın ise Çin'e karşı olan fikri bununla bağlıdır ki, Çin mülkiyet haklarına ve lisans anlaşmalarına uymayarak hareket etmesidir.

Çin'in hızlı askeri modernizasyonunu engelleyen dış faktörler arasında, AB'nin silah satışı ambargosu gösterilmektedir. Bu şartlar altında, Rusya Çin'in en büyük silah ihracatçısı konumuna getirmiştir. Ancak bu faktörlerin Rusya için en iyisi kendi silah satımı alanında kolaylaştırmaların gerektiğini göstermektedir.

Rus askeri-teknik işbirliğinin de en fazla ekonomi çıkarlarına dikkat etmektedir tabi ki siyasi yönünü de unutmamak gerekir. Rusya'nın askeri alandan almakta olan gelirlerini federal bütçeye zorluk göstermeden kamuda bir takım sorunları çözebilir ve askeri sanayisine de büyük bir katkıda bulunabilir.

Rusya'nın dış politikasında Çin ile olan işbirliği bölgede Rus diplomasisini güçlendirmekte ve askeri bilim sanayisi için bir avantaj sağlamaktadır. Çin'in bölgede güçlenmesi ise ABD ve Japonya için bir stratejik denge uyumudur. Ancak, Çin'in bölgede güçlenmesi ve Doğu Asya da kendini ifade edebilir şekilde kuvvetlenmesinin yanı sıra Asya ülkelerinin tepkisine yol açmaktadır. Görünüşe göre, Rusya için en iyi seçenek diğer bölge ülkeleri ile silah satışına yönelmek olacaktır.

Çin'in Rusya ile olan askeri-teknik işbirliği yalnızca silahlı kuvvetlerin modernizasyonu için bir araç değildir. Aynı zamanda modern standartlara uygun kendi askeri bilim ve askeri-sanayi kompleks oluşturma yönünde bir takım sorunları çözmektedir. Ve bu anlamda Rus silahının alımı azalma nedenlerinde biri gibi de gösterilebilir. Bunun yerine Çin Rusya'dan silah alımını azaltarak daha çok

teknolojiye yönelmektedir. Bu da gelecekte kendi gücü ile üretme kapasitesine sahip olma demektir. Rusya'nın silah satışı stratejisi Çin'in politika konseptine uymaktadır. Bunun nedeni ise Çin'in bölgede ABD ve Japonya ya karşı dışlama politikasıdır.

Bölgesel düzeyde, Rusya ve Çin arasında askeri-teknik işbirliği Asya-Pasifik belli bir istikrarsızlığı karşı oluşuma katkıda bulunmaktadır. Çin diplomasi çabalarına rağmen, ÇHKO modernizasyonu birçok ülkeleri endişelendirmektedir özellikle Japonya'yı ve bu gidişle Çin ile Tayvan arasındaki silahlanma yarışı devam ederse sulh diyalogu mümkün olmayacaktır. Aynı zamanda, Tayvan'ın yeni hükümeti konumunu Çin ile iyi ekonomik ve siyasi işbirliği kurmak ve barışçıl tavır uygulamaktadır. Buna karşılık Çin'in Tayvan ile sorunları şiddetlenirse ABD'nin bölgeye girmesi vazgeçilmez olacaktır ve bu durum Çin'in bölge politikasına zarar verebilir. ABD Çin'e karşı bir oluşumda yer almak istememektedir. Yalnızca vurgulanması gerek şudur ki ABD Tayvan'ı savunmak zorunluluğu mevcuttur.

Günümüzde Çin ve Rusya arasındaki ilişkilerin doruk noktada olduğunu söylemek mümkün değildir. Sadece ilişkiler istikrarlı seyir izleyen dostluğa dayalı münasebetler şeklinde gelişmektedir. Elbette yeni dönemde Rusya da yaşanan değişim Çin ile olan ilişkilere dokunmayacaktır. Çin'i en fazla endişelendiren ise Rusya'nın Orta Asya bölgesine entegrasyon girişimleri ve yanı sıra varlığının güçlenmesidir. Rusya ise Çin'in ikinci süper güç olma potansiyeline sıcak bakmamaktadır.

Netice itibari ile Rusya ve Çin doğrudan aralarında bir sorun yaşanmasına izin vermeyecek ve stratejik konularda davranışlarına önem arz edecektir. Eğer ABD kendi hegemonyasını Avrasya bölgesinde güçlendirmeye çalışırsa o zaman Rusya ve Çin koalisyonu güçlendirmek zorunda kalacaktır.

Böylece ABD'nin önümüzdeki dönemde izleyeceği temel dış politikası daha çok Rusya ve Çin'i Avrasya'da kendi müttefikleriyle çevrelemek olacaktır. Buna karşın Rusya ve Çin etkilerini koruyup, güçlendirmek için ittifaklarını sağlama alacaklardır. Bu durum doğal açıdan ABD ve müttefiklerini Avrasya'dan uzak tutmaya çalışan ülkelerin ilk halkasını teşkil edecektir.

KAYNAKLAR

- ARASHEDZE, L.G. ; (2007), "Doğu Asya'da Uluslararası İlişkiler. Tehditler ve Umut", *Nauka*, Moskova, s.269.
- ARİN, O.A. ; (1997), "Asya-Pasifik Bölgesi: Efsaneler, Yansımalar ve Gerçekler", *Nauka*, Moskova, s.435.
- ANDREW, S. and S. Michael; (2008) "Information Technology and China's Naval Modernization", *Joint Force Quarterlies*, <http://www.ndu.edu/press/lib/pdf/jfq-48/JFQ-48.pdf>, 10.05.2005.
- BAZHANOV, E.P. ; (2001), "Uluslararası ilişkiler sorunları", Cilt III, *Bilimsel Kitap*, Moskova, s.464.
- BAZHANOV, E.P. ; (2007), "Çin: Orta Krallıktan Süper Güce XXI Yüzyıl İçin", *Bildiriler*, Moskova, s.352.
- BAZHANOV, E.P. ; (2009) "Çin'de reformun 30 yılı: sonuçlar, sorunlar ve umutları", *Asya ve Afrika Bugün*, Moskova.
- BARANOV, A.Y. ; (2009), "Üçgen ABD-RF-ÇHC ve ŞİÖ", *Asya ve Afrika Bugün*, say.5, Moskova.
- BERGER, Y.M. ; (2009) "ÇHC. Arayışların On Yılı", *Asya ve Afrika Bugün*, say.8, Moskova, s.123.
- BZEJİNSKİY, Z.B. ; (2003), "Büyük Satranç Tahtası", *Uluslararası İlişkiler*, Moskova, s.256.
- BOLYATKO, A.V. ; (2003), "Uzak Doğu: Rusya'nın Uzak Doğu'su: Uzak Doğu, Rusya ve Asya-Pasifik Bölgesinde Stratejik İstikrar İçinde Ulusal Güvenlik Stratejik İstikrar Sorunları Arayışı İçinde", *Nauka*, Moskova, s.196.
- BOLYATKO, A.V. ; (2004), "Yakın Geçmiş ve Bugün "Tayvan Bölgesi": Kuzeydoğu Asya'da Uzun Süren Krizin Çözümü İçin Umudları Nelerdir", *Asya ve Afrika Bugün*.

BOLT J., D.V. Colleta ve C.G. Collins; (2005), Johns Hopkins University, Baltimore and London, pp.479.

BOLT J. ve S. Albert; (2006), "Çin'in Nükleer Geleceği", Lynne Rienner Yayıncı, Vol.5, pp.221.

DENNİS, J.Blank; (2007), "The 2007 Report On the Chinese Military: the Top 10 list of Missing Topics", *Joint Force Quarterly*, pp.47-54. <http://www.ndu.edu/press/jfq-64.html>

DİLLON, D.R.; (2007) "Çin Mücadelesi: Askeri Ekonomik ve Politik Tehditler. Bu Tehlikeye de Amerika'ya Karşı Güçlü Durmak", *Satır-insan*, pp.213.

ERSHOV, Y.; (2006), "Petrol ve Gaz, Sibiryaya ve Rus Bağlamında, Uzak Doğu Çin İlişkileri", *Asya ve Afrika'da Bugün*, say.6, s.12.

EGOROV, V. ; (2001), "Yüzyılın sözleşmesi", *Bağımsız Askeri İnceleme*, 7 Aralık 2001. Sayı 45, s.8.

ELLEN, L. Frost; (2009), "The Global Redistribution of Economic Power", *Joint Force Quarterly*, pp.8-11. <http://www.ndu.edu/press/jfq-55.html>

EVAN, S. Medeiros; (2007), "China's International Behavior: Activism, opportunism, and diversification", *Joint Force Quarterly*, pp.34- 41. http://www.military.com/forums/0,15240,Joint_Forces_Index,00.html

FUTİNİN, L.L. ; (2002), "Rusya Stratejik Araştırmaları", *Logolar*, Moskova, s.192.

GALENOVICH, Y.M. ; (2002), "Moskova- Pekin Taybey", *İzografus*, Moskova, s.656.

GALENOVICH, Y.M. ; (2006), "Rusya-Çin-Amerika. Rekabetten çıkarların uyumu?" *Nauka Yayınları*, Moskova, s.600.

GOLTS, A.; (2009), "Russia's eternal military-industrial kolkhoz: The Fact Medvedev Has Criticized The Country's Sacred Cow - The Military - Can Be Classified As "Modernization"", *St.Petersburg times*, 10.10.2009.-P.9.

HOLSTİ, K.J.; (1983), "International Politics: A Frameworks for Analysis", *Englewood Cliffs*, Londra, pp.432.

HANNA, Smith; (2005), "Russia and its foreign policy: influences, interests and issues", *Aleksanteri institute*, Helsinki, pp.154.

IAN, Anthony; (1998), "Russia and the arms trade", *SIPRI Yearbook*, Oxford University Press, pp.304. <http://www.sipri.org/yearbook/1998>

KAMENNOV, P.B.; (2005) "ÇHC Tayvan Yönü Askeri Politikası", *Uzak Doğu Sorunları*, say.6, s.15-30.

KAMENNOV, P.B.; (2007), "Çin Deneyimi: "Üçüncü Satır" Askeri Reformu", *İnterfaks*, say.146, 16 Ağustos 2007, s.1-12.

KONSTANTİN, L.G.; (2007), "Silah Arkadaşlığı", *Kommersant dergisi*, say.40, 14 Mart 2007, s.25-28. <http://www.kommersant.ru/>

KYSLOV A.K. ve A.B. Frolov ; (2008), "Rusya ve Uluslararası Silah Pazarı. İdeoloji ve Uygulama", *Alfa Bravo Yayınları*, Moskova, s.545.

KUDASHKİN, V.V. ; (2000), "Askeri ürünler ihracatı. Yasal reform", *Spark Yayınları*, Moskova, s.340. <http://www.spark-interfax.ru/Front/Index.aspx>

KAREN, E. Smith; (2008), "European Union Foreign Policy in a Changing World", *Cambridge*, <http://www.lavoisier.fr/livre/notice.asp?ouvrage=1537524>

KONİSHEV, V.N. ; (2009), "Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra ABD'nin askeri stratejisi", *Nauka*, Moskova, s.178.

KİSSİNGER, A.Henry; (1994), "Diplomasy", *Simon and Schuster*, New York, s.3-14.

LEONARD, Mark; (2008), "What does China Think?", *Fourth-Estate*, London, pp.164

LEWİS, John Wilson, and Xue Litai; (2006), "Imagined Enemies: China Prepares for Uncertain War", Stanford: Stanford University Press,

pp.362.<http://www.amazon.co.uk/gp/search?index=books&linkCode=qs&keywords=0804779465>

LOUSIANİN, S.G. ; (2007a), "Vladimir Putin'in Doğu Politikası, "Büyük Doğu"" (2004 ve 2008).

LOUSIANİN, S.G. ; (2007b), "Rusya'nın Dönüşü: Doğu ve Batı", *Nauka*, Moskova, s.447.

MEDVEDEV, Dimitri; (2010), "Putin'e Şirketler Hakkında Reform İncelenmesi", <http://www.kremlin.ru/act//59857> 1 Mart 2010.

MİKHEEV, V.V.; (2009), "Üçgen, Rusya - Çin - ABD Asya-Pasifik: Belirsizlikler", Moskova, s.114.

MAKİENKO K.V., A.L. Rybas, M.S. Barabanov ve R.N. Puhov; (2012), "Rusya'nın Yabancı Ülkelerle Arasındaki Askeri-Teknik İşbirliği: Piyasa Analizi", Moskova, s.412.

McDOUGAL, Derek; (2007), "Asia Pacific in World Politics", *Lynne Rienner*, pp.371.

RİCHARD, Sakwa; (2008), "Putin: Russia's Choice", New York, Routledge, pp.388.

SAUNDERS, Phillip C.; (2006), "China's Global Activism: Strategy, Drivers, and Tools", *National Defense University Press*, Washington, pp.7.

SERGOUNİN, Alexander and Subbotin Sergey; (1999), "Russian Arms Transfers to East Asia in the 1990s", SIPRI Research Report No. 15. Oxford University Press, pp.146.

STEPHEN, J.Blank; (1997), "Why Russia policy is falling in Asia", Strategic Studies Institute, U.S. Army war college, pp.44.

STEPHEN, J.Blank; (2007), "U.S. interests in Central Asia and the challenges to them", Strategic Studies Institute, U.S. Army war college, pp53.

SEMİN, A.B.; (2012), "Japonya-Çin ilişkileri: XX-XXI yüzyıl sonun başlangıcı devlet, sorunlar ve eğilimler", *İFES*, Sank-Petersburg, s.18.

SANAT, R.J.; (2010) "Amerika için bir büyük strateji (Güvenlik İşleri Cornell Çalışmaları)", *Cornell University Press*, New York, pp.320.

SIPRI Yearbook; (2005), Oxford University Press. New York, s.904

SIPRI Yearbook; (2006), Oxford University Press. New York, s.928

SIPRI Yearbook; (2007), Oxford University Press. New York, s.900

SIPRI Yearbook; (2008), Oxford University Press. New York, s.792

SIPRI Yearbook; (2009), Oxford University Press. New York, s.902

TSANG, Steve; (2006), "If China Attacks Taiwan: Military Strategy, Politics and Economics", *Abingdon, Oxon, UK: Routledge*, pp.215.

VOSKRESENSKİY, A.D. ; (2004a), "Çin ve Avrasya'da Rusya: Politik Müdahalelerin Tarihsel Dinamikler", Moskova, s.600.

VOSKRESENSKİY, A.D. ; (2004b), "Rus-Çin Stratejik İşbirliği ve Dünya Politikası", Moskova, s.125.

YU BİN; (2000), "New Century.New face and China's Putin's", http://www.csis.org/media/csis/pubs/0001qchina_russia.pdf pp.92-94

WEİTZ, Richard; (2008), "China-Russia security relations: strategic parallelism without partnership or passion?" Strategic Studies Institute, August, 2008, pp.163// <http://www.StrategicStudiesInstitute.army.mil/>

Rusça'dan Çeviren: İSMAYILOV Fahrettin*

ÖZGEÇMİŞ

6 Şubat 1989 yılında Azerbaycan'da doğdu. Azerbaycan'ın Haçmaz İl'inin Müşkür köyünde Tarverdi Bayramov Okulu'ndan mezun oldu (1995-2006). 2006 yılında mezun olup aynı yıl Kazakistan'ın Çimkent eyaletinde bulunan Türkistan kentinde Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nde Hazırlık bölümünde eğitime başladı. 2007 yılında Hazırlık bölümünü bitirerek, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nde bulunan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin, Uluslararası İlişkiler bölümünü kazandı. 2011 yılında "Uluslararası Örgütlerin Uluslararası İlişkilerdeki Rolü" tezi ile mezun oldu. Aynı yılın Eylül ayında Türkiye'nin Yalova şehrinde ki, Yalova Üniversitesi'nde bulunan, Sosyal Bilimler Enstitüsünün, Uluslararası İlişkiler bölümünde Tezli Yüksek Lisans yapma hakkı kazandı.